

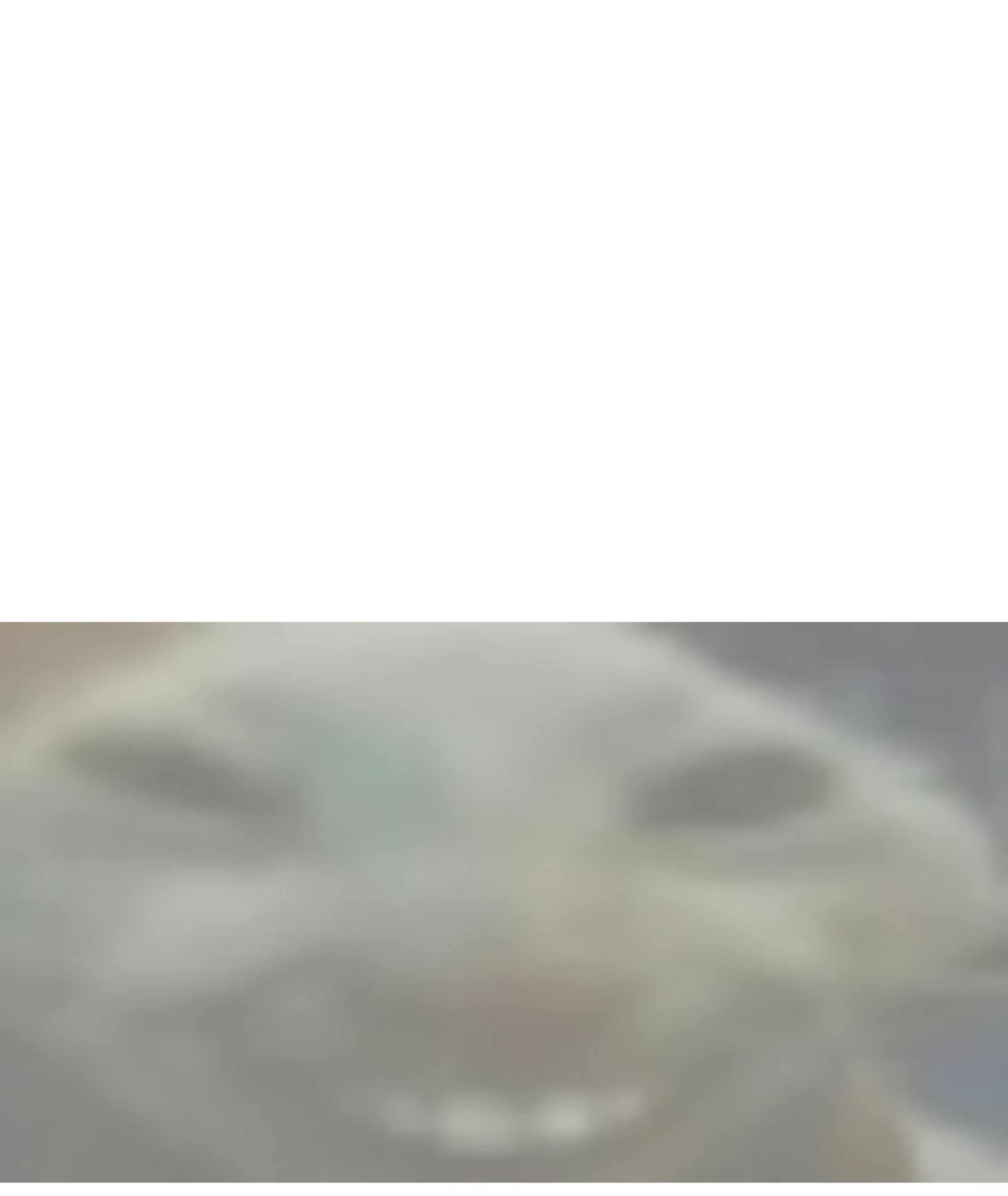
Muzyka

Podręcznik

7

mac
EDUKACJA

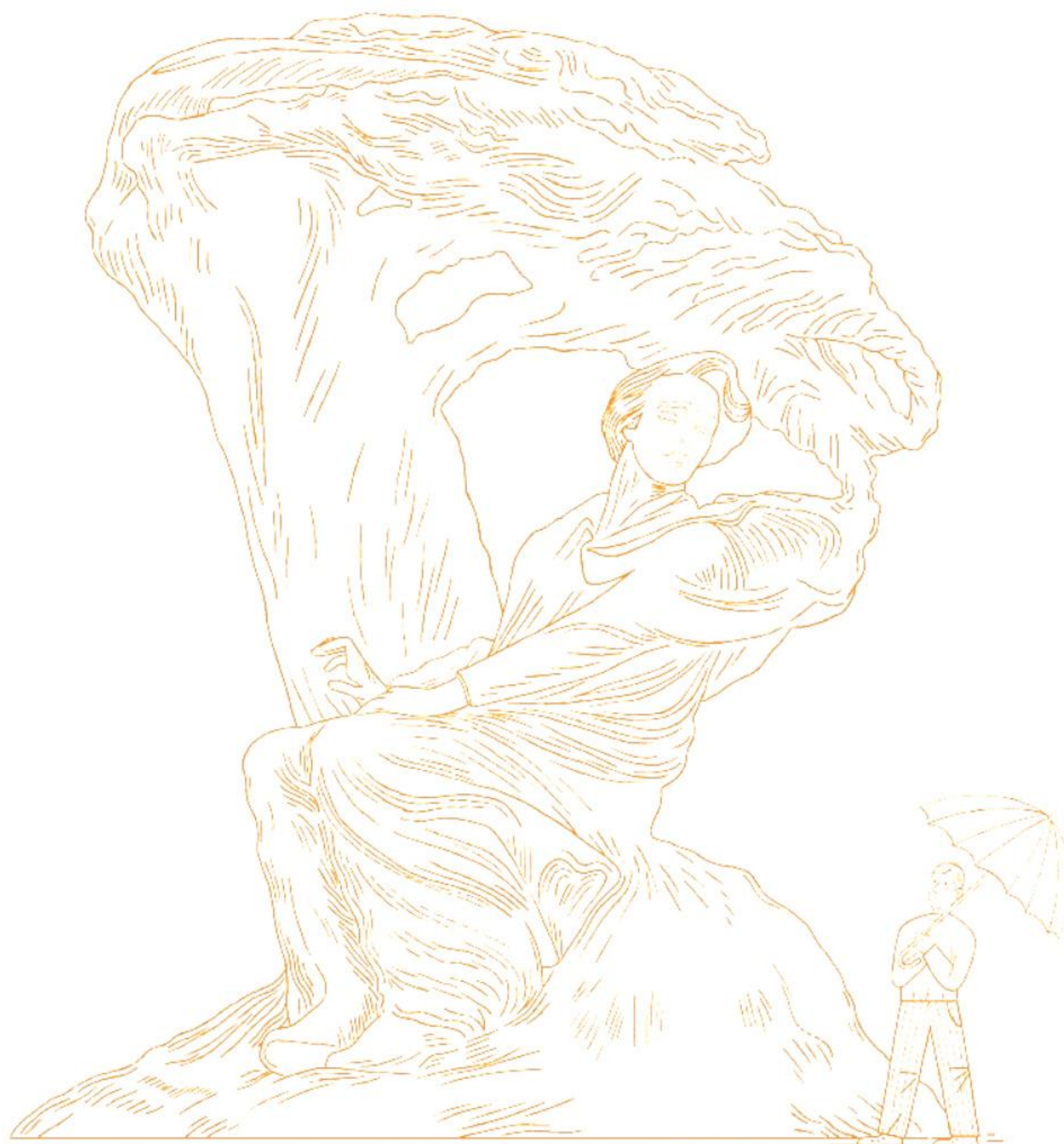

Teresa Wójcik

7

Muzyka

Podręcznik dla klasy siódmej szkoły podstawowej

Redaktor serii
Wojciech Sygut

Redaktor prowadzący
Anna Pawłowska

Redaktor merytoryczny
Anna Pawłowska

Redakcja językowa i korekta
Patrycja Ledwójcik
Paulina Zaborek

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Adam Ziółkowski

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative

Koordinacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Grafika nutowa
Marek Zapała

Fotoedycja
Tomasz Suszczyński

Projekt okładki
Futu Creative

Ilustracja na okładce
Agata Dudek i Małgorzata Nowak-Żurek /Acapulco Studio

Ilustracje
Agata Dudek i Małgorzata Nowak-Żurek /Acapulco Studio (s. 5, 49, 91, 131),
Aleksandra Gołębiewska (s. 13, 20, 59, 83, 109, 133),
Ewelina Karpowiak (s. 42, 54, 65, 86, 104),
Marcin Kot (s. 6, 14),
Agata Zarzycka (s. 17, 27, 89, 125, 141)

Etap edukacyjny: II
Typ szkoły: szkoła podstawowa

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiuując jej części, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2020

ISBN

Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl; www.mac.pl

Spis treści

1. Cztery pory roku – jesień

1.1	Wielka rodzina instrumentów <i>Tyle słońca w całym mieście</i>	6
1.2	Romantyzm – epoka wybitnych indywidualności	14
1.3	Głos – instrument niezwykły <i>Niech tylko ogień gra</i>	17
1.4	Opera i dramat muzyczny	21
1.5	Poetycko i muzycznie o jesieni <i>Jesienne marzenia</i>	26
1.6	Zaczarowany świat operetki	29
1.7	Muzyczne batalie <i>Białe róże</i> <i>Marsz, marsz Polonia</i> <i>Mazurek Dąbrowskiego</i>	32
1.8	Ukochana ojczyzna – muzyka szkół narodowych	39
	Link do wiedzy <i>Suita Peer Gynt</i>	42
1.9	Obrazy malowane muzyką	43
	Podsumowanie działu 1	49

2. Cztery pory roku – zima

2.1	Wybitni kompozytorzy polskiego romantyzmu	50
	Link do wiedzy <i>2019 Rokiem Stanisława Moniuszki</i>	54
2.2	Utwory w świątecznym nastroju <i>Chrystus się narodził</i> <i>Na dobry czas</i>	55
2.3	Kolędy z różnych stron świata	60
2.4	Poemat symfoniczny – muzyczne uniesienia	62
	Link do wiedzy <i>W stepie szerokim</i>	65
2.5	Polska muzyka ludowa <i>Hej, bystra woda</i>	66
2.6	Muzyka folkowa <i>Hej, szalała, szalała</i>	71
2.7	Zaproszenie do tańca	74
2.8	Niezwykli tancerze <i>Nie zakocham się w tobie</i>	78
2.9	Muzyka wrażeń, światła i barw <i>Wokół nas</i>	84
	Link do wiedzy <i>Debussy i fortepian</i>	86
	Podsumowanie działu 2	90

3. Cztery pory roku – wiosna

3.1	Muzyka kompozytorów Młodej Polski	92
3.2	Jazzowe improwizacje	96
3.3	Musical – teatr muzyczny XX wieku	100
	Link do wiedzy <i>Metro w Nowym Jorku</i>	104
3.4	Polska muzyka współczesna	105
3.5	Piosenka poetycka <i>Dni, których jeszcze nie znamy</i>	108
3.6	W marszowym rytmie	113
3.7	Muzyka w kadrze <i>Ach, jak przyjemnie</i>	118
3.8	O muzyce dla mas <i>Kwiaty we włosach</i>	122
3.9	Galeria megagwiazd	127
	Podsumowanie działu 3	130

4. Cztery pory roku – lato

4.1	O tym, jak się zapisuje i odtwarza dźwięk <i>Chodź, pomaluj mój świat</i>	132
4.2	Śpiewające kabarety <i>Wakacje</i>	137
	Słowniczek muzyczny	142

Jak korzystać z podręcznika

Podejmij temat

Wprowadzenie do tematu lekcji

Akademia młodego melomana

Audycja muzyczna wprowadzająca w zagadnienia związane z historią muzyki

Posłuchaj

Propozycje utworów muzycznych do słuchania podczas lekcji

Link do wiedzy

Treści, które mogą rozwinąć twoje zainteresowania

Zaśpiewaj

Propozycje piosenek, które możesz zaśpiewać

Podsumowanie działu

Powtórzenie najważniejszych treści działu

Infografiki

Ciekawie zilustrowane zagadnienia

Ciekawe!

Interesujące wiadomości uzupełniające temat lekcji

Warto posłuchać

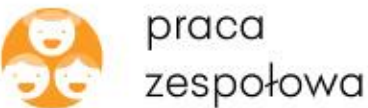
Propozycje dodatkowych utworów do słuchania

Zagraj

Utwory do grania na instrumencie

Tego podręcznika będą używać inni uczniowie. Niczego w nim nie zapisuj. Przekaż go w dobrym stanie.

Znaczenie ikon

praca zespołowa

nawiązanie do ilustracji

warto posłuchać

posłuchaj

1. Cztery pory roku – jesień

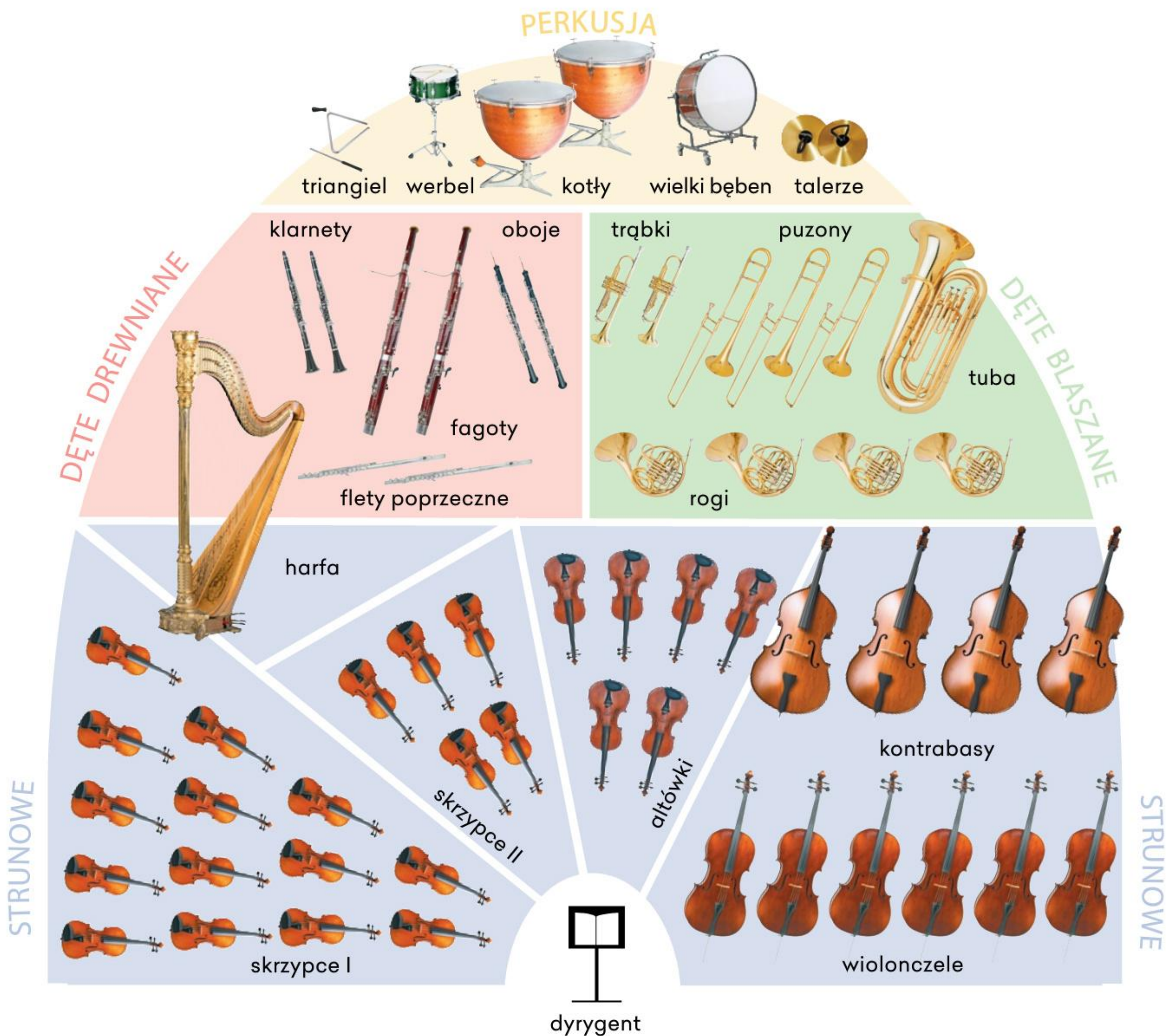

1. Jacy sławni kompozytorzy tworzyli w epoce romantyzmu?
2. Czym różni się opera od operetki?
3. Czy muzyką można wyrazić miłość do ojczyzny?

1.1 Wielka rodzina instrumentów

Podejmij temat

- Wymień instrumenty, których najbardziej lubisz słuchać.

Instrumenty muzyczne są przyradami stosowanymi w muzyce do wytwarzania dźwięku. Wiele z nich ma bogatą histori, sięgającą nieraz nawet czasów prehistorycznych. W klasach mlodszych poznaliście różne grupy instrumentów oraz sposoby wydobywania z nich dźwięków. Przypomnijmy sobie ich przynależnoć do wielkiej rodziny instrumentarium orkiestrowego.

Dokonując naukowej klasyfikacji instrumentów w oparciu o źródła dźwięku, wyróżnia się:

- **chordofony**, w których źródłem dźwięku jest napięta struna. Ze względu na sposób pobudzania strun do drgań dzielą się na: szarpane, uderzane i pocierane,
- **aerofony** – instrumenty, w których źródłem dźwięku jest drgające powietrze. Ze względu na konstrukcję dzielimy je na: stroikowe, wargowe i ustnikowe,
- **membranofony**, w których źródłem dźwięku jest napięta błona, tak zwana membrana,
- **idiofony** instrumenty, w których źródłem dźwięku jest ciało stałe (w ich przypadku dźwięk wydaje sam materiał budulcowy dzięki swojej naturalnej sprężystości),
- **elektrofony** – elektryczne instrumenty muzyczne, w których dźwięk wytwarzany jest za pośrednictwem drgań elektrycznych.
Istnieje też podział instrumentów muzycznych na:
- **strunowe** – smyczkowe (np.: skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas), szarpane (np.: harfa, gitara, klawesyn, mandolina), uderzane (np.: fortepian, pianino, cymbały),
- **dęte** – drewniane (np.: flet, obój, klarnet, fagot, saksofon) i blaszane (np.: trąbka, róg, puzon, tuba),
- **perkusyjne** – instrumenty o określonej wysokości dźwięku (np.: ksylofon, metalofon, dzwonki, kocioł) i instrumenty o nieokreślonej wysokości dźwięku (np.: kastaniety, trójkąt, bęben, talerze).

Piotr Czajkowski
VI Symfonia h-moll Patetyczna, op. 74, część II Allegro con grazia

Wysłuchaj się w brzmienie instrumentów orkiestry symfonicznej. Dokonaj podziału instrumentów ze względu na źródło dźwięku.

Gioacchino Rossini
Uwertura do opery Sroka złodziejka

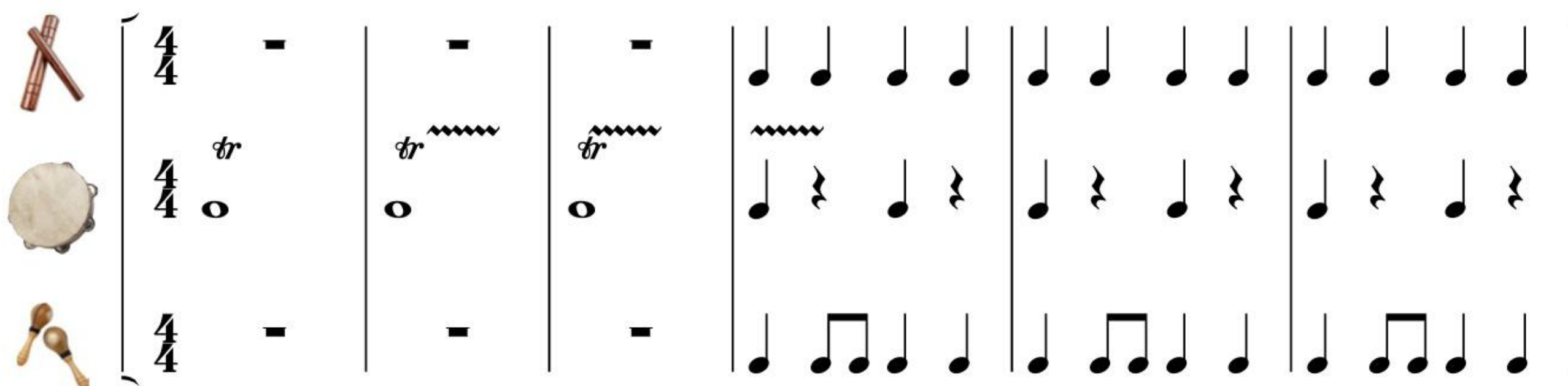
Słuchając utworu Gioacchino Rossini, zagrajcie z orkiestrą na instrumentach perkusyjnych początkowy fragment *Uwertury do opery Sroka złodziejka*.

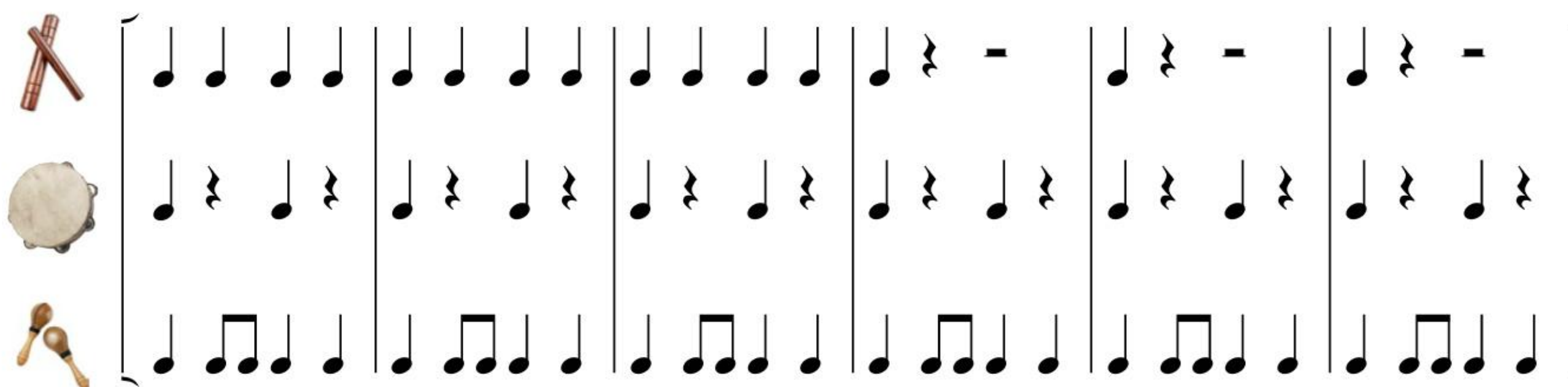
Wielka orkiestra symfoniczna

Uwertura

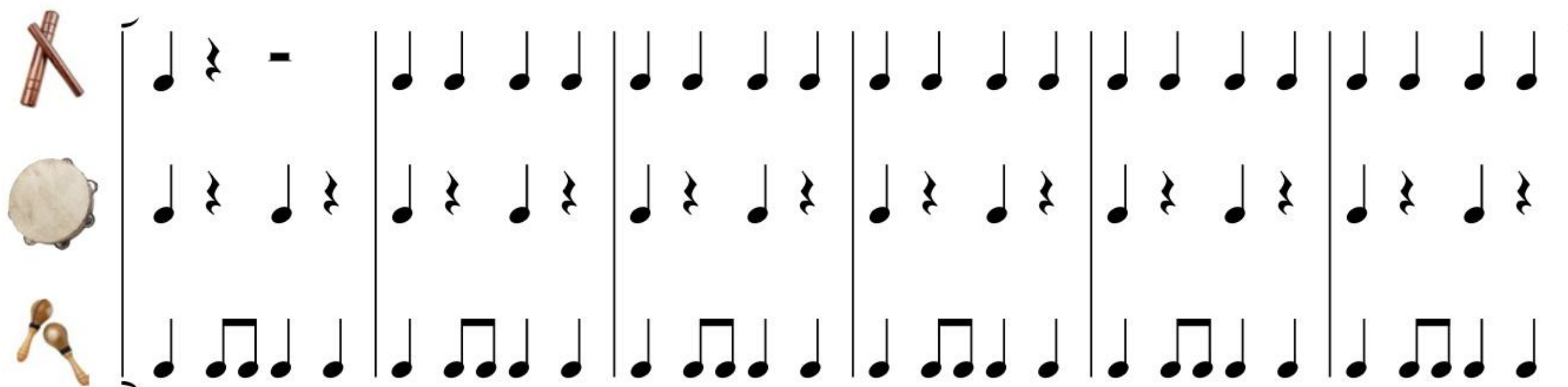
Gioacchino Rossini

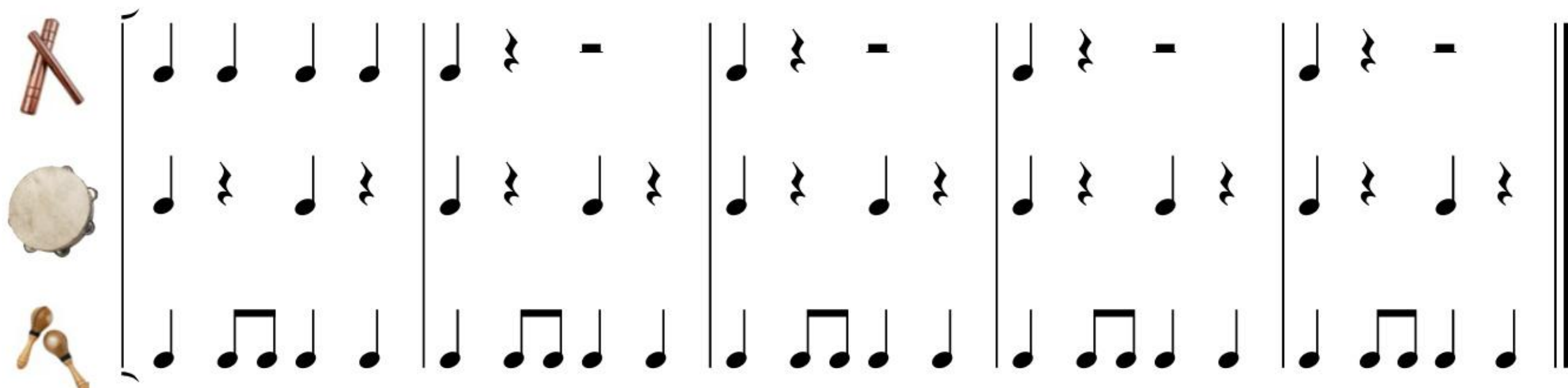
First system of musical notation for the Overture. The score is in 4/4 time and consists of three staves: Cymbals (top), Tambourine (middle), and Maracas (bottom). The first three measures are rests for all instruments. In the fourth measure, the Cymbals play a quarter note, the Tambourine plays a half note with a trill (tr) and a tremolo (wavy line), and the Maracas play a quarter note. This pattern continues through the sixth measure. The seventh measure begins a new rhythmic pattern: Cymbals play a quarter note, Tambourine plays a quarter note with a trill, and Maracas play a quarter note. This pattern continues through the eighth measure. The system ends with a double bar line.

Second system of musical notation. The Cymbals play a continuous eighth-note pattern. The Tambourine plays a continuous quarter-note pattern with a trill. The Maracas play a continuous eighth-note pattern. The system ends with a double bar line.

Third system of musical notation. The Cymbals play a continuous eighth-note pattern. The Tambourine plays a continuous quarter-note pattern with a trill. The Maracas play a continuous eighth-note pattern. The system ends with a double bar line.

Fourth system of musical notation. The Cymbals play a continuous eighth-note pattern. The Tambourine plays a continuous quarter-note pattern with a trill. The Maracas play a continuous eighth-note pattern. The system ends with a double bar line.

Instrumenty muzyczne

strunowe

smyczkowe

skrzypce

altówka

wiolonczela

kontrabas

uderzane

cymbały

pianino

fortepian

szarpane

klawesyn

harfa

gitara

dęte

drewniane

flet piccolo

flet poprzeczny

obój

rozek angielski

klarnet

fagot

saksofon

blaszane

trąbka

puzon

waltornia

tuba

perkusyjne

idiofony

– niemelodyczne

marakasy

kastaniety

trójkąt

talerze

klawesy

– melodyczne

dzwony rurowe

wibrafon

ksylofon

dzwonki chromatyczne

membranofony

bębenek baskijski

werbel

bęben wielki

kocioł

Tyle słońca w całym mieście

Muzyka: Jarosław Kukulski
Słowa: Janusz Kondratowicz

allegro

mf

fis *Cis7* *fis* *Fis7*

Dzień – wspo-mnie-nie la - ta, dzień – sło - ne-czne ćmy, a-a!
Dzień – go - dzi - na zwie-rzeń, dzień – przy twa-rzy twarz, a-a!

h *fis* *Gis7* 1. *Cis7*

Na-gle w tłu-mie, w sa-mym środ-ku mia-sta – ty, po pro-stu – ty!
Szu-ka pa-mieć po-plą - ta - nych ście-żek, lecz czy znaj-dzie

2. *Cis7* *fis* *h*

na - as? Ref.: Ty - le słoń-ca w ca-łym mie-ście, nie wi-dzia-łeś te - go je-szcze, po-patrz, o,

Cis7 *fis*

po-patrz! Sze-ro - ki - mi u - li - ca - mi nio-są szczę-ście za-ko-cha - ni, po-patrz, o,

Fis7 *h*

po-patrz! Wiatr po - ry - wa ich spoj-rze-nia, bie-gnie świa-tłem w smu-gę cie-nia, po-patrz, o

Cis7

po-patrz! Łą - czy ser - ca, wią - że dło - nie, mo-że nam za - wró - ci w gło - wie

fis *h* *fis*

też? La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,

h *Cis7*

la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la.

1. Dzień – wspomnienie lata, dzień – słoneczne ćmy, a – a!
Nagle w tłumie w samym środku miasta – ty, po prostu – ty!
Dzień – godzina zwierzeń, dzień – przy twarzy twarz, a – a!
Szuka pamięć poplątanych ścieżek, lecz czy znajdzie nas?

Refren:

Tyle słońca w całym mieście, nie widziałeś tego jeszcze
popatrz, o popatrz!
Szerokimi ulicami niosą szczęście zakochani,
popatrz, o, popatrz!
Wiatr porywa ich spojrzenia, biegnie światłem w smugę cienia,
popatrz, o, popatrz!
Łączy serca wiąże dłonie, może nam zawróci w głowie też?

La, la, la ...

2. Dzień – powrotna podróż, dzień – podanie rąk, a – a!
Ale niebo całe jeszcze w ogniu, chcę zatrzymać wzrok!

Refren:

Tyle słońca w całym mieście, nie widziałeś tego jeszcze
popatrz, o popatrz!
Szerokimi ulicami niosą szczęście zakochani,
popatrz, o, popatrz!
Wiatr porywa ich spojrzenia, biegnie światłem w smugę cienia,
popatrz, o, popatrz!
Łączy serca wiąże dłonie, może nam zawróci w głowie też?
La, la, la ...

1. Zaśpiewajcie piosenkę *Tyle słońca w całym mieście*.
Zaimprovizujcie na wybranych instrumentach
akompaniament do jej refrenu.

1.2 Romantyzm – epoka wybitnych indywidualności

Podejmij temat

Franciszek Schubert
Król olch

- Wysłuchaj fragmentu ballady Franciszka Schuberta [czyt. szuberta] *Król olch* i powiedz, jaką rolę odgrywa w utworze partia fortepianu.

Król olch

Noc padała na las, las w mroku spał,
Ktoś nocą lasem na koniu gnał,
Tętniło echo wśród olch i brzóz,
Gdy ojciec syna do domu wioził.

– Cóż tobie, synku, że w las patrzysz tak?
– Tam ojciec, on, król olch, daje znak,
Ma płaszcz, koronę i biały tren.
To mgła, mój synku, albo sen.

Johann Wolfgang Goethe, *Król olch* (fragment)
tłumaczenie Wisława Szymborska

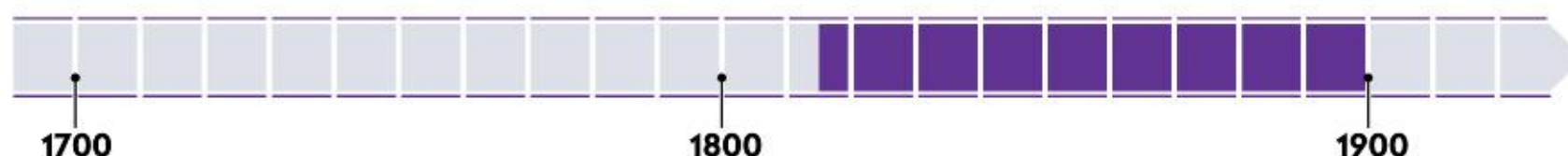
Mortiz von Schwind *Król elfów*

Johannes Brahms
IV Symfonia e-moll Elegijna, op. 98,
część *Allegro non troppo*

Nazwij zespół wykonujący utwór muzyczny.

Za datę rozpoczęcia romantyzmu w muzyce historycy kultury przyjęli rok 1815. Wtedy powstała ballada *Król olch* (dzieło Franciszka Schuberta) do wiersza o tym samym tytule, słynnego poety Johanna Wolfganga Goethego [czyt. getego]. Romantyzm wraz z neoromantyzmem obejmuje w muzyce prawie cały XIX wiek. W Polsce epokę romantyzmu zamyka powstanie styczniowe (1863 rok).

Muzyka tego okresu często wchodziła w związki z innymi dziedzinami sztuki, a kompozytorzy byli postrzegani jako indywidualiści poszukujący swobodnych form wypowiedzi. Artyści muzycy pragnęli wyrazić w swojej twórczości własny światopogląd i idee epoki. Zbliżali się do folkloru, baśniowej fantastyki, odwoływali się do uczuć patriotycznych i narodowych wydarzeń.

Muzykę romantyczną tworzyło wielu wybitnych kompozytorów. W galerii mistrzów znajdują się m.in. portrety **Robert Schumanna** [czyt. szumana] – autora wielu miniatur fortepianowych, pieśni, muzyki kameralnej i symfonicznej, **Franciszka Schuberta** – mistrza pieśni romantycznej, **Piotra Czajkowskiego** – kompozytora muzyki symfonicznej, operowej i baletowej, **Hectora Berlioza** [czyt. hektora], którego dzieło *Symfonia fantastyczna* wytyczyło symfonii romantycznej drogę w kierunku programowości, **Johannesa Brahmsa** [czyt. bramsa] – twórcy muzyki orkiestrowej.

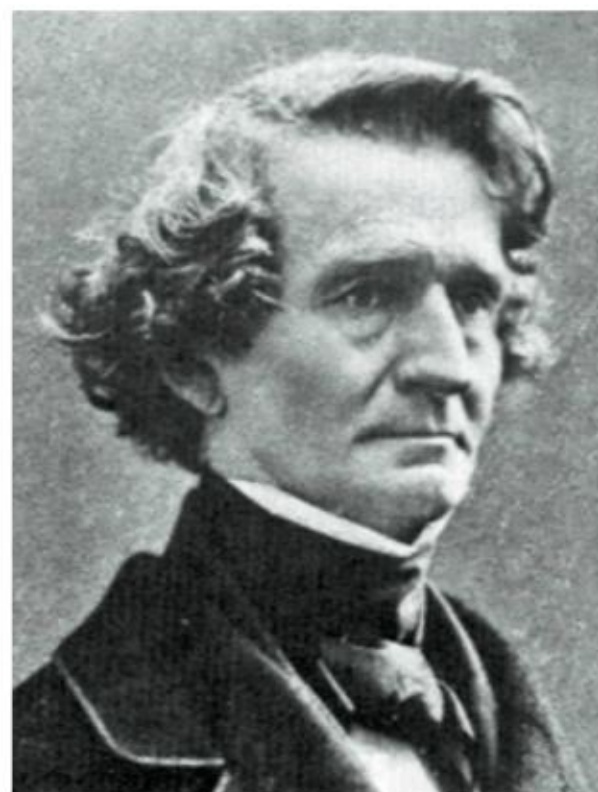
Galeria mistrzów muzyki romantyzmu

Karol Maria Weber
(1786–1826)

Franciszek Schubert
(1797–1828)

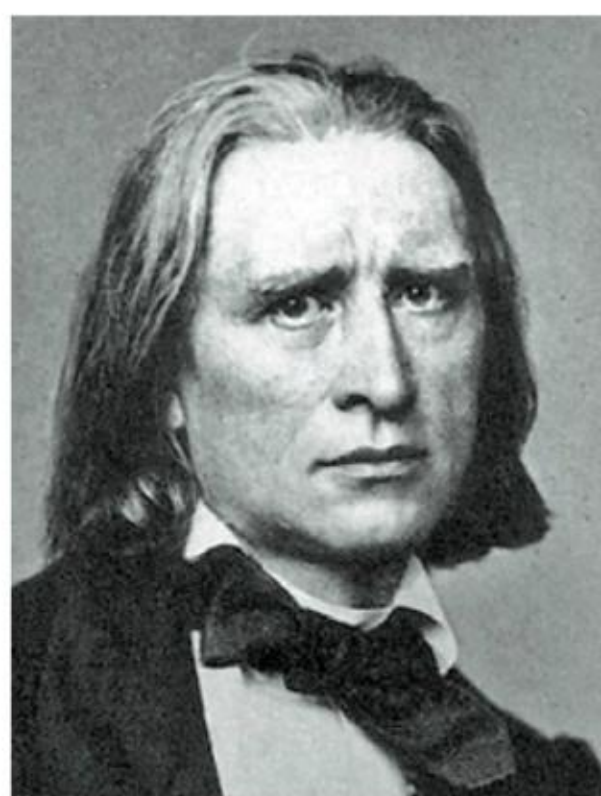
Hektor Berlioz
(1803–1869)

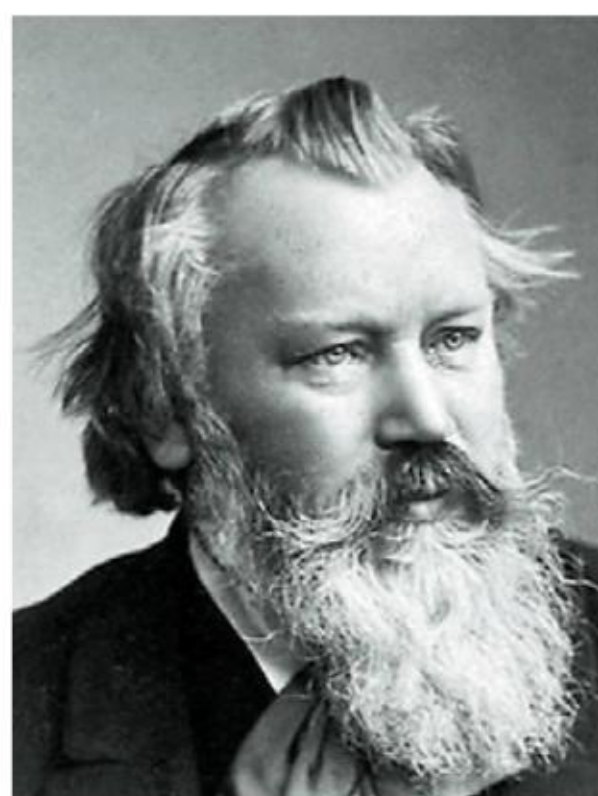
Robert Schumann
(1810–1856)

Fryderyk Chopin
(1810–1849)

Franciszek Liszt
(1811–1886)

Johannes Brahms
(1833–1897)

Piotr Czajkowski
(1840–1893)

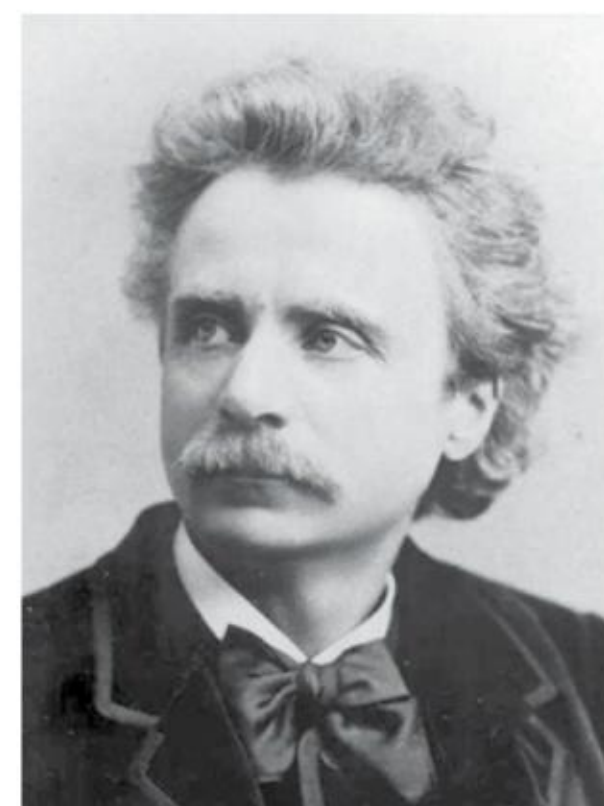
Modest Musorgski
(1839–1881)

Bedřich Smetana
(1824–1884)

Antonin Dvořák
(1841–1904)

Edward Grieg
(1843–1907)

Ciekawe!

Niccolò Paganini, włoski skrzypek i kompozytor, był niezwykle osobowością sceny muzycznej XIX wieku. O jego postaci i fenomenalnej grze krążyły legendy. Mistrzowskie opanowanie instrumentu, niezwykła technika, dynamika gry, wzbudzała nie tylko zachwyt, ale i podejrzenia o kontakty z nieziemskimi siłami. Sama postać kompozytora budziła kontrowersje – burza kruczoczarnych włosów, przenikliwy wzrok przywoływał skojarzenia z samym diablem. Do dziś postać Paganiniego fascynuje wielu melomanów oraz inspirowała artystów literackich i filmowych. W 2013 roku powstał film *Paganini: uczeń diabła* oparty na biografii kompozytora, w którym tytułową rolę zagrał David Garrett, wybitny niemiecki skrzypek.

Niccolò Paganini
*II Koncert skrzypcowy, op. 7, część
Rondo: Andantino*

Ta część utworu nazywana jest *La Campanella* – Dzwoneczek. Co, Twoim zdaniem, mogło mieć wpływ na taki tytuł?

W epoce romantyzmu powstawały nowe formy i gatunki muzyczne, np.: **poemat symfoniczny, miniatura instrumentalna, pieśń romantyczna, symfonia programowa, dramat muzyczny**. W tym okresie tworzyły się tzw. szkoły narodowe, wspaniale rozwijała się opera.

Romantyzm był epoką wielkich wirtuozów, w której objawił swój talent **Niccolò Paganini** [czyt. nikolo] nazywany „szarlatanem skrzypiec”, **Fryderyk Chopin** [czyt. szopen] – geniusz muzyki fortepianowej, **Franciszek Liszt** [czyt. list] – wielki mistrz fortepianu, **Henryk Wieniawski** – wybitny skrzypek i kompozytor.

Kadr z filmu *Paganini: uczeń diabła*

1. Na czym polegał indywidualizm artystyczny kompozytorów romantycznych?
2. Jakie nowe formy i gatunki muzyczne powstały w muzyce drugiej połowy XIX wieku?
3. Przygotuj prezentację na temat dorobku artystycznego wybranego kompozytora epoki romantyzmu, ilustrując jego twórczość przykładowymi utworami muzycznymi.

1.3 Głos – instrument niezwykły

Podejmij temat

- Zaśpiewaj piosenkę *Niech tylko ogień gra*. Czysto intonuj dźwięki melodii i pamiętaj o prawidłowym oddechu.

Niech tylko ogień gra

Muzyka: Ryszard Pomorski

Słowa: Piotr Frankowicz

moderato *mf*

Za szy - bą mgła i ru - dy wrze - sień przy - sza - rzał i zbladł.

Zi - ma jak - by już szła. Zi - ma jak - by już szła.

Zi - ma jak - by już szła. Zi - ma jak - by już szła.

Za szybą mgła i rudy wrzesień przyszarzał i zbladł.
Zima jakby już szła. / 4x

Ucieka czas żurawim kluczem iskrzących się gwiazd.
Za szybą został las. / 4x

Rozpalmy drwa, a ciepło niech się rozejdzie po dach.
Niech tylko ogień gra. / 4x

Lekcja śpiewu

Działanie aparatu głosowego człowieka porównuje się często do instrumentu. Wydychany z płuc strumień powietrza wprowadza w vibracje struny głosowe znajdujące się w krtani, powodując wytwarzanie fal głosowych, podobnie jak szarpnięta struna. Drgania te są wzmacniane w jamie gardłowej, ustach i zatokach, a różne ułożenie warg i ruchy języka zmieniają brzmienie dźwięków.

Aby śpiewać pięknie i czysto, należy kształcić się w zakresie fonacji (intonacja i brzmienie), oddychania i artykulacji.

Podstawą prawidłowego śpiewu jest właściwe oddychanie polegające na umiejętnym wprowadzaniu powietrza do płuc i wypuszczaniu go w stałym rytmie z pomocą żeber i przepony (płatu mięśniowego znajdującego się poniżej płuc).

Skala i jakość głosu uzależnione są od wielu czynników, m.in. od kształtu i rozmiaru krtani i jamy gardłowej, a także od wieku człowieka.

Głosy dzieci są zazwyczaj bardzo wysokie. Chłopcy między 13 a 16 rokiem życia przechodzą mutację głosu, powodującą jego obniżenie i zmianę barwy. Głos dziewczęcy również się zmienia, ale wolniej i nie w tak znacznym zakresie. Mężczyźni mają niższy głos niż kobiety – wpływają na to grubsze i dłuższe struny głosowe.

Bardzo ważne jest dbanie o higienę swojego głosu. Pamiętaj, aby przed śpiewaniem zrobić „rozgrzewkę” wokalną, wykonując ćwiczenia: emisyjne, dykcyjne i oddechowe. Należy również dbać o prawidłowe warunki w pomieszczeniu, np. o jego właściwą wilgotność i temperaturę. Pamiętaj! Nie wysilaj narządu głosowego w czasie infekcji gardła i krtani.

Nauka śpiewu chóralnego

Koncert trzech tenorów: Plácido Domingo, José Carreras i Luciano Pavarotti

Śpiewacy operowi dysponują różnymi skalami głosów. Wśród głosów żeńskich wyróżnia się m.in.: **sopran, mezzosopran, alt**. Natomiast wśród męskich: **tenor, baryton, bas**. Głosy śpiewaków możemy podziwiać w pięknych ariach operowych, które są popisowymi pieśniami bohaterów scenicznych dzieł muzycznych. W teatrach operowych utrzymał się zwyczaj nagradzania brawami najpiękniejszych arii.

Szkolenie głosu ludzkiego jest procesem długotrwałym i dość skomplikowanym. Ładny głos jest często darem natury, ale sprawność głosu i lepszą technikę śpiewu można uzyskać wykonując systematycznie ćwiczenia emisyjne.

Uczeń podczas wykonywania ćwiczeń emisyjnych

Giacomo Puccini

O Mio Babbino Caro z opery *Gianni Schicchi*

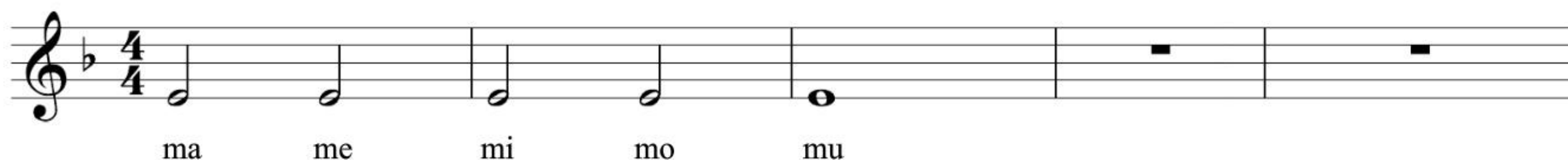
Określ rodzaj głosu śpiewaczki operowej.

Ciekawe!

Florence Foster Jenkins (1868-1944) była amerykańską sopranistką-amatorką, uznaną przez krytyków za „najgorszą śpiewaczkę świata”. Kochała muzykę, niestety bez wzajemności. Pomimo całkowitego braku talentu wokalnego, spełniła swoje pragnienie o byciu śpiewaczką. Swoją karierę muzyczną finansowała dzięki fortunie odziedziczonej po ojcu. Dzięki heroicznym staraniom narzeczonego – brytyjskiego arystokraty St. Clair Bayfielda – występowała na Broadwayu i nagrywała płyty. Zyskała grono swoich wiernych słuchaczy i wystąpiła z recitalem w słynnym Carnegie Hall. Na podstawie jej biografii powstał wspaniały film *Boska Florence*, z Meryl Streep w roli głównej.

Ludzie mogą mówić, że nie potrafię śpiewać. Ale nikt nie może nigdy powiedzieć, że nie śpiewałam.

1. Wymawiaj na jednym wydechu samogłoski: aaa..., eee..., iii ..., ooo..., uuu..., yyy...
2. Licz na jednym wydechu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10...
3. Śpiewaj na jednym dźwięku podane sylaby.

4. Zaśpiewaj na jednym wydechu podany układ dźwięków.

5. Zaśpiewaj zgodnie z rytmem układ dźwięków. Zwróć uwagę na czystą intonację dźwięków.

6. Powiedz na jednym wydechu jak najwięcej wersów wiersza *Wspomnienie* Juliana Tuwima.

Czesław Niemen
Wspomnienie

Mimozami jesień się zaczyna,
Złotawa, krucha i miła.
To ty, to ty jesteś ta dziewczyna,
Która do mnie na ulicę wychodziła.

Od twoich listów pachniało w sieni,
Gdym wracał zdyszany ze szkoły,
A po ulicach w lekkiej jesieni
Fruwały za mną jasne anioły.

Mimozami zwiędłość przypomina
Nieśmiertelnik żółty – październik.
To ty, to ty moja jedyna,
Przychodziłaś wieczorem do cukierni.

1.4 Opera romantyczna i dramat muzyczny

Podejmij temat

- Zagraj fragment *Uwertury* do opery Gioacchino Rossiniego *Wilhelm Tell*. W którym miejscu dzieła scenicznego występuje ta część?

Uwertura z opery Wilhelm Tell

Gioacchino Rossini

szybko z polotem

W romantyzmie bardzo dynamicznie rozwijała się **opera**. Wicie już, że jest to wokarno-instrumentalna forma sceniczna, która łączy ze sobą muzykę, słowo, ruch i sztuki plastyczne. Głównymi jej ośrodkami były Francja, Niemcy i Włochy.

O charakterze opery romantycznej decydowała przede wszystkim treść literacka, która w tym okresie często nawiązywała do podań ludowych i baśni. Wykorzystywała elementy fantastyczne oraz tematykę narodową i historyczną.

Wnętrze teatru operowego La Scala w Mediolanie we Włoszech

Karol Maria Weber

Chór strzelców z opery Wolny strzelec

Wymień głosy śpiewaków w chorze męskim.

Słowniczek operowy

ansambl – zespół śpiewaków, solistów

antrakt – utwór instrumentalny, wykonywany między aktami opery

aria – popisowa pieśń solowa z towarzyszeniem orkiestry

duet – dwóch śpiewaków wykonujących utwór wokalny

libretto – treść słowna opery

primadonna – wybitna śpiewaczka operowa

recytatyw – śpiew o charakterze deklamacyjnym, służący do opisu akcji scenicznej w operze

uwertura – instrumentalny wstęp do opery

Za twórcę opery romantycznej uważa się **Karola Marię Webera**, niemieckiego kompozytora, a jego arcydzieło *Wolny strzelec* za narodową operę niemiecką. Treść dzieła artysta oparł na ludowej legendzie, która opowiada historię dwóch młodzieńców walczących w turnieju strzeleckim o rękę córki leśniczego. Artysta wplótł do muzyki rodzime tańce i melodie ludowe, a nastrój oddał środkami wyrazu właściwymi dla muzyki romantycznej. *Długo zastanawiałem się nad wyborem środków technicznych służących do odmalowania nastroju grozy. Musiały to być oczywiście ciemne i ponure barwy, a więc – najniższe rejestry skrzypiec, wioli i kontrabasów, a zwłaszcza niskie dźwięki klarnetów, żałosne fagotów, najniższe dźwięki rogu i głucho uderzenia kottów.*

Scena z opery *Wolny strzelec*

W romantycznych dziełach operowych wielkie arie zaczęły ustępować miejsca mniejszym formom pieśniowym. Powiększyła się obsada orkiestry, a jej rola w operze ciągle rosta.

We Włoszech najwybitniejszym kompozytorem oper był **Giuseppe Verdi** [czyt. dziuzeppe werdi], który przez ponad pół wieku kontynuował dzieło swoich poprzedników i przywrócił temu gatunkowi zaszczytne miejsce w historii muzyki. Światową sławę przyniosły Verdiemu opery: *Rigoletto*, *Trubadur*, *Traviata*, *Aida*, *Nabucco* [czyt. nabukko].

Ważną rolę w rozwoju włoskiej muzyki odegrał również **Giacomo Puccini** [czyt. dziakomo puczini]. Był on reprezentantem opery werystycznej, którą cechowała realistyczna fabuła i muzyka oparta na dramatycznych recytatywach. Najbardziej znane opery Pucciniego to: *Cyganeria*, *Tosca* [czyt. toska], *Madame Butterfly* [czyt. madam baterflaj], *Turandot*.

Giacomo Puccini
Aria Butterfly z opery Madame Butterfly

Wysłuchaj się uważnie w temat główny utworu. Następnie spróbuj zagrać fragment melodii arii, zachowując jej poważny i spokojny charakter.

Aria Butterfly z opery Madame Butterfly

Giacomo Puccini

powoli, spokojnie

W stolicy Francji – Paryżu królowała *grand opera* „wielka opera” o tematyce bohatersko-historycznej. Dzieła tego typu były bardzo widowiskowe, wyróżniały się przepychem dekoracji i kostiumów. W drugiej połowie XIX wieku rozwinęła się tam opera liryczna, w której zaczęto zwracać uwagę przede wszystkim na przeżycia wewnętrzne bohaterów. Szczytowym osiągnięciem opery francuskiej była *Carmen* **Georgesa Bizeta** [czyt. żorża bizeta].

Opera *Carmen* opowiada o tragicznej miłości, nienawiści i zemście. Jej akcja rozgrywa się w Sewilli w latach 20. XIX wieku. Główną bohaterką jest Carmen – piękna cyganka, która bez skrępowań łamie serca mężczyzn, nie patrzy w przyszłość, a w jej życiu najważniejsza jest zabawa i przygoda. To właśnie dla niej torreador Escamillo triumfuje na sewillskiej arenie, a Don Jose, targany wielką zazdrością, rani ją śmiertelnie.

Georges Bizet
Uwertura do opery Carmen

Scena z opery Carmen

1. Słuchając fragmentu *Uwertury do opery Carmen*, zagrajcie na instrumentach perkusyjnych.

Carmen

Georges Bizet

2/4

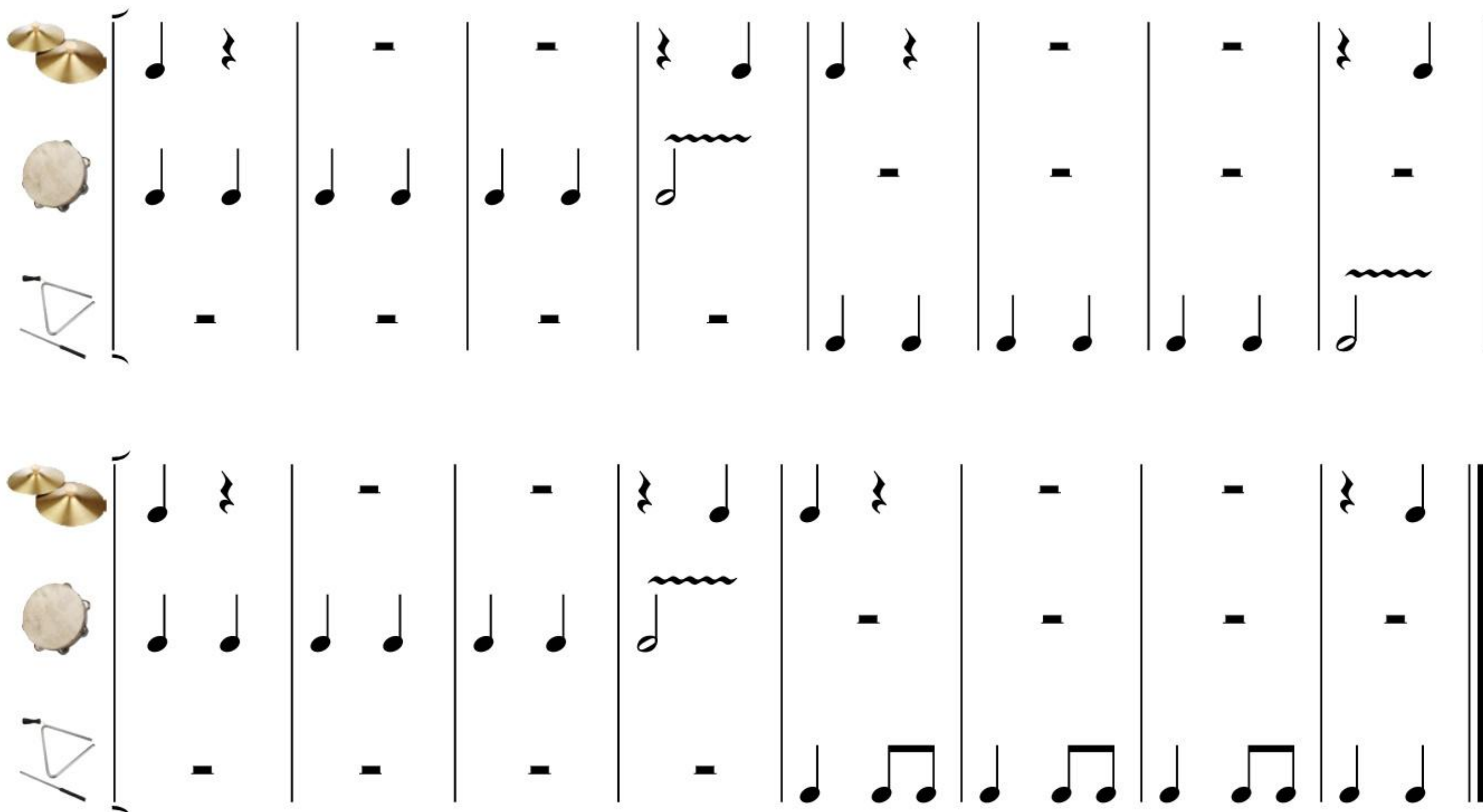
The first system of music is in 2/4 time. It features three staves: cymbals, a snare drum, and a triangle. The cymbals play a rhythmic pattern of quarter notes and eighth notes. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The triangle plays a steady quarter-note pattern. The system consists of eight measures.

2/4

The second system of music is in 2/4 time. It features three staves: cymbals, a snare drum, and a triangle. The cymbals play a rhythmic pattern of quarter notes and eighth notes. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The triangle plays a steady quarter-note pattern. The system consists of eight measures, ending with a double bar line and repeat dots.

The third system of music is in 2/4 time. It features three staves: a red fan, a snare drum, and a snare drum. The red fan plays a rhythmic pattern of quarter notes and eighth notes. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The system consists of eight measures.

The fourth system of music is in 2/4 time. It features three staves: a red fan, a snare drum, and a snare drum. The red fan plays a rhythmic pattern of quarter notes and eighth notes. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The snare drum plays a steady quarter-note pattern. The system consists of eight measures.

Nową koncepcję muzycznego dzieła scenicznego przedstawił w połowie XIX wieku niemiecki kompozytor **Ryszard Wagner**. Kierując się romantyczną ideą syntezy sztuk, stworzył **dramat muzyczny**. Koncepcja tego gatunku opierała się na całkowitym podporządkowaniu muzyki, słowa, oprawy scenicznej – przebiegowi akcji dramatycznej. Do najważniejszych dzieł Wagnera należą utwory: *Holender tułacz*, *Tannhäuser* [czyt. tanhojzer], *Lohengrin* [czyt. loengrin], *Śpiewacy norymberscy* i dramaty muzyczne: *Tristan i Izolda*, tetralogia* *Pierścień Nibelunga* (*Złoto Renu*, *Zygryd*, *Walkiria*, *Zmierzch bogów*), *Parsifal*.

Myśli o muzyce

Muzyka jest początkiem i końcem wszelkiej mowy.

Ryszard Wagner

1. Przedstawienie operowe jest ważnym wydarzeniem artystycznym i kulturalnym. W jaki sposób przygotowałbyś się do obejrzenia tego widowiska?
2. Wyszukaj w prasie ogólnopolskiej oraz na stronach internetowych aktualny repertuar wybranego teatru operowego.
3. Wyszukaj w różnych źródłach informacji, w jakich dziełach filmowych zaadaptowano muzykę z opery *Walkiria*.

* tetralogia – cykl złożony z czterech utworów, z których każdy stanowi zamkniętą, odrębnie zatytułowaną całość. Utwory są powiązane wspólnym tematem i posiadają zazwyczaj ogólny tytuł

Ryszard Wagner
Cwał Walkirii z opery Walkiria

Opisz własnymi słowami nastrój i charakter utworu.

1.5 Poetycko i muzycznie o jesieni

Podejmij temat

- Zaśpiewajcie piosenkę *Jesienne marzenia* z podziałem na partię wokalną dziewcząt i chłopców. Spróbujcie zinterpretować głosem romantyczny tekst i liryczną melodię.

Jesienne marzenia

Muzyka: Andrzej Wolski

Słowa: Jadwiga Koczanowska

moderato

mf

The musical score is written for a single melodic line in 2/4 time, key of B-flat major. It consists of 28 measures across seven staves. The lyrics are in Polish and describe autumnal dreams. Chords are indicated by letters (d, g, A, C, B, F) above the notes. The tempo is marked 'moderato' and the dynamic is 'mf'.

Na po - li-czkach je-szcze cie - pły o - ddech la - ta, a tu je - sień tron ob - ję - ła

nie - spo-dzia - nie, chło-dną ro - są o po - ra - nku wszy - stko skra - pia

i roz - ście - la tuż nad zie - mią z mgieł po - sła - nie. A-strów rze-sze ko - lo - ra - mi

o - czy wa - biał, ze - rwij dla mnie te naj - bar - dziej fio - le - to - we

i na dłu - gi ko - lo - ro - wy spa - cer za - proś z ba - bim la - tem fru - wa - ją - cym

po - nad gło - wą. Ref.: Je - sie - nny spa - cer ko - lo - ro - wy z bu -

kie - tem a - strów od cie-bie. Je - sie - nny spa - cer ro - man -

ty - czny, je - sie - nne ma - rze - nie. Je -

sie - nny spa - cer ko - lo - ro - wy z bu - kie - tem a - strów od

cie - bie. Je - sie - nny spa - cer ro - man - ty czny, je -

sie - nne ma - rze - nie.

Śpiew dziewcząt

1. Na policzkach jeszcze ciepły oddech lata,
a tu jesień tron objęła niespodzianie,
chłodną rosą o poranku wszystko skrapia
i rozściela tuż nad ziemią z mgieł pośłanie.
Astrów rzesze kolorami oczy wabia,
zerwij dla mnie te najbardziej fioletowe
i na długi, kolorowy spacer zaproś
z babim latem fruującym ponad głową.

Wszyscy

Refren:

Jesienny spacer kolorowy
z bukietem astrów od ciebie.
Jesienny spacer romantyczny,
jesienne marzenie.

} bis

Śpiew chłopców

2. Jesień barwi liście złotem i czerwienią,
w parku czekam niecierpliwie na spotkanie,
a korale od przydrożnej jarzębiny
podaruję ci na powitanie.
Ile ciepłych barw w jesienniej jest palecie,
tyle ciepła i radości w naszych oczach,
gdy patrzymy jak świat wokół nas pięknieje,
złote słońce topi się w wieczornych zorzach.

Wszyscy

Refren:

Jesienny spacer kolorowy...

Krzysztof Knittel, Wojciech Niżyński
*Koncert jesienny na dwa świerszcze
i wiatr w kominie*

Elżbieta Adamiak, Jerzy Harasymowicz
Jesienna zaduma

Andrzej Zieliński, Agnieszka Osiecka
W żółtych płomieniach liści

- 1.** Do podanego rytmu ułóż tekst o jesieni.

- 2.** Przedstawcie w formie ronda rytmicznego fragment tekstu piosenki poetyckiej Leszka Długośa *Dzień w kolorze śliwkowym*. Refrenem będzie powtarzany przez wszystkich tekst – *Jesień, jesień już*, kupletami – zrytmizowane dwuwiersze według własnej inwencji. Pamiętajcie o prawidłowej budowie ronda.

Po czerni jeżyny
Po liściu kaliny
– Jesień, jesień już
Po ciszy na stawie
Po krzyku żurawi
– Jesień, jesień już

Po astrach, po ostach
To widać, to proste że
– Jesień, jesień już
I po tym że wcześniej
Noc ciągnie ze zmierzchem
– Jesień, jesień już. (...)

Leszek Długosz

Barbara Jachimowicz *Jesień w Żelazowej Woli*

- 3.** Ułóż melodię do fragmentu wiersza o tematyce jesiennej lub dobierz do niego muzykę, która odpowiada tekstowi charakterem i nastrojem.

Pogoda późnej już jesieni

Pogoda późnej już jesieni
słoneczny miód na ziemię zlewa.
Liście się złocą w sto odcieni,
powiewa wiatr i szumią drzewa (...)

Astry

(...) Jakże smutna teraz jesień,
Ach, smutniejsza niż przed laty.
Choć tak samo żółkną liście,
Wiedną kwiaty (...)

Leopold Staff

Adam Asnyk

1.6 Zaczarowany świat operetki

Podejmij temat

- Przeczytaj streszczenie libretta operetki Johanna Straussa [czyt. johana sztrausa] *Baron cygański*, następnie zaśpiewaj fragment jednej z najsłynniejszych arii *Wielka sława to żart*.

Johann Strauss – Baron cygański

Do rodzinnego zrujnowanego majątku przybywa młody szlachcic, Sandor Barinkay [czyt. szandor barinkoj]. Nowego dziedzica wita wróżba starej Cyganki: *Zanim się księżyc odmieni, sygnie złotem wnętrze tej ziemi. Wpierw jednak serce wpadnie w sieć – zabrzmi weselna pieśń!*

Majątek młodzieńca graniczy z ziemią zachłannego sąsiada, który w celu powiększenia swoich dóbr decyduje się oddać Sandorowi za żonę swoją piękną córkę Arsenę. Dziewczyna jednak stawia warunek: aby chłopiec został jej mężem, musi nosić arystokratyczny tytuł. To co wydaje się niemożliwe, wkrótce staje się faktem. Młodzieniec otrzymuje od cyganów, którzy mieszkają nieopodal ze swoim taborem, tytuł króla, ale Arsena, kpi z niego i odrzuca oświadczyiny. Wówczas Sandor prosi o rękę Soffi („cygańska przybłęda”) i zostaje przez nią przyjęty. Wkrótce, dzięki wskazówkom starej Cyganki, młodzieniec odnajduje na swojej ziemi ukryte skarby. Nieoczekiwanie okazuje się, że nowo poślubiona wybranka jest księżniczką i w związku z tym jego małżeństwo staje się nieważne ze względu na różnice dotyczące pochodzenia. Zrozpaczony Sandor zaciąga się do wojska i wyrusza walczyć za ojczyznę. Operetka kończy się jednak szczęśliwym finałem. Za odwagę i waleczność Sandor otrzymał tytuł barona i rękę zakochanej w nim księżniczki Soffi.

Wielka sława to żart

fragment
Johann Strauss

moderato

Wiel - ka sła - wa to żart,
ksią - że błaz - na jest wart,
sło - wo to - czy się w krąg, z rąk do
rąk, z rąk do rąk.

Jakub Offenbach

Kankan z operetki Orfeusz w piekle

Które elementy muzyki sprawiają, że utwór zyskał miano „piekielnego galopu”?

Tancerki wykonujące kankana

Operetka (z włoskiego *operetta* czyli „mała opera”) jest widowiskiem scenicznym o charakterze komediowym. Składa się z części muzycznych (uvertura, arie, duety, partie chóralne, tańce) oraz niemuzycznych (monologi, dialogi i sceny zbiorowe). Pierwowzorem operetki były francuskie wodewile oraz angielskie opery balladowe.

We Francji w drugiej połowie XIX wieku jednym z twórców nowej formy widowiska był **Jakub Offenbach** [czyt. ofenbach]. Jego utwory należą do arcydzieł sztuki operetkowej. Najpopularniejsze z nich to: *Orfeusz w piekle*, *Piękna Helena*, *Życie paryskie*. Kompozytor wprowadził do swoich dzieł kankana – żywiołowy taniec w rytmie galopu, który zyskał niezwykłą popularność w wielu krajach.

1. Zagrajcie w duecie *Galop* z operetki Jakuba Offenbacha *Orfeusz w piekle*. Jedna osoba zagra melodię na dzwonkach lub flecie, druga wystuka na bębnie ćwierćnotowy rytm.

Galop

Jakub Offenbach

Twórcami wiedeńskiej szkoły operetkowej byli **Franz Suppé** [czyt. franc sipe] i **Johann Strauss**, który często wprowadzał do swoich dzieł wiedeńskie walce. Operetkę rozstawił również węgierski **kompozytor Ferenc Lehar**. Jego piękne melodie, m.in.: z *Wesołej wdówki*, *Hrabiego Luxemburga*, *Cygańskiej miłości*, *Krainy uśmiechu*, są znane i śpiewane współcześnie na całym świecie. Artysta tworzył już w czasach płyt gramofonowych, filmu i radia. Dzięki nagraniom swoich utworów stał się właścicielem wielkiego majątku i pałacu w Wiedniu, którego był właścicielem, założył muzeum operetki. Operetka do dziś ma wielu zwolenników na całym świecie, a niektóre dzieła weszły na stałe do repertuaru teatrów muzycznych.

Ferenc Lehar

Usta milczą, dusza śpiewa z opery
Wesoła wdówka

Na rytmie jakiego tańca oparta jest melodia utworu?

2. Wymień podobieństwa oraz różnice między operą i operetką.
3. Podaj tytuły znanych operetek oraz nazwiska ich twórców.
4. Zagraj fragment arii z operetki Ferenc Lehara *Wesoła wdówka*. Zwróć uwagę na znaki dynamiczne i oznaczenia tempa.

Usta milczą, dusza śpiewa

fragment
Ferenc Lehar

moderato *mp* *dim.*

cresc. *dim.* *mf* *dim.* *mf* *dim.*

1.7 Muzyczne batalie

Podejmij temat

- Zaśpiewaj jedną z najbardziej znanych piosenek z okresu I wojny światowej *Białe róże*. Podaj tytuły innych popularnych pieśni patriotycznych.

Białe róże

Muzyka: Mieczysław Kozar-Słobódzki
Słowa: Jan Lankau i Kazimierz Wroczyński

allegro
mf a

Roz - kwi - ta - ły pą - ki bia - łych róż. Wróc Ja - sień - ku
z tej wo-jen - ki, wróc! Wróc, u - ca - łuj jak za daw - nych lat,
dam Ci za to ró - ży naj - pię-kniej - szy kwi - at, wróc, u - ca - łuj,
jak za daw-nych lat, dam Ci za to ró - ży naj - pię-kniej-szy kwiat!

1. Rozkwitały pąki białych róż.
Wróc, Jasieńku, z tej wojenki wróc!
Wróc, ucałuj, jak za dawnych lat,
Dam ci za to róży najpiękniejszy kwiat. (bis)
2. Kładłam ci ja idącemu w bój,
Białą różę na karabin twój,
Nimeś odszedł, Jasiuleńku, stąd,
Nimeś próg przestąpił, kwiat na ziemi zwiadł. (bis)
3. Ponad stepem nieprzejrzana mgła,
Wiatr w burzanach cichuteńko łka.
Przyszła zima, opadł róży kwiat,
Poszedł w świat, Jasieńko, zginął po nim ślad. (bis)
4. Już przekwitły pąki białych róż,
Przeszło lato, jesień zima już.
Cóż ci teraz dam Jasieńku, hej,
Gdy z wojenki wrócisz do dziewczyny swej? (bis)

Jan Matejko *Jan Sobieski pod Wiedniem*

Przebieg zmagających wojennych, wielkie bitwy, czy postacie bohaterskich przywódców były wielokrotnie opisane przez pisarzy oraz poetów na stronach powieści i strof wierszy. Malarze uwieczniali sceny bitewne na płótnach, podkreślając środkami wyrazu artystycznego dramat wojennej zawieruchy, tragizm klęski ale również radość i łzy zwycięstwa. Motywy batalistyczne pojawiają się również w dziełach muzycznych. Utwory takie opowiadają dźwiękami, np. historię kampanii napoleońskiej, czy zrywy niepodległościowe różnych narodów.

Historia pieśni *Marsz, marsz Polonia* wiąże się z okresem powstania styczniowego. Anonimowy autor napisał do melodii ukraińskiej dumki* *Marsz Czachowskiego*, na cześć jednego z dowódców powstania. W późniejszych latach dopisywano kolejne zwrotki, a pieśń zyskiwała coraz większą popularność, np. wśród żołnierzy Legionów Polskich. Ostateczny kształt pieśni ustalił się w latach 20. XX wieku. Pieśń była bardzo popularna wśród młodzieży, a zagraniczna Polonia uznała ją za swój nieoficjalny hymn. W czasie II wojny światowej utwór był jedną z głównych hymnicznych pieśni patriotycznych.

* dumka – wielozwrotkowa pieśń ukraińska w formie ballady o charakterze elegijnym i utrzymana w rzeźnym nastroju, często wyrażająca uczucia żalu po stracie kogoś bliskiego lub tęsknotę za ukochanym miejscem czy ważnym wydarzeniem.

Marsz, marsz Polonia

Muzyka: autor nieznany

Słowa: autor nieznany

tempo marsza

Już was że - gnam ni - skie strze - chy, oj - ców na - szych cha - tki.
Już was że - gnam bez po - wro - tu oj - co - wie i ma - tki.
Marsz, marsz Po - lo - nia, marsz, dziel - ny na ro - dzie.
Od - pocz - nie - my po - swej pra - cy w oj - czys - tej za - gro - dzie.

1. Rozproszeni po wszem świecie,
gnani w obce wojny.
Zgromadziliśmy się przecie,
w jedno kółko zbrojne.

3. Przejdziem Litwę, przejdziem Wołyń,
popasiem w Kijowie,
Zimą przy węgierskim winie,
staniemy w Krakowie.

Refren:

Marsz, marsz Polonia,
marsz dzielny narodzie.
Odpocniemy po swej pracy,
w ojczystej zagrodzie. (bis)

Refren:

Marsz, marsz Polonia...

2. Z wiosną zabrzmi trąbka nasza,
pocwałują konie.
Sławą polskiego psalterza,
zabrzmią nasze bronie.

4. Od Krakowa bitą drogą,
do Warszawy wrócim,
Co zastaniem resztkę wroga,
na łeb w Wisłę wrzucim.

Refren:

Marsz, marsz Polonia...

Refren:

Marsz, marsz Polonia...

Wybitny polski kompozytor, Ignacy Jan Paderewski z okazji 40. rocznicy wybuchu powstania styczniowego skomponował *Symfonię h-moll Polonia*, op. 24. Dzieło ma charakter programowy i w każdej swojej części opisuje muzycznie wybrane wydarzenia z historii naszego kraju. Część pierwsza utworu ilustruje dawną potęgę Rzeczypospolitej, jej bohaterską przeszłość oraz agresję zaborców. Część druga utrzymana w charakterze lirycznej, żałobnej pieśni, obrazuje poetyckie cechy narodu polskiego. Część trzecia symfonii przypomina o wydarzeniach z powstania styczniowego.

W utworze kompozytor zastosował oryginalne instrumentarium np. sarusofony – instrumenty dęte drewniane o basowym brzmieniu oraz tonitruon – instrument perkusyjny w postaci arkusza blachy, który przy potrząsaniu wydawał odgłos grzmotów. Utwór uznany został przez melomanów za muzyczną refleksję nad losami Polski.

Ignacy Jan Paderewski
Symfonia h-moll Polonia, op. 24,
część 3

W tej części kompozytor wspaniale przedstawił za pomocą dźwięków dramatyczną walkę powstańców i ich nadzieję na odzyskanie niepodległości. Podczas słuchania utworu spróbuj wyobrazić sobie bitewne zmagania żołnierzy.

Józef Brandt *Bogurodzica*

Ludwig van Beethoven

Zwycięstwo Wellingtona, op. 91

Rozpoznaj i nazwij instrumenty, które grają we wstępnej części utworu.

Kampania napoleońska

Ludwig van Beethoven w utworze *Zwycięstwo Wellingtona*, op. 91, czyli *bitwa pod Vitorią* upamiętnił starcie zbrojne wojsk angielsko-portugalsko-hiszpańskich pod dowództwem księcia Diuka Wellingtona z francuską armią Josepha Bonapartego (starszego brata Napoleona Bonaparte), które miało miejsce 21 czerwca 1813 roku. Bitwa zakończyła się klęską Napoleona i doprowadziła do prawie całkowitego wycofania się wojsk francuskich z Hiszpanii.

Utwór *Zwycięstwo Wellingtona* ma charakter ilustracyjno-programowy. Usłyszeć w nim można odgłosy walki, serie wystrzałów z karabinów, huk armatnich dział, które brzmieniem naśladują instrumenty. Pierwszą wersję utworu Beethoven napisał na panharmonicon, zmechanizowany instrument dęty skonstruowany przez jego przyjaciela Johanna Nepomuka Mälzla – wynalazcy metronomu. Później powstała wersja orkiestrowa, która zyskała miano „Symfonii bitewnej”. Dzieło zostało entuzjastycznie przyjęte przez słuchaczy i cieszy się zainteresowaniem po dzień dzisiejszy.

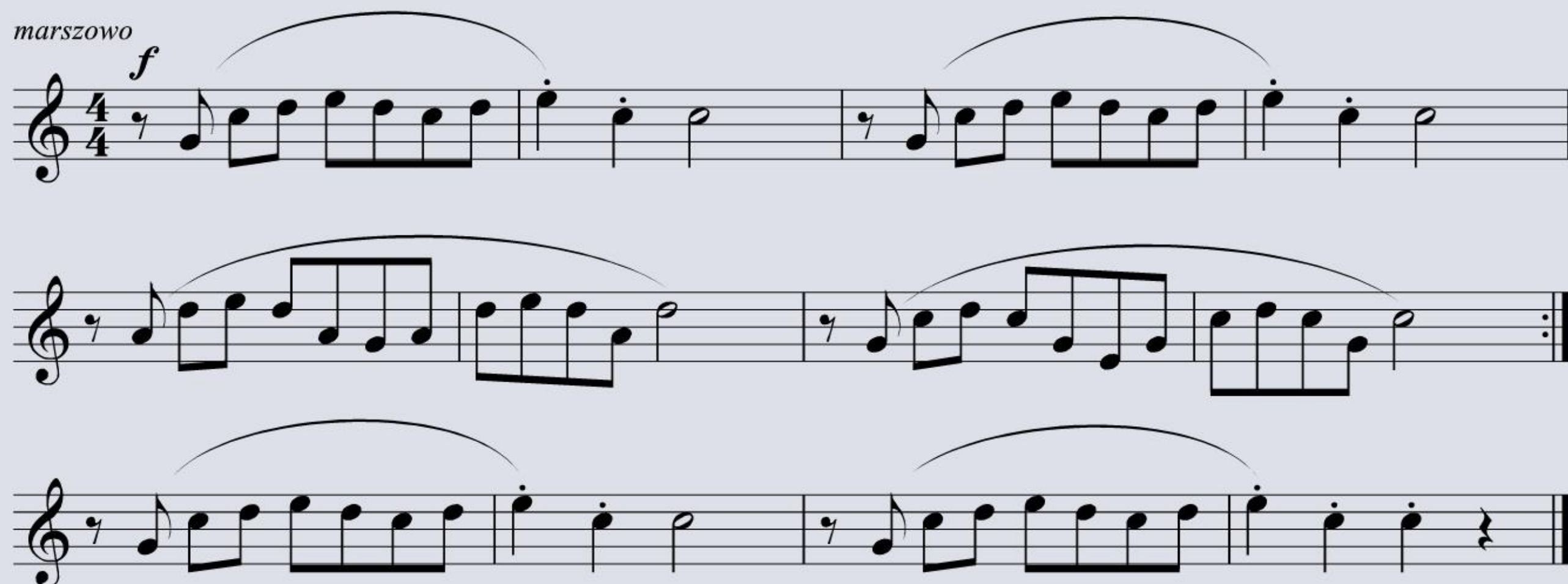
Jean-Louis-Ernest Meissonier *Kampania francuska*, 1814 (fragment obrazu)

Piotr Czajkowski historyczne wydarzenia wojenne, związane ze swoim narodem, opisuje za pomocą dźwięków w *Uwerturze koncertującej Rok 1812*, op. 49. Nie jest to uwertura do opery, lecz samodzielny utwór na orkiestrę symfoniczną. Upamiętnia on obronę Moskwy przed atakami wojsk Napoleona Bonapartego i niemal w fabularyzowany sposób przedstawia kolejne zdarzenia tej długiej wyczerpującej ekspansji wojennej, m.in. najazd Napoleona na Rosję, bitwę pod Borodino, odwrót wyczerpanej chłodem i głodem armii napoleońskiej oraz radość rosyjskiego narodu z odzyskanej wolności. Echa tych wydarzeń kompozytor wyraźnie zaznaczył muzycznymi motywami. Słuchacze w czasie przebiegu utworu słyszą temat *Marsylianki* – symbolizującej pewność zwycięstwa Napoleona Bonapartego, salwy armatnich dział w czasie starć bitewnych lub dzwony cerkwi obwieszczające radość z odzyskanej wolności narodu rosyjskiego. Prawykonanie dzieła Czajkowskiego miało miejsce w 1882 roku w Moskwie. Utwór zyskał dużą popularność, stając się ekscytującą ozdobą wielu koncertów filharmonicznych.

Wysłuchaj fragmentu utworu i nadaj mu własny tytuł. Uzasadnij swoją decyzję.

Uwertura Rok 1812

Mazurek Dąbrowskiego

Muzyka: autor nieznany

Słowa: Józef Wybicki

żywo f

Je - szcze Pol - ska nie zgi-nę - ła, kie - dy my ży - je - my.
Co nam o - bca prze - moc wzię - ła, sza - blą o - dbie - rze - my.
Marsz, marsz, Dą - bro - wski, z zie - mi wło - skiej do Po - lski.
Za two - im prze - wo - dem złą - czym się z na - ro - dem.

1. Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.

Marsz, marsz, Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski!
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.

} bis

2. Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami,
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

3. Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

4. Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany:
„Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany”.

Marsz, marsz, Dąbrowski...

1.8 Ukochana ojczyzna – muzyka szkół narodowych

Podejmij temat

- Zagraj fragment utworu rosyjskiego kompozytora Aleksandra Borodina. Czy Twoim zdaniem kompozytor może wyrazić poprzez muzykę swoją odrębność narodową, miłość do kraju, zachwyt nad pięknem ziemi ojczystej? Uzasadnij swoją wypowiedź.

Tańce Połowieckie

Aleksander Borodin

umiarkowanie

W epoce romantyzmu wzrosło zainteresowanie artystów kulturą ludową i narodową sztuką. W drugiej połowie XIX wieku kompozytorzy zaczęli podkreślać swoją odrębność i wartość rodzimej kultury muzycznej. Jedną z ważniejszych była narodowa szkoła rosyjska. Tworzyła ją grupa kompozytorów nazywanych przez krytyków „Potężną Gromadką”. Należeli do niej: **Milij Bałakiriew, Aleksander Borodin, Cezar Cui** [czyt. kyj], **Modest Musorgski, Nikołaj Rimskij-Korsakow**.

Twórcy ci, kontynuując idee **Michała Glinki**, pierwszego kompozytora świadomie wykorzystującego w swojej muzyce elementy ludowości, dokonywali umiejętnej syntezy folkloru rosyjskiego z nurtem współczesnej muzyki.

Tradycje muzyki ludowej z pierwiastkami europejskimi łączył również w swojej twórczości rosyjski kompozytor **Piotr Czajkowski**.

Piotr Czajkowski
I Koncert fortepianowy b-moll, część Allegro con fuoco

Wysłuchaj fragmentu części III koncertu, w którym występuje temat pełen radości i prostoty oparty na melodii ukraińskiej pieśni ludowej.

Antonin Dvořák

Tanec słowiański, op. 46, nr 7

Jakimi środkami wyrazu artystycznego podkreślił kompozytor żywiołowość tańca?

Iwan Szyszkina *Las brzozowy*, 1871

W Europie Środkowej w tworzeniu muzyki narodowej wyróżniali się czescy kompozytorzy. Najwybitniejszymi przedstawicielami czeskiej szkoły narodowej byli **Bedřich Smetana**, określany mianem twórcy opery narodowej, i **Antonin Dvořák** [czyt. dworzak].

W ich dorobku artystycznym znalazły się utwory ukazujące piękno rodzinnego kraju. Usłyszeć w nich można czeskie pieśni, melodie i tańce ludowe.

Carl Joseph Norbert Grund *Wiejska zabawa*

Narodową kulturę hiszpańską propagowali w swojej twórczości: **Isaac Albeniz** [czyt. isak albenis], **Enrique Granados** [czyt. enrike] i najwybitniejszy z nich **Manuel de Falla** [czyt. manuel de faja]. Kompozytorzy ci tworzyli nowoczesną muzykę hiszpańską, przepojoną elementami folkloru. W swych utworach wykorzystywali m.in. rytmikę, harmonikę i melodykę śpiewów typowych dla Andaluzji – regionu w południowej Hiszpanii. Stylizowali pieśni i tańce ludowe, nawiązywali do dawnej muzyki hiszpańskiej.

Najwybitniejszym reprezentantem norweskiej szkoły narodowej był **Edward Grieg** [czyt. grig], zaś jego *Koncert fortepianowy a-moll* uważany jest za symbol norweskiej muzyki romantycznej. Sławę kompozytorowi przyniosła również I i II suita *Peer Gynt*, w której artysta za pomocą dźwięków przedstawił przygody norweskiego chłopca.

Edward Grieg napisał muzykę do dramatu Henryka Ibsena pod tytułem *Peer Gynt* w formie wieloczęściowych ilustracji muzycznych. Kompozytor ostatecznie złożył muzykę w dwie suity zawierające po cztery obrazy. Suita I: *Poranek, Śmierć Azy, Taniec Anitry, W grocie króla gór*, Suita II: *Porwanie narzeczonej – Skarga Ingridy, Taniec arabski, Powrót Peer Gynta, Pieśń Solweigi*.

Dla Edwarda Griega źródłem muzycznych inspiracji stał się folklor norweski, co zaprezentował w *Tańcach norweskich*. Subtelna melodyka, liryczne nastroje, wyraziste brzmienia harmoniczne jego utworów sprawiły, że melomani nazwali go Chopinem Północy, tym samym uznając wielkość naszego kompozytora.

1. Zagraj fragment utworu Edwarda Griega z I suity *Peer Gynt*, starając się oddać brzmieniem instrumentu i środkami wykonawczymi delikatność oraz zwiewność melodii obrazującej wschód słońca.

Edward Grieg
Poranek z I suity Peer Gynt

W tym najpiękniejszym muzycznym wschodzie słońca delikatną melodię grają dwa instrumenty, następnie cała orkiestra, tworząc w wyobraźni bohatera malowniczy norweski krajobraz. Określ, co to za instrumenty.

Poranek

fragment
Edward Grieg

moderato

Suita Peer Gynt

Bohaterem utworu Edwarda Griega jest norweski wiejski chłopiec Peer Gynt, który w ataku złości, wywołanym urażoną ambicją, porywa z wesela pannę młodą – swoją dawną ukochaną. Nie zważając na błagania dziewczyny, porzuca ją w górach, a sam ucieka przed obławą.

Od tej chwili jego życie jest pełne niebezpieczeństw. Gdy ukrywa się w niedostępnych lasach, trafia do baśniowej krainy Króla Gór. Kiedy nie chce ożenić się z jego szkaradną córką, próbują go zabić złośliwe trolle. Na szczęście udaje mu się wyjść cało z opresji. Nie zaznawszy nigdzie spokoju, zbuntowany młodzieniec postanawia opuścić kraj. Przed wyjazdem odwiedza jeszcze umierającą matkę, a następnie zaciąga się na

statek. W zamorskich krainach spotykają go niesamowite przygody. Jedną z nich ma miejsce na pustyni, gdzie Peer Gynt zostaje omyłkowo uznany przez tubylców za proroka. To właśnie tam piękna Anitra uwodzi go zmysłowym tańcem, namawia do ucieczki, a na koniec okrada z kosztowności. Peer Gynt wraca do Norwegii jako starzec, nie wiedząc, że w pustym ustroniu czeka na niego jego młodzińcza miłość – Solvejga.

1.9 Obrazy malowane muzyką

Podejmij temat

- Inspirując się obrazem Pierre’a-Auguste’a Renoira [czyt. piera ogusta renłara] *Parasolki*, ułóż kilkutaktowy motyw melodyczny i postaraj się oddać nastrój i charakter dzieła malarskiego.

Pierre-Auguste Renoir *Parasolki*

Muzyka i malarstwo często są ze sobą nierozzerwalnie związane i wzajemnie oddziałują na twórców. Inspiracją do powstania dzieła Modesta Musorgskiego *Obrazki z wystawy* była pośmiertna wystawa prac malarza Wiktora Hartmanna – przyjaciela kompozytora. Musorgski, zafascynowany obejrzanymi dziełami, napisał w bardzo krótkim czasie dziesięć wspaniałych miniatur fortepianowych, w których niezwykle sugestywnie odmalował muzyką wybrane obrazy. Te krótkie utwory łączy motyw *Promenady*, w którym artysta ukazał emocje towarzyszące mu podczas zwiedzania wystawy.

Promenada

z cyklu Obrazki z wystawy
Modest Musorgski

umiarkowanie

Modest Musorgski

Promenada z cyklu *Obrazki z wystawy*

Wysłuchaj *Promenady* z cyklu *Obrazki z wystawy* Modesta Musorgskiego. Spróbuj zaśpiewać temat melodyczny na sylabie „la”.

Modest Musorgski

Wielka Brama w Kijowie

Wysłuchaj ostatniej muzycznej części *Obrazków z wystawy*. W jaki sposób kompozytor podkreślił za pomocą dźwięków powagę i monumentalność tej części utworu?

Wiktor Hartmann *Projekt bramy miejskiej w Kijowie*

Wielka Brama w Kijowie – jest architektonicznym pomysłem Hartmanna i miała być postawiona na przyjazd cara Aleksandra II. Musorgski w swoim utworze podkreślił bicie cerkiewnych dzwonów i odgłosy chóralnych modlitw, które razem składają się na wspaniały finał dzieła.

Tuileries [czyt. tuilri] – obrazek malarza ukazuje aleję paryskiego parku, spacerujących po niej ludzi i bawiące się dzieci. Kompozytor poprzez zastosowanie żartobliwej w charakterze melodyki, odmalował muzyką atmosferę chwili, ujmując w niej zabawne odgłosy dziecięcej sprzeczki.

Chatka na kurzej stopce – akwarela malarza przedstawia baśniową chatkę Baby Jagi. Kompozytor zilustrował muzycznie jej ruchliwe wirowanie, a w tajemniczym, czasem demonicznym nastroju ukazał groźną moc właścicielki niezwykłego domu.

Szkice kostiumów do baletu *Trilby* autorstwa Mariusz Petipy i Yuli Gerbera

Modest Musorgski

Tuileries

Zinterpretuj plastycznie wysłuchany utwór. Oddaj gamą barw jego charakter i nastrój.

Modest Musorgski

Chatka na kurzej stopce

Słuchając utworu, zwróć uwagę na wybrane elementy dzieła muzycznego, np.: rytmikę, dynamikę, agogikę. Dokonaj ich analizy.

Ciekawe!

Obrazki z wystawy zinstrumentował francuski kompozytor Maurice Ravel [czyt. moris rawel]. W tej wersji orkiestrowej utwór cieszy się do dziś ogromną popularnością. Próby interpretacji dzieła Modesta Musorgskiego podjął się też współczesny angielski zespół Emerson, Lake and Palmer (ELP), nadając mu muzyczny rockowy charakter.

* technika graficzna należąca do druku
wklęsłego, nazwa odbitki wykonanej
tą techniką

Sergiusz Rachmaninow
Poemat symfoniczny *Wyspa umarłych*
Słuchając utworu, przeczytaj fragment
wiersza Kazimierza Przerwy-Tetmajera
Wyspa umarłych.

Arnold Böcklin *Wyspa umarłych*

Innym przykładem przeniesienia dzieła malarskiego na język muzyczny jest poemat symfoniczny Sergiusza Rachmaninowa *Wyspa umarłych*. Kompozytora zaciękała mezzotinta* reprodukcji obrazu szwajcarskiego malarza Arnolda Böcklina [czyt. beklina] *Wyspa umarłych*. Dzieło przedstawiało skalistą wyspę, do której brzegów przypląwa łodzią tajemnicza postać odziana w białe szaty. Pośrodku wyspy rosną cyprysy, których cienie mrocznie odbijają się w wodzie. Rachmaninow w swoim muzycznym poemacie oddał dźwiękami unoszące się i opadające morskie fale. W utworze wyczuwa się melancholijny, poważny nastrój, słysząc z oddali melodię średniowiecznej pieśni *Dies irae*. [czyt. dijes ire].

Wyspa umarłych

Wyspa umarłych... Nagie, strome skały,
wkoło dalekie, nieskończone morze,
gaj cyprysowy, ciszą skamieniały,
spokój wód wieczny... Bóg śmierci posępny
duszom ten grodziec zostawił ostępny
i odwróciwszy twarz, odszedł w bezdroże.

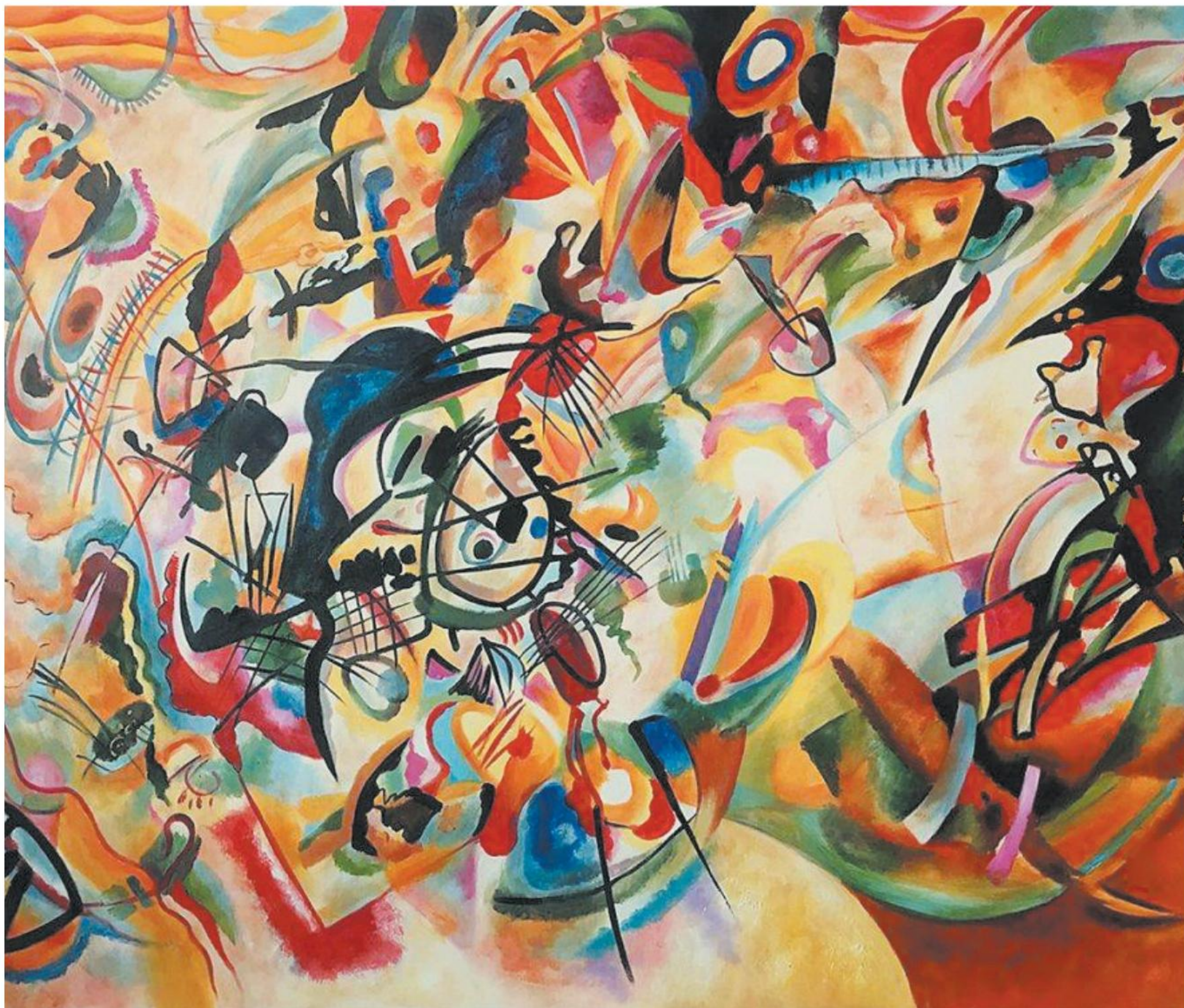
I w długiej łodzi o milczącym wiośle
Charon tu z brzegu białe wiezie dusze
i w ciemne, wąskie wwozi je zarośle
między dwa słupy z kamienia, na których
dwa lwy o głowach groźnych i ponurych
patrzają na siebie – zasłuchane w głąsę. (...)

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Związek muzyki i plastyki przekłada się nie tylko na twórczość kompozytorów, ale również na twórczość malarzy. Rosyjski malarz Wassily Kandinsky często inspirował się w swoich pracach muzyką. Napisał on traktat, w którym zawarł swoje spostrzeżenia na temat tych wzajemnych relacji barwnym słyszeniem i malarskim widzeniem dźwięków oraz ich bezpośrednim oddziaływaniem na duszę. Powszechnie znana jest metafora artysty: *Kolor jest klawiszem. Oko jest młoteczką. Duch zaś wielostrunnym fortepianem*. Kandinsky zafascynowany operą Ryszarda Wagnera *Lohengrin* stworzył cykl obrazów, które odzwierciedlały jego wyobrażenia muzyczne. W 1913 roku powstało dzieło *Kompozycja VII* uważane za szczytowe osiągnięcie artysty. Kontrastujące barwy obrazu malarz porównywał do brzmienia instrumentów muzycznych.

Ryszard Wager
Marsz weselny

Wassily Kandinsky *Kompozycja VII*

Podsumowanie działu 1

- 1 Przypisz instrumenty do określonych grup: perkusyjne, strunowe, dęte blaszane, dęte drewniane.

- 2 Które zdanie opisujące dzieło muzyczno-sceniczne dotyczy opery?
- a) Sceniczny utwór muzyczny z dialogami mówionymi, charakteryzujący się lekką muzyką i często komediową akcją.
 - b) Forma widowiska teatralnego, którego zasadnicze elementy stanowią taniec, muzyka i oprawa scenograficzna.
 - c) Sceniczne dzieło wokально-instrumentalne, w którym muzyka współdziała z akcją dramatyczną. Składa się z partii wokalnych wykonywanych przez śpiewaków – solistów i chór oraz instrumentalnych wykonywanych przez orkiestrę.
- 3 Zagraj fragment melodii *La donna e' mobile* z opery *Rigoletto*.

La donna é mobile

z opery Rigoletto
Giuseppe Verdi

moderato

- 4 Do jakich szkół narodowych należeli Edward Grieg oraz Modest Musorgski? Podaj tytuły przykładowych dzieł kompozytorów.

2. Cztery pory roku – zima

1. Jacy sławni polscy kompozytorzy tworzyli w epoce romantyzmu?
2. Co składa się na folklor muzyczny?
3. Co charakteryzuje muzykę z przełomu XIX i XX wieku?

2.1 Wybitni kompozytorzy polskiego romantyzmu

Podejmij temat

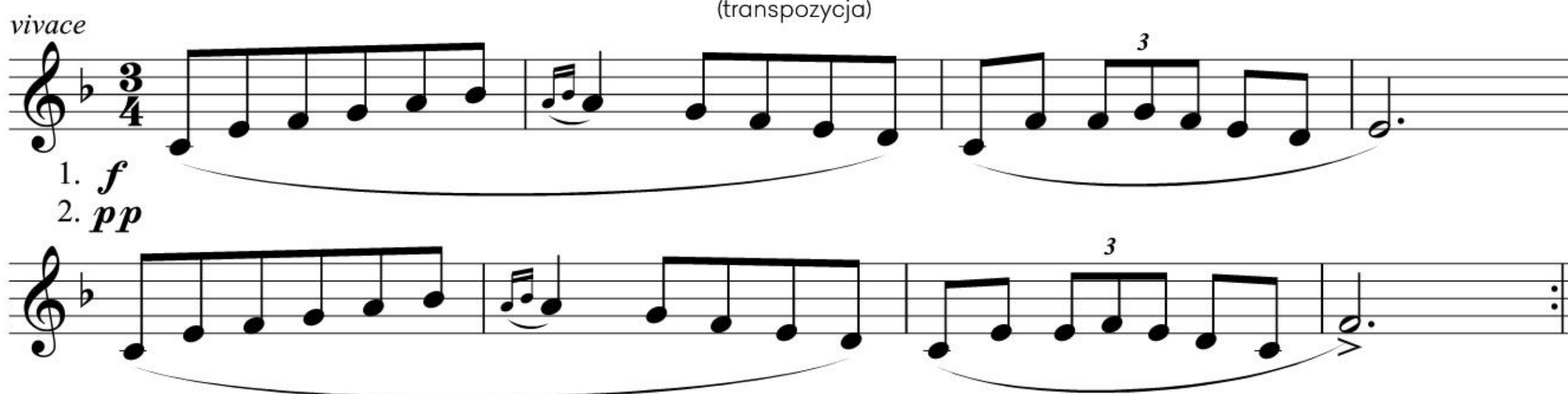

Fryderyk Chopin
Mazurek D-dur, op. 33, nr 3

- Wysłuchajcie *Mazurka D-dur, op. 33, nr 3* Fryderyka Chopina, następnie zagrajcie na instrumencie jego fragment. W jakich innych utworach kompozytora usłyszeć możemy melodię polskich tańców i pieśni ludowych?

Mazurek D-dur

Fryderyk Chopin
(transpozycja)

W XIX i na początku XX wieku przez ziemie polskie przeszły tragiczne w skutkach burze dziejowe. Nieudane powstania nasiliły represje zaborców wobec społeczeństwa polskiego i przyniosły ze sobą ogrom zniszczeń gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Mimo to Polacy nie poddawali się i różnymi sposobami walczyli o podtrzymanie narodowej tożsamości. Artyści starali się nawiązywać w twórczości do polskich tradycji i nadawać sztuce cechy narodowe.

Ciekawe!

Wybitny francuski krytyk muzyczny Camille Bellaigue [czyt. kamil belegi] tak powiedział o Chopinie: *Nie znam muzyka, który by więcej był patriotą niż on. Chopin jest Polakiem bardziej niż Francuz był kiedykolwiek Francuzem, Włoch Włochem, a Niemiec Niemcem, a z tego wyniszczzonego, zgnębnionego kraju polskiego wylania się jego muzyka, jak nieśmiertelna jego dusza.*

Henryk Siemiradzki *Chopin grający na fortepianie w salonie księcia Radziwiłła*

Fryderyk Chopin (1810–1849) to jeden z najznakomitszych kompozytorów polskich. Tworzył głównie utwory fortepianowe, które swoim nowatorstwem wyprzedzały dzieła pisane w okresie romantyzmu i wywarły wpływ na wielu późniejszych kompozytorów. W dzieciństwie Chopin często wyjeżdżał na wieś, gdzie miał okazję poznać polski folklor muzyczny, który stał się inspiracją do napisania wielu wspaniałych dzieł. Kompozytor stosował często artystyczną stylizację ludowych melodii, pieśni i tańców.

2 listopada 1830 roku, tuż przed wybuchem powstania listopadowego Chopin wyjechał do Wiednia, następnie do Paryża. Poruszony tragicznymi wydarzeniami skomponował słynną *Etiudę c-moll*, op.10 nr 12 nazywaną *Etiudą Rewolucyjną*.

Utwory Fryderyka Chopina odznaczają się indywidualną siłą wyrazu. Wymagają od wykonawcy dużej wrażliwości i dojrzałości artystycznej, a większość z nich – również wirtuozowskiej techniki. Wśród około 240 kompozycji znalazły się m.in.: dwa koncerty fortepianowe, mazurki, polonezy, walce, preludia, etiudy, ronda, wariacje, scherza [czyt. skerca], ballady, nokturny, sonaty, pieśni.

Artur Oppman
Preludium

Chopinowska piosnka płynie
W księżycową dal,
Niby skarga płynie cicha,
Niby łzy i żal.

Na powietrza srebrnej fali,
Płacze, tęskni, drży,
Przywołuje z zapomnienia
Dawne widma, sny...

Chopinowska piosnka płynie
Spod dziewczęcych rąk,
A nad ziemią wstaje blady
Księżycowy krąg.

Księżycowy blask uroczy
W raj przetwarza świat,
Słucha piosnkę każde drzewo,
Słucha każdy kwiat...

Chopinowska piosnka płynie,
Z piosnką płynie czar,
I dziewczyna rozmarzona
Słyszysz skrzydeł gwar. (...)

Plakat V Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina

Eugène Delacroix *Portret Fryderyka Chopina*

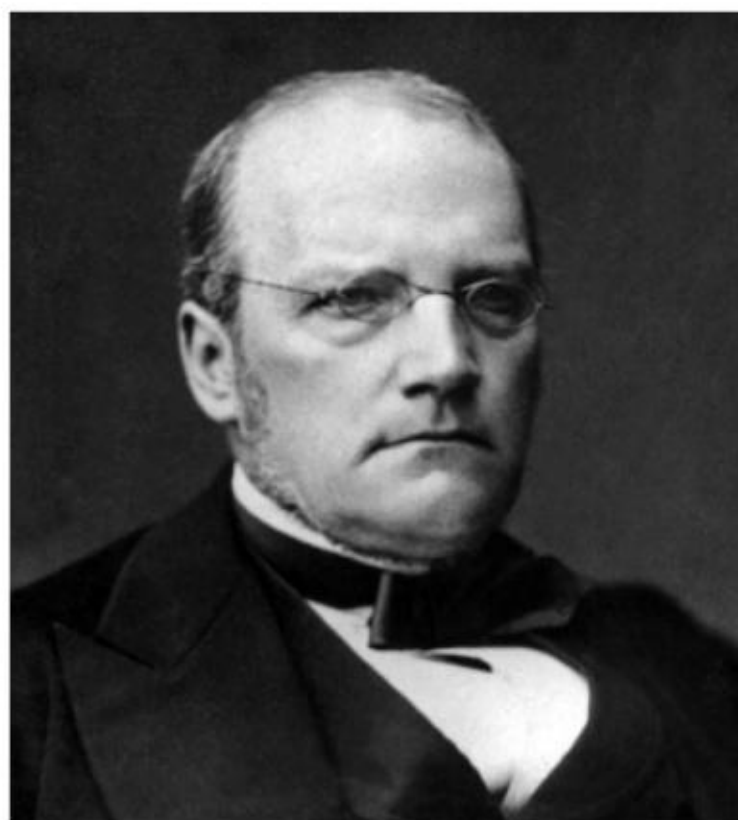
Fryderyk Chopin
Etiuda c-moll Rewolucyjna, op. 10, nr 12

Wysłuchaj utworu, następnie odnieś się do wypowiedzi krytyka muzycznego zamieszczonej powyżej. Jakie jest Twoje zdanie na ten temat?

Fryderyk Chopin
Preludium E-dur, op. 28, nr 19

Przeczytaj, na tle utworu Fryderyka Chopina *Preludium E-dur*, op. 28 nr 19, wiersz Artura Oppmana *Preludium*.

Stanisław Moniuszko

Stanisław Moniuszko
Mazur z opery Halka

Wysłuchaj utworu, następnie określ charakterystyczne cechy tańca.

Stanisław Moniuszko (1819–1872) odegrał wielką rolę w podtrzymaniu polskiej tożsamości narodowej. Jego dzieło operowe *Halka*, za sprawą prawdziwie polskiej muzyki i tekstu poruszającego rodzimą problematykę społeczną, zostało uznane za pierwszą polską operę narodową. Przedstawienie odniosło wielki sukces. Naoczny świadek napisał: [...] *Kiedy na scenie zobaczono poloneza i stroje polskie, zerwała się prawdziwa burza oklasków, okrzyków potoczonych z płaczem i głośnym łkaniem. Wszyscy z miejsc powstali, porwani nie dającym się opisać uniesieniu [...]*.

Inne utwory sceniczne Moniuszki tj.: *Flis*, *Hrabina*, *Verbum nobile*, *Straszny dwór*, nawiązywały treścią do wydarzeń historycznych, przedstawiały piękno rodzimych zwyczajów i folkloru, a tym samym krzepiły ducha narodowego Polaków. Kompozytor docierał nie tylko do muzycznych koneserów, ale także rozpowszechniał muzykę wśród całego społeczeństwa, wydając zbiór pieśni nazywany *Śpiewnikiem domowym*.

Scena z opery Stanisława Moniuszki *Halka*

1. Zaśpiewajcie fragment pieśni *Krakowiacek*. Przypomnijcie charakterystyczne cechy krakowiaka.

Krakowiacek

Stanisław Moniuszko

allegro *mf*

2/4

We - sól i szczę - śli - wy Kra - ko-wia - czek ci ja,

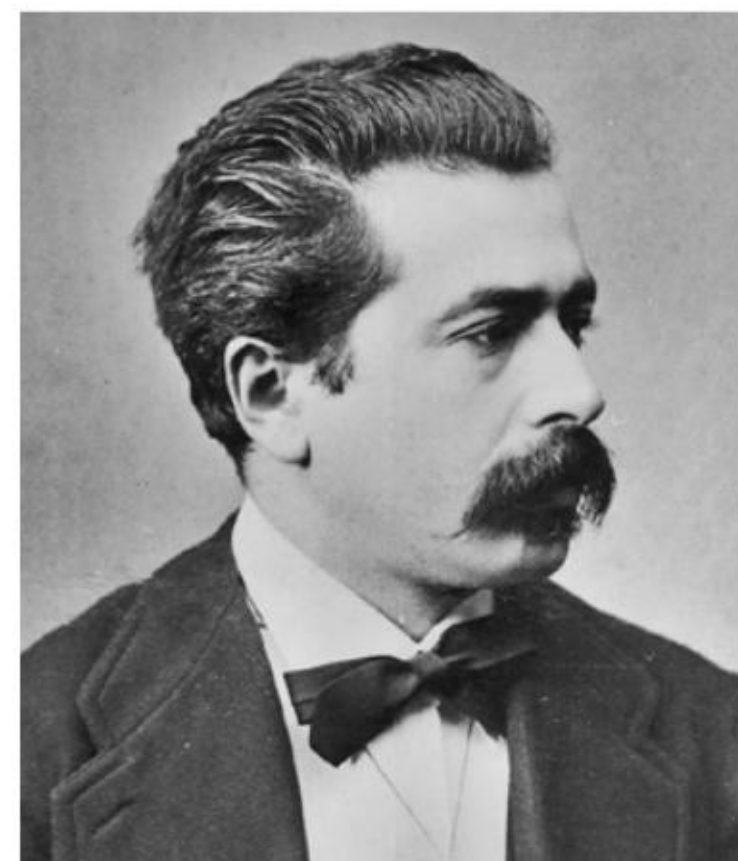
mp *f*

a mój ko - nik si - wy raż - no się u - wi - ja. U - wi - jaj się

raż - no bież! Ko - pyt - ka - mi o - gnia krzesz!

Henryk Wieniawski (1835–1880) to polski kompozytor, który zasłynął jako twórca utworów skrzypcowych oraz wybitny wirtuoz skrzypiec. W swych kompozycjach nawiązywał do polskiej muzyki ludowej. Artysta koncertował w wielu krajach Europy i Ameryki, popularyzując narodową muzykę polską. Ważniejsze dzieła to: koncerty skrzypcowe (fis-moll i d-moll), polonezy (m.in. D-dur oraz A-dur), *Legenda*, mazurki, *Scherzo-Tarantela*, zbiory etiid skrzypcowych.

Od 1935 roku (setnej rocznicy urodzin kompozytora) co pięć lat odbywa się w Poznaniu Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego.

Henryk Wieniawski

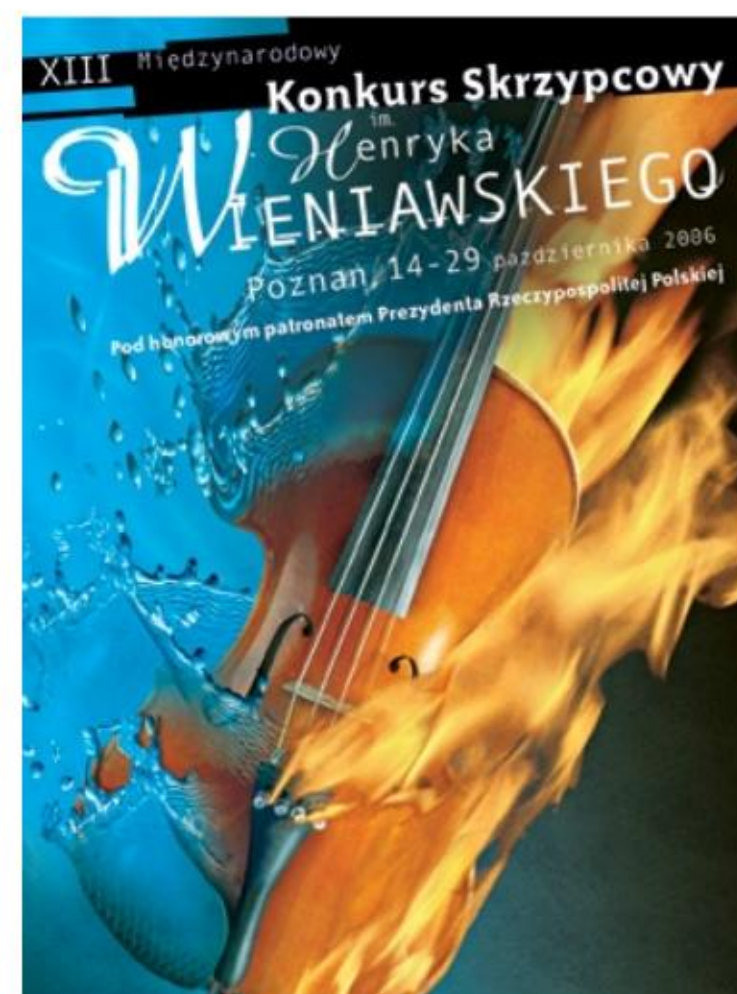
Henryk Wieniawski
Kujawiak C-dur

Wysłuchaj z uwagą utworu i określ, z ilu części się składa. Przedstaw graficznie jego budowę.

Wandalin Strzałecki *Skrzypek*

1. Wymień kompozytorów polskiej szkoły narodowej.
2. W jaki sposób polscy kompozytorzy epoki romantyzmu starali się realizować styl narodowy?
3. W ramach realizacji projektu edukacyjnego zbierzcie materiały i informacje na temat historii Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina. Przygotujcie na ten temat multimedialną prezentację.

Plakat Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. Henryka Wieniawskiego

2019 Rokiem Stanisława Moniuszki

Senat RP przyjął uchwałę ustanawiającą rok 2019 Rokiem Stanisława Moniuszki. W związku z 200. rocznicą urodzin kompozytora oddano w niej hołd „wybitnemu artyście, który swoje życie i twórczość poświęcił krzewieniu polskiej muzyki – stawiając go za wzór patriotyzmu”.

2.2 Utwory w świątecznym nastroju

Podejmij temat

- Zaśpiewaj świąteczną piosenkę *Chrystus się narodził* (s. 56) i określ jej charakter oraz nastrój.

Przesłanie świąt Bożego Narodzenia skłoniło wielu kompozytorów do muzycznego ujęcia tematu w wielkie oratoryjne czy koncertowe formy. Uczynił to tak Jan Sebastian Bach, wybitny niemiecki kompozytor baroku, który skomponował *Weihnachts Oratorium* (*Oratorium na Boże Narodzenie*) na śpiew solowy, chór mieszany i orkiestrę. Jest to jeden z najbardziej znanych na świecie utworów religijnych wykonywany w tym okresie. Dzieło składa się z sześciu kantat, które opisują muzycznie pierwsze dni życia Jezusa. Każda część wykonywana jest w kolejne dni świąt. Na rękopisach kantat Bach nawet zapisał dokładne miejsce i czas wykonywania utworu, np. pierwsza miała być wykonywana w dzień Bożego Narodzenia wcześniej rano w kościele św. Mikołaja w Lipsku, a po południu w kościele św. Tomasza.

Wstańcie, śpiewajcie, radosne dni chwalcie,
Sławcie, co dzisiaj uczynił wam Pan!
Skargi porzućcie, wahanie wygnajcie,
Bo trzeba radosne dziś śpiewy wznieść wam!

Służcie więc Panu w chórach przewspaniałych!
Uwielbić pośpieszcie imię Pana chwały!

Orkiestra i chór wykonujący oratorium

Jan Sebastian Bach
Kantata nr 1 na Boże Narodzenie,
BWV 248

Nazwij zespoły wykonujące dzieło.
Określ nastrój i charakter utworu, następnie wyraż swoją opinię na temat wysłuchanego dzieła.

Chrystus się narodził

Muzyka: Jerzy Szczyrba
Słowa: Janusz Wróblewski

marszowo

mf B 3 3 Es B g 3 B 3 3

Wieść tę no - szą a - nio - ło - wie w czte-ry świa-ta stro-ny: Niech się cie -szą wszy-scy lu-dzie,

Es B 3 Es B 3

Chry-stus się na - ro - dził. Na po - sła - niu po - śród sia - na, w ką-cie ci -chym, mro-cznym

g B Es B Es 3 F 3 3

i w dre-wnia-nej sta-je-ne - czce Chry-stus się na - ro - dził. Ref.: W mie-ście, co zwie się Be -

d B c 3 B

tle - jem , dzi - siaj w śro - dku no - cy ,

Es d 3 c 3 F B

rzecz nie - zwy-kła mia - ła miej-sce, Chry-stus się na - ro - dził.

Es 3 F 3 B c 3 B

W mie-ście, co zwie się Be - tle - jem , dzi - siaj w śro - dku no -

Es d 3 c 3 F B

- cy rzecz nie - zwy-kła mia-ła miej-sce, Chry-stus się na - ro - dził.

1. Wieść tę noszą aniołowie w cztery świata strony:
Niech się cieszą wszyscy ludzie, Chrystus się narodził.
Na posłaniu pośród siana, w kącie cichym, mrocznym
i w drewnianej stajeneczce Chrystus się narodził.

Refren:

W mieście, co zowie się Betlejem,
dzisiaj w środku nocy,
rzecz niezwykła miała miejsce,
Chrystus się narodził.

2. Dla każdego na tym świecie, kto do szczęścia dąży.
Kto oczyścić chce swą duszę, Chrystus się narodził.
On was uczył, jak żyć łatwo w zgodzie i w miłości,
by się w pełni oddać Bogu, Chrystus się narodził.

Refren:

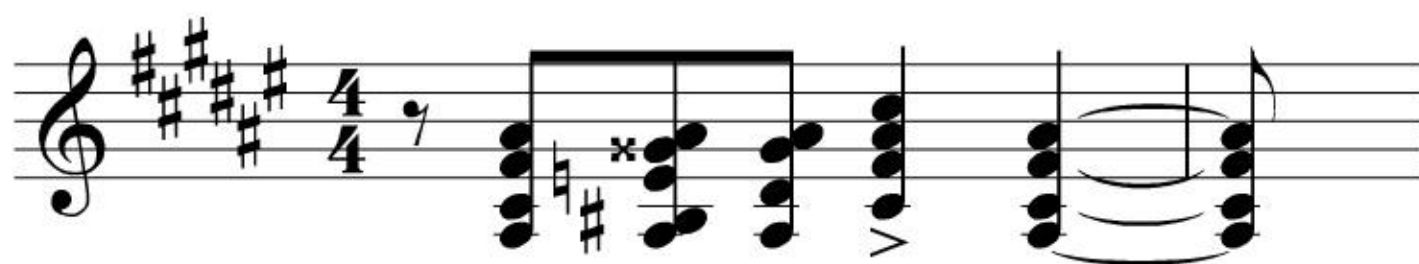
W mieście, co zowie się Betlejem...

Szczególne miejsce wśród kompozycji świątecznych zajmuje *Koncert na Boże Narodzenie*, którego kompozytorem jest Arcangelo Corelli [czyt. arkan-dzelo korelli]. Utwór pochodzi ze zbioru 12 *Concerto Grosso B-dur*, op. 6. Powstał z myślą o pasterce* i składa się z krótkich części poświęconych narodzinom Chrystusa w Betlejem. Dramatyczny wstęp koncertu tworzy atmosferę powagi i dostojności świąt. Wkrótce jednak pojawia się żywsza, w pogodnym nastroju melodia podkreślająca radość z narodzin Bożego Syna. W finale utworu usłyszeć można pełną wdzięku melodię utrzymaną w charakterze kolędy.

W okresie romantyzmu również powstawały utwory inspirowane świętem Bożego Narodzenia, np. piękne oratorium *Dzieciństwo Chrystusa* stworzył francuski kompozytor Hektor Berlioz, a *Oratorium na Boże Narodzenie* Camille Saint-Saëns [czyt. kamil sę-sans]. Intrygującym dziełem o tej tematyce jest cykl dwudziestu utworów na fortepian solo zatytułowany *Dwadzieścia spojrzeń na Dzieciątko Jezus*, który skomponował Olivier Messiaen [czyt. oliwier mesjan].

Motyw Boga

z części 1 *Regard du Pere* (Spojrzenie Ojca)

1. Zaśpiewaj piosenkę *Na dobry czas* (s. 58), starając się podkreślić wykonaniem jej świąteczny nastrój i radosny charakter.

Sandro Botticelli
Mistyczne Narodzenie (cytat)

* pasterka – msza święta celebrowana o północy z 24 na 25 grudnia, którą katolicy rozpoczynają obchody uroczystości Narodzenia Pańskiego

Arcangelo Corelli
Concerto Grosso B-dur, op. 6, nr 8,
część *Allegro*

Wysłuchaj fragmentu muzycznego, następnie porównaj jego charakter i nastrój z polskimi kolędami. Dostrzegasz podobieństwa czy różnice?

Olivier Messiaen
Regard du Pere (Spojrzenie Ojca)

Na dobry czas

Muzyka: Andrzej Wolski

Słowa: Paweł Solarz

moderato

mf D

The musical score is written for a single melodic line in treble clef, key of D major (two sharps), and 4/4 time. The tempo is marked 'moderato' and the dynamics 'mf'. The score consists of eight staves of music, each with a corresponding line of Polish lyrics. Chord symbols (D, G, A, e, fis) are placed above the staff at various points to indicate harmonic support. The lyrics are: 'I ki - lo - me - try krę - tych dróg, wiem, że przej - dę, bę - dę mógł. W wiel - kie śnie - gi, mro - zy, desz - cze, zdą - żę i na czas je - szcze. W ser - cu z to - bą o - gień znów roz - pa - lę, niech o - grze - je nas cho - in - ki blask. Na do - bre, nie złe w ten je - dy - ny dzień, o - twie - raj dziś ser - ce - śnij pię - kny sen. Jak ma - ły cud na za - wsze po - ko - chaj mnie, jak ko - lę - da w ten czas. Na do - bre, nie złe w ten je - dy - ny dzień, o - twie - raj dziś ser - ce - śnij pię - kny sen. Jak ma - ły cud na za - wsze po - ko - chaj mnie, jak ko - lę - da w ten czas. W kie - sze - nie scho - waj dziś wa - śnie, wszy - stkim nam bę - dzie ła - twiej. To -'

pnie - je już naj - gru-bszy lód, znów się sta - nie wiel - ki cud.

W ser-cu z to-bą o -gień znów roz-pa - lę, niech o-grze-je nas cho - in - ki blask. Na

1. Kilometry krętych dróg
 Wiem, że przejdę, będę mógł
 W wielkie śniegi, mrozy, deszcze
 Zdążę i na czas jeszcze
 W sercu z tobą ogień znów rozpale
 Niech ogrzeje nas choinki blask.

2. W kieszenie schowaj dziś waśnie,
 Wszystkim nam będzie łatwiej.
 Topnieje już najgrubszy lód,
 Znow się stanie wielki cud.
 W sercu z tobą ogień znów rozpale,
 Niech ogrzeje nas choinki blask.

Refren:

Na dobre – nie złe – w ten jedyny czas
 Otwieraj dziś serce – śnij piękny sen.
 Jak mały cud – na zawsze pokochaj mnie,
 Jak kolęda w ten czas.

Refren:

Na dobre – nie złe – w ten jedyny czas...

2.3 Kolędy z różnych stron świata

Podejmij temat

- Granie i śpiewanie kolęd wpisuje się w tradycje świąteczne różnych narodów. Niemcy np. mają równie bogaty zwyczaj kolędowania jak Polacy. Pieśń *O Tannenbaum* opowiadająca o bożonarodzeniowym drzewku, oparta na tradycyjnej melodii niemieckiej, cieszy się od XVI wieku niezmienną popularnością. Jakie znasz kolędy z różnych stron świata?

Kolędowanie

O Tannenbaum

kolęda niemiecka

moderato *mf*

The musical score for 'O Tannenbaum' is presented in three staves. The first staff begins with the tempo marking 'moderato' and the dynamic 'mf'. The melody is written on a treble clef staff in 3/4 time. Chords are indicated above the notes: F, C7, F, g, C7, F. The second staff continues the melody with chords D7, g, C7, F. The third staff concludes the melody with chords C7, F, g, C7, F.

O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie treu sind deine Blätter!
Du grünst nicht nur zur Sommerzeit, nein auch im Winter, wenn es schneit.
O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie treu sind deine Blätter!

Weihnacht, wie bist du schön

kolęda austriacka

andante

mf D A A⁷ D

H⁷ e h e A⁷ D

e h E A

E fis h e A⁷ D

Weihnacht, wie bist du schön!
Schöner ist nichts zu sehn,
Nichts in der ganzen Welt
Mir so gefällt.

Freut sich auch groß und klein
Beim hellen Kerzenschein
Wenn wieder Weihnacht ist,
O heilger Christ!

Angels we have Heard on high

kolęda francusko-amerykańska

andante

mf D A⁷ D A D A⁷ D

D H e A D G A

1. D A D G D/A A 2. D A D G D/A A⁷ D

Angels we have heard on high,
Sweetly singing o'er the plains;
And the mountains in reply
Echoing their joyous strains.

Gloria in excelsis Deo,
Gloria in excelsis Deo.

2.4 Poemat symfoniczny – muzyczne uniesienia

Podjmij temat

- Zinterpretuj muzycznie wiersz Bolesława Leśmiana *Mrok na schodach*.

Mrok na schodach. Pustka w domu.
Nie pomoże nikt nikomu.
Ślady twoje śnieg zaproszył,
Żal się w śniegu zawieruszył.

Trzeba teraz w śnieg uwierzyć
I tym śniegiem się ośnieżyć —
I ocienić się tym cieniem,
I pomilczeć tym milczeniem.

Bolesław Leśmian

Franciszek Liszt
Preludia

Ten najpopularniejszy utwór z poematów symfonicznych Liszta przedstawia muzycznie cztery różne wydarzenia, które kompozytor nazwał: *Radość miłości*, *Burza życia*, *Zacisze wiejskiego życia*, *Zwycięska walka*. A Ty jaki tytuł nadałbyś wysłuchanej części utworu?

Poemat symfoniczny to forma muzyczna, której budowa jest zależna od treści pozamuzycznych, czyli tzw. programu. Programem może być np.: utwór literacki, dzieło plastyczne, przeżycia osobiste twórcy, piękno natury, wydarzenie historyczne. Poemat symfoniczny jest w zasadzie kompozycją jednoczęściową, często zbliża się w formie do allegro sonatowego, ronda, czy wariacji.

Za twórcę poematu symfonicznego uważany jest węgierski kompozytor **Franciszek Liszt** [czyt. list], a jego dzieło *Co słyszał w górach*, oparte na tekście poetyckim Wiktora Hugo [czyt. igo] – za pierwszy utwór nowej formy.

Gatunek ten rozwijało wielu kompozytorów, np. Camille Saint-Saëns (*Taniec szkieletów*), Bedřich Smetana (*Moja ojczyzna*), Mieczysław Karłowicz (*Rapsodia litewska*). Szczyt rozwoju poematu symfonicznego osiągnął w późniejszym okresie w twórczości Richarda Straussa (*Don Kichot*).

Preludia

fragment
Franciszek Liszt

Piękny poemat symfoniczny *Węltawa* z cyklu *Moja ojczyzna* skomponował czeski kompozytor **Bedřich Smetana**. Natchnieniem do stworzenia dzieła były obrazy czeskiego krajobrazu rozciągające się wzdłuż biegu rzeki Węltawy od jej źródła, aż do ujścia rzeki w nurcie Łaby.

Bedřich Smetana – Wełtawa

Z ziemi wytryskują dwa źródła, które są obrazowane muzycznie przez dźwięki fletów, a następnie klarnetów.

Źródła łączą się, dając początek czeskiej rzece Wełtawie – orkiestra gra motyw muzyczny płynącej rzeki. Motyw ten pojawia się w utworze kilka razy.

Rzeka, w niezwykle plastyczny sposób malowana dźwiękami, prowadzi słuchacza przez czeskie krainy. Właśnie przepływa przez las, w którym odbywa się polowanie – w oddali słychać sygnały myśliwskich rogów.

Następnie rzeka przepływa przez wieś, gdzie odbywa się zabawa weselna – instrumenty grają melodię czeskiej polki.

Zapada noc, której tajemniczy nastrój podkreślają dźwięki harfy i przywodzą na myśl taniec leśnych nimf i duszków.

Rzeka dopływa do Wodospadów Świętojańskich, zmienia się rytm, narasta tempo i dynamika utworu. Woda z wielką siłą rozbija się o skały – towarzyszy temu huk i porykiwanie żywiołu imitowane przez instrumenty orkiestry.

Wełtawa dopływa do Pragi – pojawia się motyw rzeki grany przez orkiestrę w tonacji durowej. W końcu rzeka łączy się z Łabą i ginie w jej nurcie – muzyka cichnie.

1. Zagraj motyw melodyczny rzeki Wełtawy z poematu Bedřicha Smetany *Wełtawa*.

Bedřich Smetana

Wełtawa z cyklu *Moja ojczyzna*

Słuchając z uwagą utworu, spróbuj prześledzić realizację treści pozamuzycznych zawartych w kompozycji.

Praga – mosty nad Wełtawą

Wełtawa

Bedřich Smetana

moderato ***mp*** *cresc.*

Zygmunt Noskowski
Step, op. 66

Wsluchaj się w barwne brzmienie orkiestry i narastającą dramaturgię utworu. Jakie ilustracyjne skojarzenia budzi w tobie ta muzyka?

Pierwszym polskim twórcą poematu symfonicznego był **Zygmunt Noskowski**, który w 1896 roku skomponował utwór *Step*, op. 66 oparty na tematach zaczerpniętych z folkloru polskiego i ukraińskiego. Jego dzieło inspirowane było rozległą, ukraińską przyrodą, na tle której odbywały się dramatyczne wydarzenia historyczne. Warszawska premiera dzieła była dużym wydarzeniem kulturalnym stolicy. Poemat symfoniczny Zygmunta Noskowskiego zdobył duże uznanie melomanów w kraju oraz za granicą, dzięki czemu zajął stałe miejsce w repertuariach koncertowych wielu orkiestr.

Słuchając poematu symfonicznego *Step* Zygmunta Noskowskiego, melomani często doszukują się skojarzeń utworu z *Trylogią* Henryka Sienkiewicza, a szczególnie z powieścią *Ogniem i mieczem*, gdzie akcja utworu rozgrywa się m.in. na bezkresnych polach stepowych Ukrainy.

Myśli o muzyce

*Muzyka jest jak morze – widzisz brzeg, na którym stoisz,
lecz drugiego dojrzeć nie podobna.*

Henryk Sienkiewicz

Jan Stanisławski *Step*

W stepie szerokim

Utwór Step odbierany był przez współczesnych „ku pokrzepieniu serc”, bo w ich wyobrażeniach na muzycznym stepie szumiały skrzydła polskiej husarii, a konnicę prowadził bohater Sienkiewiczowskiej powieści – Jan Skrzetuski.

Kompozytor poprzedził partyturę poematu symfonicznego wstępem: *Stepie wspaniały, pieśnią cię witam. Pośród twoich niezmiierzonych przestrzeni słyhać było i szum skrzydeł, i dźwięk kopyt konnicy, rozbrzmiewała fujarka pastusza i tęskna pieśń kozacza, której towarzyszyły teorbany i bębunki, rozlegały się okrzyki wojenne i zgrzyt ścierających się szabel. Walki i zapasy olbrzymie skończyły się, wojownicy w grobie legli. Ty jeden tylko, wielki stepie, pozostałeś wiecznie piękny i spokojny!*

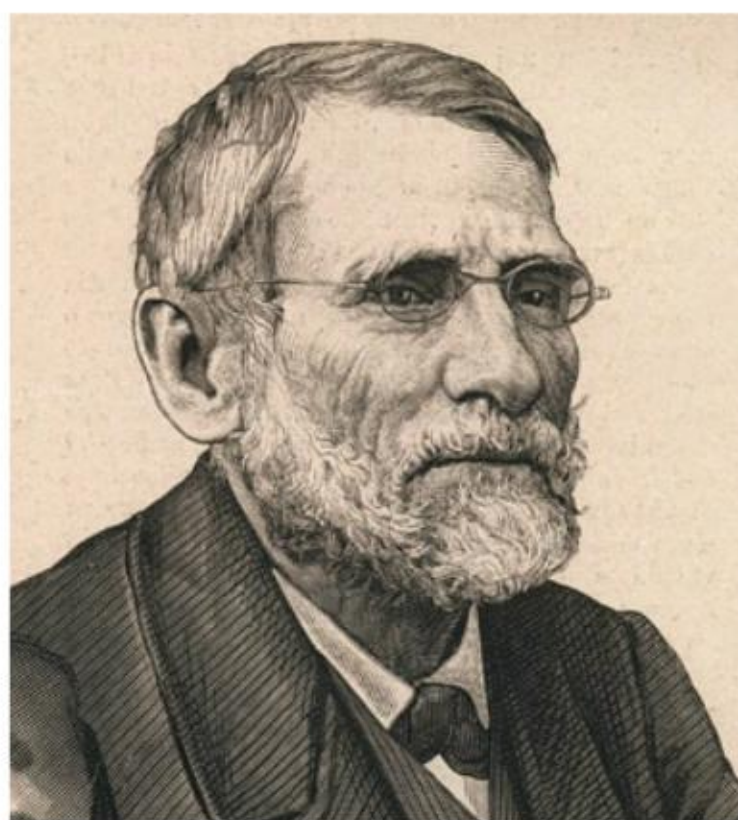
2.5 Polska muzyka ludowa

Podejmij temat

- Zagraj melodię ludową *Górol ci jo, górolicek*. Z jakiego regionu kraju ona pochodzi?

Górol ci jo, górolicek

Melodia ludowa

Oskar Kolberg

Twórczość ludowa jest dla każdego narodu skarbnicą wielowiekowej kultury i tradycji. Stanowi bezcenne źródło informacji o życiu i zwyczajach mieszkańców wsi, podkreśla przynależność etniczną i tożsamość narodową.

Muzykę ludową tworzyli zazwyczaj amatorzy, nieszkoleni muzycznie, często nieznający nut. Teksty i muzykę z pokolenia na pokolenie zapamiętywano ze słuchu. Taki przekaz powodował zniekształcenia oryginalnych wersji utworów. Często też w zapomnienie szły nazwiska twórców, autorów muzyki i tekstu. Dopiero w XIX wieku badaniem i opisywaniem folkloru zajęli się naukowcy – etnolodzy i etnografowie muzyczni.

Najwybitniejszym badaczem polskiego folkloru był **Oskar Kolberg** (1814– 1890), który przez prawie pół wieku wędrował po niemal wszystkich

Wincenty Wodzinowski *Na swojską nutę*

zakątkach kraju, aby opisać życie, obyczaje i twórczość artystyczną społeczności wiejskiej. Owocem tej pracy były wielotomowe zbiory etnograficzne pod tytułem *Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusta, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*.

Pieśni ludowe

W pieśniach ludowych towarzyszących człowiekowi w życiu codziennym (od narodzin aż do śmierci) w smutkach, niedoli, w radościach i szczęściu, uchwycona jest obyczajowość wiejska. Pieśni te podzielić można na weselne oraz związane z dorocznymi obrzędami i zwyczajami. Ten drugi typ utworów wykonywany bywał okazjonalnie, tylko w czasie obrzędu, gdyż spełnia wówczas określone funkcje (często o znaczeniu kultowym, magicznym). Pieśni ludowe śpiewane w gwarnych pomieszczeniach lub na otwartej przestrzeni często zmuszały wykonawców do posługiwania się białym śpiewem, zwanym „śpiewokrzykiem”, w którym ważna była siła głosu i jego przenikliwość. Do wybrzmienia melodii wykorzystywano technikę krzyku, maksymalnie otwierając przy tym gardło.

Krótkie melodie z tekstem o różnej tematyce i w różnym nastroju nazywane są przyśpiewkami. Spotyka się przyśpiewki pasterskie, zalotne, taneczne, rodzinne, żartobliwe, weselne. Oto przykład jednej z nich:

Zagraj muzykancie, a nie żałuj smyczka!

Nic cię nie kosztuje ino ta żywiczka.

1. Zaśpiewajcie w dwugłosie lub trzygłosie kanon *Był Duda* w opracowaniu Piotra Maszyńskiego.

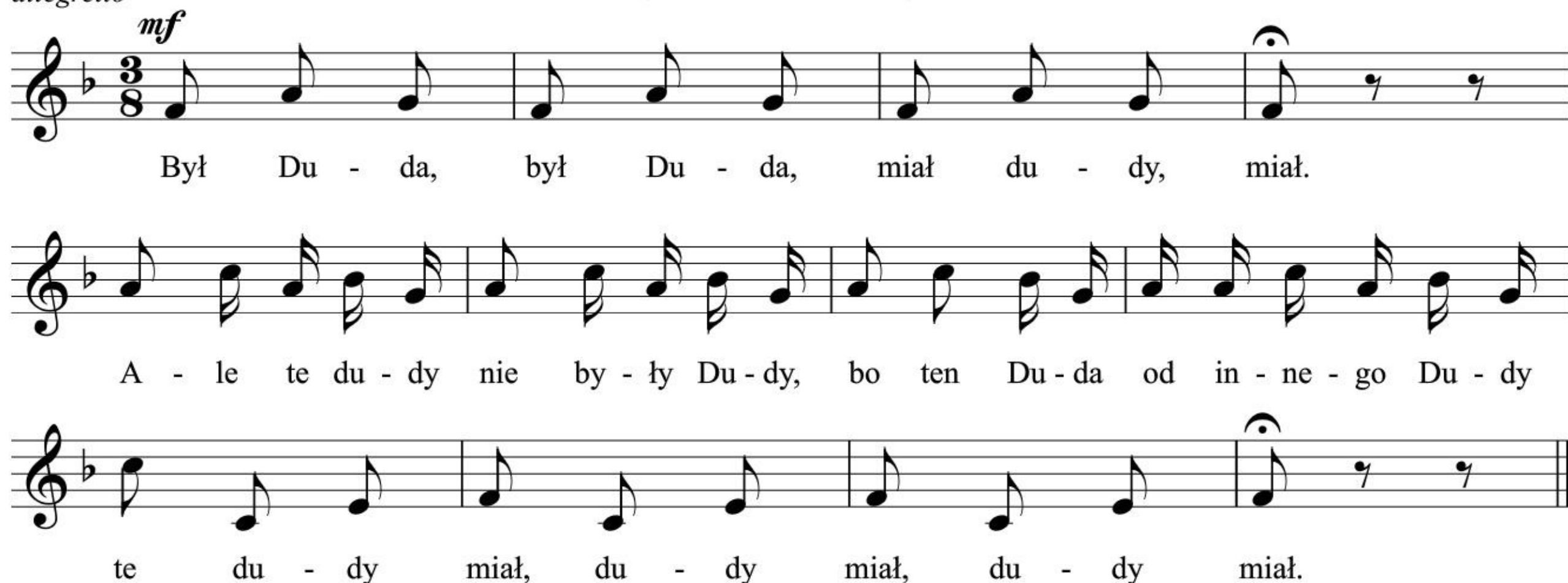
Był Duda

Melodia i słowa ludowe

Opracowanie: Piotr Maszyński

allegretto

mf

Był Du - da, był Du - da, miał du - dy, miał.

A - le te du - dy nie by - ły Du - dy, bo ten Du - da od in - ne - go Du - dy

te du - dy miał, du - dy miał, du - dy miał.

Przyśpiewki ludowe

Wysłuchaj przyśpiewek ludowych, następnie podaj charakterystyczne cechy tych utworów.

Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca Mazowsze podczas występu

Mazowsze
z serii Muzyka źródeł

Kapela ludowa

Zespoły wykonujące muzykę ludową zwane są kapelami. Kiedyś więcej muzykanci często sami wytwarzali instrumenty. Choć nie znali praw akustyki, określających konstrukcję wielu z nich, potrafili wydobywać piękne, niepowtarzalne dźwięki z dud, gęśli, mazanek czy bazun.

W zależności od regionu kraju różny jest skład instrumentalny kapel ludowych, ale we wszystkich zespołach zazwyczaj prym wiodą skrzypce, które grają główną melodię. Kapela przygrywała do śpiewu i tańca. *Zagraj grocu Zawiaślaka* – tak zwracano się do muzykanta, prosząc o ulubiony utwór do tańca. Innym sposobem na usłyszenie „swojej melodii” było odśpiewanie kilku jej taktów, a kapela szybko ją podchwytowała. Za piękne granie i śpiewanie muzykanci otrzymywali zapłatę, czasem pieniądze wrzucali wprost do instrumentu, np. do wnętrza basów.

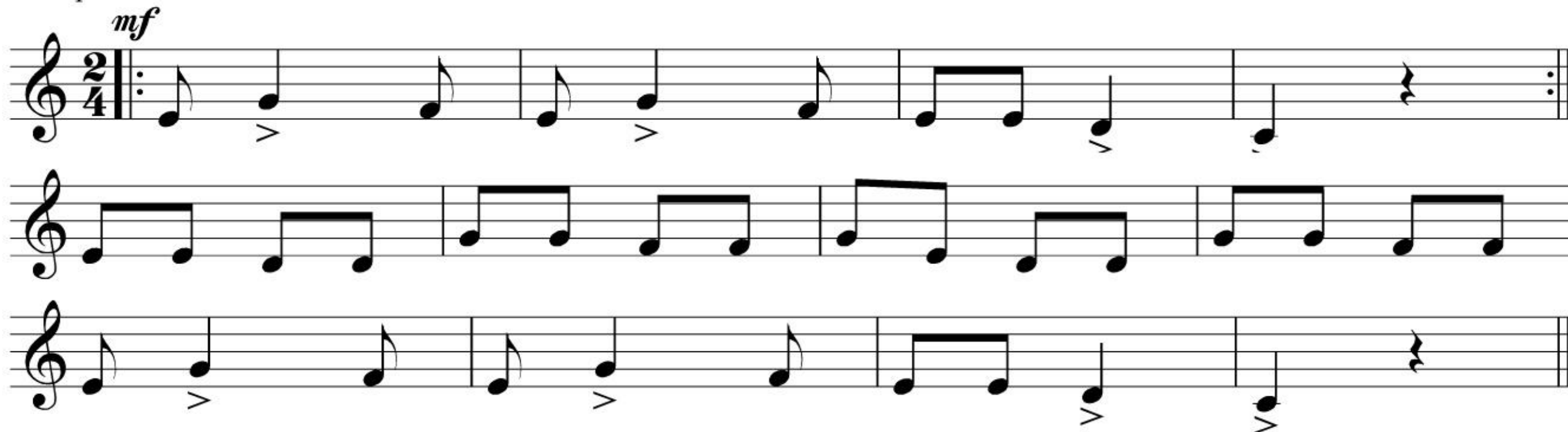

Kapela krakowska

2. Zagraj na instrumencie melodię ludową z regionu rzeszowskiego. Na rytmie jakiego tańca oparty jest ten utwór?

Melodia z Rzeszowskiego

w tempie krakowiaka

Instrumenty ludowe

1 – skrzypce diabelskie
2 – kołatka
3 – bębenek obręczowy
4 – bęben osznurowany
5 – burczybas
6 – okaryna

7 – piszczałka dwoista
8 – bazuna
9 – koziół biały
10 – dudy wielkopolskie
11 – dudy podhalańskie
12 – sierszeńki

13 – złóbcoki
14 – mazanki
15 – lira korbowa
16 – harmonia ręczna
17 – cymbały polskie
18 – basy kaliskie

Zespół Pieśni i Tańca Śląsk
tańczący trojaka

Dolny Śląsk
z cyklu *Muzyka źródeł*

Taniec ludowy

Taniec odgrywał szczególną rolę w obrzędowości wiejskiej. W ciągu roku nie brakowało okazji do tańczenia. Ważne wydarzenia, rodzinne lub dotyczące całej społeczności lokalnej, nie odbywały się bez tańca. Nawet po skończeniu ciężkiej pracy chłopcy i dziewczęta, nie zważając na zmęczenie, ruszali w tan i bawili się do późnego wieczora.

Wiele regionów Polski ma swoje charakterystyczne tańce ludowe. Oto niektóre z nich.

Trojak, znany również jako zagrodnik, ogrodnik, to popularny taniec śląski. Wykonują go trzyosobowe zespoły taneczne – dwie dziewczyny i chłopiec stojący pomiędzy nimi – liczba zespołów jest dowolna. Taniec składa się z dwóch części: wolnej, w metrum trójdzielnym i szybkiej, w metrum parzystym. W pierwszej części: grupy taneczne poruszają się dostojnie w przód i w tył, stosując krok z unoszeniem nogi w górę. W drugiej części: wykonują różne figury taneczne, np.: „bieg pod bramkami”, „haczyk w parze”, „zawijanka”.

Przepióreczkę popularną na całym Mazowszu chętnie wykonują młodzi tancerze. Uczestnicy zabawy tanecznej ustawiają się w dwóch szeregach naprzeciw siebie – osobno chłopcy, osobno dziewczęta. Pomiedzy nimi przechodzą kolejno pary taneczne, inscenizując ucieczkę dziewczyny („przepióreczki”) przed partnerem próbującym ją schwytać. W drugiej części tańca wszystkie pary wirują w obrotach dookoła sali.

Klepany to ludowy taniec łowicki. Tancerze ustawieni są w parach na obwodzie koła. W pierwszej części tańca: uderzają dłońmi o uda, dotykają klatki piersiowej i klaszczą oburącz w ręce partnera. W części drugiej poruszają się krokiem polki po obwodzie koła.

Zajac lub zajaczek to jeden z najstarszych tańców Podlasia; wywodzi się z tańców magicznych. Swą nazwę wziął od pierwszych słów piosenki ludowej: *A za tą górą siedział zajac, tak nóżkami przebierając.*

Jest to zręcznościowo-popisowy taniec wykonywany przez jednego tancerza. Układ taneczny polega na rytmicznym przeskakiwaniu i przekładaniu nóg nad drewnianymi klockami, leżącymi na ziemi.

Wśród wielu imprez folklorystycznych organizowanych w Polsce czołowe miejsce zajmuje Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą. Po raz pierwszy został zorganizowany w 1966 roku jako regionalny przegląd zespołów ludowych, a trzy lata później zyskał już rangę imprezy ogólnopolskiej. Jego głównym celem jest popularyzacja tradycji muzykowania i śpiewu ludowego.

3. Zatańczcie wybrany regionalny taniec ludowy.

4. Jakie obrzędy ludowe kultywowane są do dziś w twoim regionie? Opowiedz o wybranym zwyczaju.

5. Dlaczego ważne jest podtrzymywanie i pielęgnowanie tradycji polskiej wsi?

6. Wyszukaj w internecie informacje o zespole ludowym, który działa w twoim regionie.

2.6 Muzyka folkowa

Podejmij temat

- Zaśpiewaj ludową piosenkę *Hej, szalała szalała*, zwracając uwagę na jej żartobliwy i kokieteryjny charakter. Czy znasz nazwę zespołu muzycznego, który włączył ją do swojego repertuaru?

Hej szalała, szalała

Melodia i słowa ludowe

moderato

1. Hej, szalała, szalała, hej, rybecka zawo-
dom, ale jo nie bede, ale jo nie bede
hej, chłopku za Tobom. Hej, szalała, szala-
ła, hej, bo jej się pić chciało. Ale jo
nie bede, ale jo nie bede, hej, bo chłopców nie ma- ło.

Hej, szalała, szalała,
Hej, rybecka za wodom.
Ale jo nie bede,
Ale jo nie będę,
Hej, chłopku za Tobom. } bis

Hej, szalała, szalała,
Hej, bo jej się pić chciało.
Ale jo nie bede,
Ale jo nie będę,
Hej, bo chłopców nie mało. } bis

Hej, z kamienia na kamień,
Hej, przeskakuje srocka.
Tego chłopca kochom,
tego chłopca kochom,
Hej, co mo corne ocka. } bis

Hej, szalała, szalała,
Hej, bo nie miała wody.
Cornym ockiem mrugo,
Cornym ockiem mrugo,
Hej, do mnie chłopiec młody. } bis

Grzegorz z Ciechowa
Piejo kury, piejo

Golec uOrkiestra
Pędzą konie

Transkapela
Polka z kamienia

Wysłuchaj utworu, następnie wymień nazwy instrumentów, których brzmienia rozpoznajesz.

Zakopower
Boso

W II połowie XX wieku w polskiej muzyce rozrywkowej pojawił się nowy kierunek zwany folk music [czyt. mjuzik], przyjęty z amerykańskiej muzyki wokально-instrumentalnej.

Artyści sięgali po polskie tematy ludowe i opierali na nich swoje utwory, stosując w ich wykonaniu współczesne środki muzyki popularnej. Czyniły tak m.in. zespoły: Skaldowie, NO TO CO, Breakout [czyt. brekaut], Grzegorz z Ciechowa, a obecnie np.: Brathanki, Golec uOrkiestra, Zakopower [czyt. zakopafer].

Golec uOrkiestra

Zespoły folkowe poszukują oryginalności własnego stylu, odwołując się do źródeł tradycji, które nie są im obojętne. Świadomie rezygnują z gwary, która ich zdaniem może ograniczać przekazanie treści współczesnym słuchaczom. Posługują się tradycyjnym instrumentarium, łącząc go czasami z instrumentami stosowanymi w muzyce klasycznej i elektronicznej.

Każdego lata na przełomie lipca i sierpnia w Krainie Tysiąca Jezior odbywa się największy w Europie Środkowej i Wschodniej Międzynarodowy Festiwal Piknik Country&Folk. Nad jezioro Czoch do Mrągowa ściągają wtedy rzesze fanów, by posłuchać swoich ulubionych artystów.

Zakopower

Trebunie-Tutki

Ciekawe!

Zespół Trebunie-Tutki składa się z muzykującej od pokoleń rodziny, która z wielkim zamiłowaniem kultywuje rdzenną muzykę góralską. Kapela posiada tradycyjne instrumentarium, stara się opierać utwory na góralskich skalach muzycznych i zachować ich szczególny charakter wykonania. Zespół wzbogaca też swój repertuar o współczesne teksty i włącza do aranżacji utworów różne gatunki muzyczne m.in.: jazz [czyt. dżez], reggae [czyt. rege], rock [czyt. rok], nadając im niepowtarzalny styl. Zespół Trebunie-Tutki zdobywa znaczące nagrody krajowe oraz zagraniczne i nagrywa wiele płyt w wytwórniach fonograficznych.

Trebunie-Tutki
Nutko moja

1. Wymień kilka tytułów piosenek opartych na muzyce folk.

✨ Wykonaj popularną melodię ludową *Ucieka mi przepióreczka*, następnie spróbuj opracować ją artystycznie według własnej inwencji, np. zmieniając rytm i tempo, stosując powtórzenia fragmentów melodii lub urozmaiconą dynamikę.

Uciekła mi przepióreczka

Melodia ludowa z Mazowsza

wesoło
mf C

U - cie - kła mi prze - pió - recz - ka w pro - so, a ja za nią,

nie - bo - ra - czek, bo - so. Trze - ba by się pa - ni ma - tki

spy - tać, czy po - zwo - li, prze - pió - recz - kę schwy - tać.

2.7 Zaproszenie do tańca

Podejmij temat

- Opowiedz, jak tańczy współczesna młodzież na spotkaniach towarzyskich i na dyskotecie.

Historia tańca towarzyskiego sięga XVI wieku – wtedy zaczęto opisywać kroki i figury tańców włoskich, np. pawany, volty, galiardy.

Moda na taniec nie przemija, a na światowych parkietach królują coraz to inne tańce.

W określaniu techniki i wzorów tańców specjalizują się liczne szkoły, które kształcą adeptów sztuki tanecznej. Tancerze zawodowi oraz amatorzy mogą skonfrontować swoje umiejętności na turniejach tańca towarzyskiego w najbardziej popularnych kategoriach tańców standardowych: walc angielski, tango argentyńskie, quick-step [czyt. kłik step], slow fox [czyt. słof foks], walc wiedeński i latynoamerykańskich: rumba, samba, cza-cza, passo doble, jive [czyt. dżajw].

- Przyjrzyj się poniższym reprodukcjom i powiedz, jakie cechy tańca wydobyli artyści w swoich wizjach plastycznych.

Wanda Żukowska, Bogdan Olewicz
Tylko mnie poproś do tańca
z repertuaru Anny Jantar

Henri Matisse *Taniec*

Edward Munch *Taniec życia*

Od czasu konkursu tanecznego zorganizowanego w Nicei w 1912 roku, popularność tanga stale rosła. Wykształca się wzór tańca: metrum $\frac{2}{4}$, tempo 48 taktów na minutę oraz podstawowa sekwencja kroków oparta na schemacie: wolny – szybki – szybki – wolny.

Słuchając utworu, wystukaj charakterystyczny rytm tanga.

Najśłynniejsze tanga świata to m.in. *La Paloma* – Sebastiana Yradiera [czyt. iradiera], *La cumparsita* [czyt. la kuparsita] Matosa Rodrigueza [czyt. rodrigeza], *Blue Tango* Leroya Andersona [czyt. li-roja], *Ich kusse Hand, Madame* [Całuję twoją dłoń, Madame] Ralpha Erwina [czyt. ralfa]. W Polsce najpopularniejszym tangiem jest *Tango Milonga* Jerzego Petersburskiego.

75

Passo doble

Słuchając utworu, postaraj się wyobrazić sobie przebieg „muzycznej korridy”.

Passo doble jest współczesnym tańcem pochodzenia hiszpańskiego utrzymanym w metrum parzystym i szybkim tempie. Ten widowiskowy, pełen dynamiki taniec oddaje atmosferę walki torreadora z bykiem. W „tanecznej korridzie” rolę torreadora przyjmuje tancerz, który trzyma w ramionach partnerkę utożsamiającą się z czerwonym sukniem – capa [czyt. kapa].

W pierwszej części: marszowy rytm wprowadza tancerzy na scenę, natomiast w drugiej: para krąży wokół wyimaginowanego byka, podkreślając gestami, mimiką i pozami tanecznymi drażnienie zwierzęcia i walkę z nim.

Para tańcząca passo doble

2. Wyćwiczcie w parach sekwencję kroków passo doble, łącząc ze sobą krok podstawowy i krok po kole. Ćwiczenie wykonajcie, zaczynając prawą nogą (partner), lewą nogą (partnerka), następnie lewą nogą (partner), prawą nogą (partnerka). Kroki w przód stawiajcie od pięty, krok w bok całą podeszwą.

Krok podstawowy

Partner:

- 1 – prawa noga w bok,
- 2 – dostawienie lewej nogi do prawej,
- 3 – prawa noga w bok,
- 4 – dostawienie lewej nogi do prawej.

Partnerka:

- 1 – lewa noga w bok,
- 2 – dostawienie prawej nogi do lewej,
- 3 – lewa noga w bok,
- 4 – dostawienie prawej nogi do lewej.

Kroki po kole

Partner:

- 1 – prawa noga w przód na skos,
- 2 – lewa noga w przód,
- 3 – prawa noga w przód,
- 4 – dostawienie lewej nogi do prawej.

Partnerka:

- 1 – lewa noga w przód na skos,
- 2 – prawa noga w przód,
- 3 – lewa noga w przód,
- 4 – dostawienie prawej nogi do lewej.

Fokstrot (z angielskiego fox-trot, czyli „lisi krok”) to taniec o parzystym metrum, szybkim tempie i synkopowanym rytmie. Narodził się w Stanach Zjednoczonych przed I wojną światową, do Europy dotarł w 1918 roku. Taniec ma radosny charakter, jest pełen wdzięku i gracji. Nie należy jednak do łatwych tańców standardowych, dlatego nazywany jest „najtrudniejszym spacerem świata” lub „tańcem prawdy”, ponieważ po znajomości tego tańca często ocenia się poziom techniki tanecznej. Kroki fokstrota tańczy się płynnie, pary są w ciągłym ruchu i nie stosują zbędnych zatrzymań. Taniec posiada określone reguły: kroki wolne i szybkie wykonywane są po linii prostej lub w obrocie w prawo, kroki boczne w sekwencji: wolno – wolno – szybko – szybko. Fokstrot może występować również w połączeniu z innymi tańcami, np. polka-fox, rumba-fox.

Salsa należy do grupy tańców latynoamerykańskich, ma karaibskie korzenie i rozwijała się m.in. na Kubie. Taniec ten opiera się na afrokubańskich i karaibskich rytmach. W Ameryce Północnej i wielu państwach europejskich salsę rozpowszechniali latynoscy artyści – emigranci grający żywiołową, pełną ekspresji muzykę. Salsa w odróżnieniu od innych tańców wykonywana jest niemal w miejscu, cechują ją zmysłowość i spontaniczność ruchu.

Moda na salsę jest coraz większa, w różnych miastach Europy odbywają się festiwale tego tańca. W 2002 roku odbył się pierwszy w Polsce Carnaval de Salsa, powstała również polska orkiestra salsowa – Salsa Tropical.

3. Wykonaj krok podstawowy salsy początkowo w wolnym, a potem w coraz szybszym tempie.

Partner:

- 1 – lewa noga w przód,
- 2 – przeniesienie ciężaru ciała na prawą nogę,
- 3 – dostawienie lewej nogi do prawej,
- 4 – dotknięcie podłogi prawą nogą.
- 1 – prawa noga w przód,
- 2 – przeniesienie ciężaru ciała na lewą nogę,
- 3 – dostawienie prawej nogi do lewej,
- 4 – dotknięcie podłogi lewą nogą.

Krok podstawowy partnerki opiera się na takim samym schemacie, tylko rozpoczyna prawą nogą.

4. Jaką rolę odgrywa taniec w Twoim życiu?
5. Zapytaj rodziców, babcię i dziadka, jakie tańce były popularne w ich młodości.
6. Korzystając z różnych źródeł, poznaj zasady savoir-vivre'u [czyt. sawłar wiwru] obowiązujące w tańcu towarzyskim.

Para tańcząca fokstrota

Para tańcząca salsę

2.8 Niezwykli tancerze

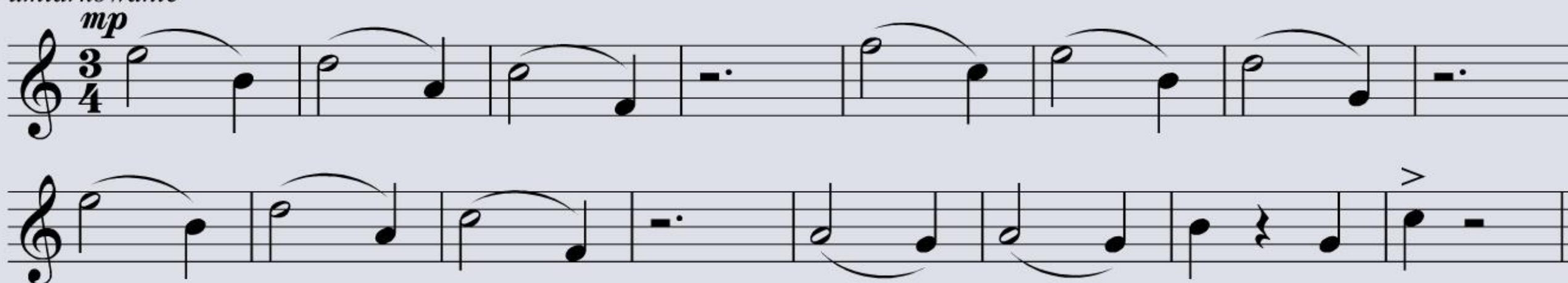
Podejmij temat

- Zagraj fragment *Walca kwiatów* z baletu Piotra Czajkowskiego *Dziadek do orzechów*.

Walc kwiatów

z baletu *Dziadek do orzechów*
Piotr Czajkowski

umiarkowanie

Manuel de Falla

Taniec ognia z baletu *Czarodziejska miłość*

Na podstawie wysłuchanego utworu powiedz, jak wyobrażasz sobie magiczny taniec ognia. Omów rolę muzyki w przedstawieniu baletowym.

Tańczący ogień

Manuel de Falla [czyt. faja], hiszpański kompozytor, napisał jednoaktowy spektakl baletowy *Czarodziejska miłość* w 1915 roku dla popularnej w Hiszpanii andaluzyjskiej śpiewaczki i tancerki Pastory Imperio. Kompozytor sięgnął w muzyce po elementy folkloru cygańskiego i andaluzyjskiego. Całość kompozycji złożona jest z krótkich utworów instrumentalnych, które same w sobie są małymi arcydziełami, i kilku wstawek śpiewanych. Fabuła baletu oparta jest na starej baśni ludowej i ukazuje wierzenia oraz obrzędy cygańskie. Ogień jest tam siłą magiczną przeciw złym duchom i to właśnie jego moc chce wykorzystać bohaterka baletu, Cyganka Candelas, odprowadzając czary w trakcie rytualnego tańca ognia. Utwór Manuela de Falla słynny jest na całym świecie, zyskał też dużą popularność w transkrypcji fortepianowej.

Scena z baletu
Czarodziejska miłość

Taniec czterech łabędzi z baletu Jezioro łabędzie

Taniec młodych łabędzi

W latach 1875–1876 rosyjski kompozytor Piotr Czajkowski skomponował na zamówienie Teatru Wielkiego w Moskwie balet *Jezioro łabędzie*. Jego muzyka, do baśniowej opowieści o księżniczce zaklętej w łabędzia, urzekła niejednego melomana swoją subtelnością i pięknem. W balecie zachwycają też wspaniałe sceny taneczne, np. taniec kilkunastu łabędzi w baletowych spódniczkach „tutu”, czy duetu bohaterów Odetty i Zygryda. Niezapomniane wrażenie pozostawia też słynny taniec czterech łabędzi splecionych w serdecznym uścisku, znany jako *Cygnets’ Dance* (z ang. taniec młodych łabędzi) z II aktu baletu. Tancerze występują na scenie, trzymając się za skrzyżowane przed sobą ręce i poruszają krokiem tanecznym w jednej linii, w prawą i w lewą stronę. Na koniec próbują wzbić się w powietrze, zrywając „łańcuch” rąk, ale opadają na ziemię.

Taniec młodych łabędzi

z baletu Jezioro łabędzie
Piotr Czajkowski

allegro

p

mp

Piotr Czajkowski
Taniec młodych łabędzi z baletu
Jezioro łabędzie

Słuchając utworu, zwróć uwagę na powtarzające się w głosie basowym ostinato muzyczne e – h.

Aram Chaczaturian

Taniec z szablami z baletu *Gajane*

Słuchając utworu, zwróć uwagę na jego tempo i dynamikę. Czy te elementy muzyki wpływają na charakter dzieła?

Taniec z szablami

Porywający i niezwykle taniec wojenny przedstawił w finale IV aktu baletu *Gajane* Aram Chaczaturian, armeński kompozytor, dyrygent i pedagog. Łączy on w sobie elementy fechtunku i sztuki scenicznej. Uderzenia szabli imituje sucho brzmiący dźwięk ksylofonu (perkusyjnego instrumentu sztabkowego) na tle nisko brzmiących kotłów. Utwór charakteryzuje orientalna melodyka, żywiołowy rytm, wyrazista instrumentacja oraz stylizowane tańce narodów Azji. Ta część baletu najbardziej znana jest melomanom, choć powstała jako dodatek do sceny finałowej. Sam kompozytor tak pisał o niej w swoich pamiętnikach: *Zacząłem pisać „Taniec z szablami” o trzeciej po południu. Dużo czasu spędziłem na szukaniu właściwego rytmu. Gdy go znalazłem pracowało mi się bardzo dobrze przez całą noc. Rankiem opracowanie orkiestrowe było gotowe... Orkiestra i tancerze byli pod dużym wrażeniem, słysząc było wokół aplauz.*

Współcześnie utwór doczekał się wielu aranżacji, często też wykorzystywany jest w reklamach, ścieżkach filmowych, usłyszeć go można np. w filmie *Madagaskar 3*.

Scena z baletu *Gajane*

Taniec szkieletów

W 1875 roku Camille Saint-Saëns zaprezentował publiczności swój poemat symfoniczny *Dance macabre* (*Taniec śmierci*), op. 40, znany również pod nazwą *Taniec szkieletów*. Programem do napisania utworu był wiersz francuskiego poety Henryka Cazalisa [czyt. kazalisa], który nawiązywał do średniowiecznego tematu tańca śmierci. Kompozytor wspaniale odmalował muzyką nocny taniec szkieletów przybyłych na zaproszenie śmierci na zabawę. Doskonale dobrał rodzaj tańca wykonywanego przez szkielety oraz instrumenty, które nadają charakter koszmarnej sceny, np. suchy i twardy dźwięk ksylofonu imituje stukot kości, wibrujące brzmienie skrzypiec – zawodzenie śmierci, a brzmienie oboju – pianie koguta. Pomysłowe zestawienie instrumentów pozwoliło osiągnąć ogólne uczucie lęku. Utwór rozpoczynają wolne, pojedyncze dźwięki oznajmiające północ, a melodia walca grana na skrzypcach solo od razu wprowadza makabryczny nastrój.

Francuska publiczność nie od razu zaakceptowała innowacyjność utworu, ale obecnie uważa się go za jeden z najbardziej popularnych dzieł Saint-Saënsa.

Camille Saint-Saëns
Dance macabre (Taniec szkieletów),
op. 40

Wysłuchaj z uwagą fragmentu muzycznego i powiedz, na rytmie jakiego tańca kompozytor oparł taniec szkieletów.

Michael Wolgemut *Taniec śmierci*

1. Zaśpiewajcie piosenkę *Nie zakocham się w tobie* (s. 82), następnie ułóżcie miniaturę taneczną do fragmentu melodii.

Nie zakocham się w tobie

Muzyka: Andrzej Wolski
Słowa: Jadwiga Koczanowska

umiarkowanie

mf D A/Cis h A

Znam cię od po - czą - tku świa - ta, znam na pa-mięć, znam od za-wsze.

G A G A

Od dzie - cię - cych lat wciąż ra - zem w pia - sko - wni-cy, na huś - ta-wce.

D A/Cis h A

Znam cię od po - czą - tku świa - ta, two - je ok - na pa - trzą w mo-je,

G A G A

a choć łą - czy nas tak wie - le, nie za - ko-cham się w to - bie.

D A/Cis h A

Ref.: Nie za - ko-cham się w to____ - bie____, to jest pe - wne, to fakt.

G Fis/A G A

Wy - bij so - bie to z gło - wy____, pó - ki je-szcze to czas.

D A/Cis h A

Nie za - ko-cham się w to____ - bie____, bo za do - brze cię znam.

G A e/G A

Prze - cież cze - kam na ko - goś____, na i - de - ał bez wad.

1. Znam cię od początku świata, znam na pamięć, znam od zawsze.
Od dziecięcych lat wciąż razem w piaskownicy, na huśtawce.
Znam cię od początku świata, twoje okna patrzą w moje,
a choć łączy nas tak wiele, nie zakocham się w tobie.

Refren:

Nie zakocham się w tobie, to jest pewne, to fakt.
Wybij sobie to z głowy, póki jeszcze to czas.
Nie zakocham się w tobie, bo za dobrze cię znam.
Przecież czekam na kogoś, na ideał bez wad.

2. Więc dlaczego nagle teraz w oczy patrzysz mi wymownie,
o miłości wiersze piszesz i przychodzisz tylko do mnie?
Twoich wad arsenał cały i wybiegów znam tysiące,
nic przede mną nie ukryjesz, znam cię lepiej niż ktokolwiek.

Refren:

Nie zakocham się w tobie, to jest pewne, to fakt...

2.9 Muzyka wrażeń, światła i barw

Podejmij temat

Claude Debussy
Ogrody w deszczu

* czyt. żardę su la pli (Ogrody w deszczu)

- Słuchając utworu Claude Debussy'ego [czyt. kloda debisjego] *Ogrody w deszczu*, przeczytaj fragment wiersza Jarosława Iwaszkiewicza *Słota*. Czy, twoim zdaniem, tekst literacki koresponduje z dziełem kompozytora?

Słota

Poczekaj, poczekaj, jak to brzmi?
Szare kolumny. Wietrzny brzęk,
śmiewa ogrody silny deszcz.
Brzęk...
Śpiewają rosą drzewne brwi.
Poczekaj, poczekaj, jak to brzmi?
To szare smugi dżdżu
grają „Jardins sous la pluie”*

Jakaś niejasność w tym tkwi.
Poczekaj, poczekaj...
Jak to brzmi?...
Ogrody
Sous la pluie,
Claude
Debussy...

Jarosław Iwaszkiewicz

Claude Debussy
Złote rybki
Sztuczne ognie

Na przełomie XIX i XX wieku w sztuce rozwinął się nowy kierunek zwany **impresjonizmem**. Jego wybitnym reprezentantem był francuski malarz Claude Monet [czyt. kłód mone], autor obrazu *Impresja, wschód słońca*, od tytułu którego wywodzi się nazwa nowego nurtu.

Claude Monet *Impresja, wschód słońca*

Vincent van Gogh *Morze* (fragment)

Impresjonizm w muzyce pojawił się piętnaście lat później niż w malarstwie. Jego najznakomitszym przedstawicielem był **Claude Debussy** (1862–1918), francuski kompozytor, którego twórczość przez długi czas uchodziła za symbol nowego stylu. W jego utworach usłyszeć można „grę barw dźwiękowych”, uzyskiwaną przez stosowanie nowych współbrzmień i skal oraz zmiennych zestawów instrumentów i rejestrów. Artysta stwarzał subtelne nastroje i wrażenia, zgodne z charakterystycznymi, plastycznymi tytułami, jakie nadawał swym dziełom, np. *Popołudnie fauna*, *Morze*, *Światło księżyca*, *Ogrody w deszczu*.

Debussy kochał morze, w dzieciństwie chciał nawet zostać marynarzem. Swoją miłość do morza i wrażliwość na piękno przyrody wyraził w tryptyku symfonicznym *Morze*. Każda część utworu ukazuje inny obraz morza.

W pierwszej części *Od świtu do południa na morzu* gra instrumentów smyczkowych oddaje ruch morskich fal i odbijające się w nich światło słoneczne, które zmienia się wraz z porami dnia. Część druga *Gra fal* ukazuje ożywienie oceanu, blask słońca, szum wiatru morskiej bryzy. Część trzecia *Rozmowa wiatru z morzem* jest dialogiem dwóch żywiołów – wiatru i morskich fal.

Myśli o muzyce

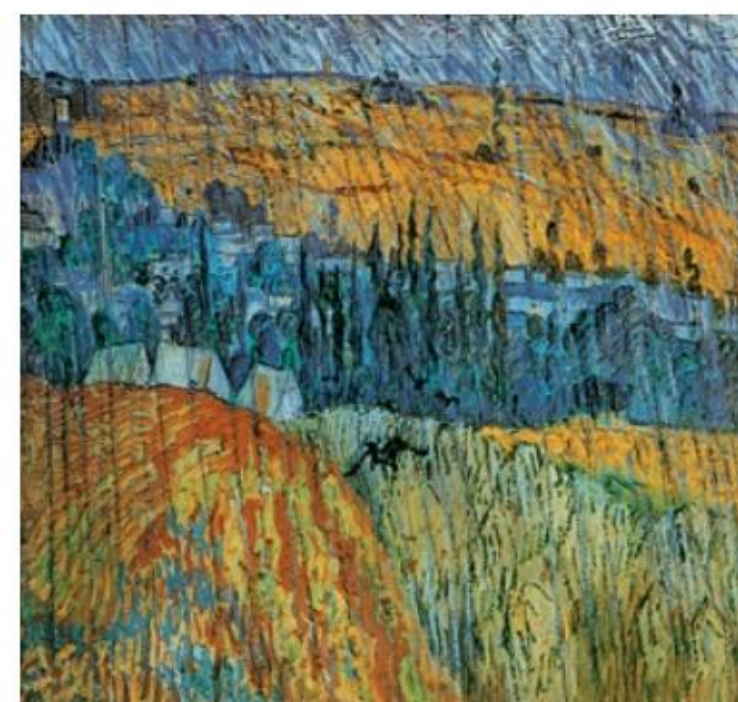
Muzyka to sztuka swobodna, tryskająca, sztuka pleneru, sztuka na miarę żywiołów – wiatru, nieba, morza. Trzeba szukać dyscypliny w swobodzie. (...) Nie słuchać rad niczyich, chyba tylko wiatru, co wieje i opowiada nam historię świata. (...) Tylko muzycy mają przywilej ujmowania całej poezji nocy i dnia, ziemi i nieba, odtwarzania ich atmosfery i rytmu ich nieskończonych drgań.

Claude Debussy

Claude Debussy
Rozmowa wiatru z morzem z tryptyku
Morze

Pobudź swoją wyobraźnię i wymyśl krótką opowieść do wysłuchanego utworu.

Vincent van Gogh *Krajobraz w Auvers w deszczu*

Debussy i fortepian

Claude Debussy był znakomitym kompozytorem muzyki fortepianowej. Artysta wykorzystywał w pełni możliwości tego instrumentu, np. tworzył utwory, które grano całą klawiaturą lub stosował wszystkie możliwe stopnie dynamiki fortepianu.

Debussy wykorzystywał również specjalne działanie pedałów instrumentu. Wydłużał niektóre dźwięki lub akordy podczas grania innych, co dawało niepowtarzalny efekt dźwiękowy. Niektóre jego kompozycje zaliczono do najbardziej rewolucyjnych dzieł tej epoki, a przez oryginalność ich języka muzycznego dla wielu melomanów były one najdziwniejszymi utworami, jakie słyszeli.

Wybitnym przedstawicielem impresjonizmu był również inny francuski kompozytor – **Maurice Ravel** [czyt. moris rawel]. Szczególną popularnością cieszy się jego suita koncertowa *Dafnis i Chloe* oraz utwór *Bolero* oparty na motywach muzyki hiszpańskiej. Melodia *Bolero* powtarzana jest niezmiennie aż siedemnaście razy przez różne instrumenty solowe, grupy instrumentów, a wreszcie przez całą orkiestrę. Stale towarzyszy jej wybijany na werblu tańeczny rytm o powtarzającym się dwutaktowym schemacie:

Impresjonizm wytyczył muzyce drogę rozwoju opartą na zupełnie nowych zasadach. Jego celem było malowanie za pomocą subtelnych dźwięków, ulotnych wrażeń i doznań, powstających w kontakcie z naturą. Twórczość kompozytorów impresjonistycznych koncentrowała się na emocjach i nastroju. Charakterystyczną cechą utworów była wrażliwość na barwę dźwięku. Utwory cechowała programowość inspirowana m.in.: folklorem, poezją, kulturą antyczną, muzyką egzotyczną.

W muzyce polskiej kierunek ten znalazł odzwierciedlenie przede wszystkim w twórczości Karola Szymanowskiego.

Maurice Ravel

Maurice Ravel

Bolero

Słuchając utworu, staraj się wystukać kilkakrotnie temat rytmiczny.

Raoul Dufy *Wielka orkiestra*

Ciekawe!

Maurice Ravel swój utwór *Bolero* określał jako „crescendo na orkiestrę”. *Crescendo* po włosku znaczy rosnąć, a w muzyce określenie to oznacza coraz głośniejszą dynamikę.

Wokół nas

Muzyka: Mirosław Ziąber

Słowa: Stanisław Zieliński

moderato

mf D h7 A4-3

Wo - kół nas pły - nie czas pe - len nie - po - ko - ju. Pe - len

D h7 A4-3

burz, spo - rów, grózb, pe - len tru - du, zno - ju. Ten do -

G D/Fis e7 D/Fis

ro - sły wiel - ki świat stra - cił ty - le pię-knych barw, stra-cił

G G/A A

blask uf - nych snów - czar dzie - cię - cych lat. Ref. Przy - tul

D G e7 A

nas, wiel - ki świe - cie, mo - że żar na - szych serc - skru - szy

D G e7 A

lód i wy - mie - cie to, co złe dla nas dziś jest. Po - patrz

D G e7 A

nam w jas - ne o - czy - wi - dzisz, mi - łość w nich lśni. Świe - cie -

D G e7 A D G/A D

to w two - jej mo - cy, byś nam przy - niósł pię - kne dni.

1. Wokół nas płynie czas pełen niepokoju.
Pełen burz, sporów grózb, pełen trudu, znoju.
Ten dorosły, wielki świat
stracił tyle pięknych barw,
stracił blask ufnych słów
– czar dziecięcych lat.

Refren:

Przytul nas, wielki świecie,
może żar naszych serc
– skruszy lód i wymiecie
to, co złe dla nas dziś jest.
Popatrz nam w jasne oczy,
– widzisz, miłość w nich łśni.
Świecie – to w twojej mocy,
byś nam przyniósł piękne dni.

2. Tyle w nas życia brzmi, tyle mamy marzeń,
tyle słońc dla nas łśni, tyle wokół zdarzeń.
Bądź więc świecie ciepłem słów,
sadem pełnym dobrych wróżb,
niebem bądź pełnym gwiazd
– bądź zapachem łąk.

Refren:

Przytul nas wielki świecie...

1. Zaśpiewaj piosenkę *Wokół nas*. Zinterpretuj plastycznie
wybrany fragment jej tekstu.

Podsumowanie działu 2

1 Którzy kompozytorzy polscy tworzyli w epoce romantyzmu?

Stanisław Moniuszko

Michał Kleofas Ogiński

Fryderyk Chopin

Zygmunt Noskowski

Henryk Wieniawski

Wojciech Kilar

2 Spośród podanych instrumentów wybierz te, które są wykonane przez twórców ludowych. Podaj ich nazwy.

3 Rozpoznaj na zdjęciach tańce towarzyskie i nazwij je.

4 Które zdania są prawdziwe?

- A. Impresjonizm – kierunek w muzyce, który rozwinął się na przełomie XIX i XX wieku.
- B. Najwybitniejszym przedstawicielem impresjonizmu jest francuski kompozytor Claude Debussy.
- C. Twórcą *Bolera* jest hiszpański impresjonista Manuel de Falla.
- D. Impresjonizm w muzyce polskiej znalazł odzwierciedlenie w twórczości Karola Szymanowskiego.

3. Cztery pory roku – wiosna

1. Jak rozwijała się muzyka jazzowa?
2. Co to jest musical?
3. Jak tworzy się muzykę do filmu?

3.1 Muzyka kompozytorów Młodej Polski

Podejmij temat

- Inspirując się obrazem malarza Młodej Polski Władysława Podkowińskiego, ułóżcie instrumentalną ilustrację dźwiękową.

Władysław Podkowiński *Dzieci w ogrodzie*

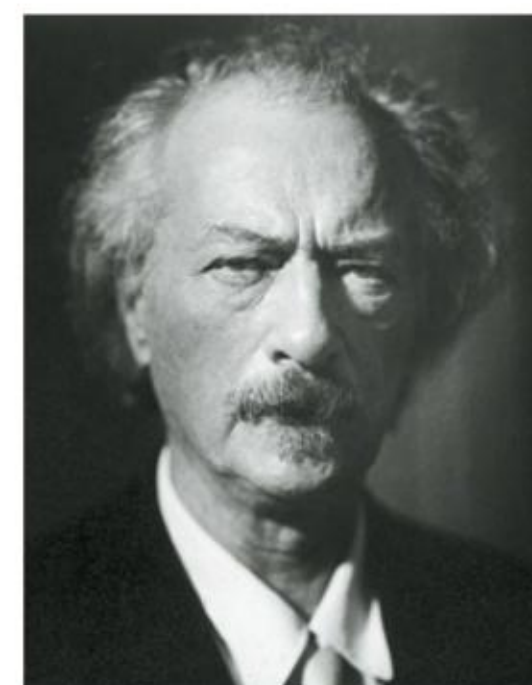
W latach 1890–1918 w literaturze i sztuce trwał okres zwany Młoda Polska. W muzyce reprezentowali go, m.in.: **Karol Szymanowski**, **Mieczysław Karłowicz**, a także **Ignacy Jan Paderewski**.

Karol Szymanowski

Mieczysław Karłowicz

Ignacy Jan Paderewski

Karol Szymanowski
Nokturn i Tarantella na skrzypce
i fortepian op. 28

Karol Szymanowski (1882–1937) był związany z artystami Młodej Polski, koncertował i popularyzował polską muzykę w Europie i na innych kontynentach. Jego nowatorskie dzieła spotkały się początkowo z niezrozumieniem, jednak z czasem zyskały sobie coraz więcej zwolenników i uczyniły go jednym z czołowych muzyków awangardowych. W twórczości Szymanowskiego można wyodrębnić trzy okresy:

- romantyczny, w którym kompozytor pozostawał pod wpływem muzyki Fryderyka Chopina, Aleksandra Skriabina i kompozytorów niemieckich późnego romantyzmu,
- poszukiwań nowego tworzywa muzycznego, zainteresowania kulturą śródziemnomorską, kulturą Wschodu oraz muzyką francuskiego impresionizmu,
- narodowy, w którym powstawały utwory inspirowane folklorem góralskim i muzyką ludową.

Dorobek artystyczny Karola Szymanowskiego odgrywa bardzo ważną rolę w polskiej kulturze muzycznej XX wieku. Jego awangardowe dzieła wytyczyły drogę polskiej muzyce i nowym pokoleniom artystów. Wśród wielu utworów kompozytora na szczególną uwagę zasługują: opery (*Hagith*, *Król Roger*), symfonie, balety (*Harnasie*, *Mandragora*), kwartety smyczkowe i koncerty smyczkowe, *Stabat Mater* na głosy solowe (sopran, alt, baryton), chór mieszany i orkiestrę, 20 *Mazurków* na fortepian, utwory skrzypcowe i fortepianowe, pieśni (cykle pieśni na głos solo, *Pieśni kurpiowskie* na chór a cappella), cykle instrumentalnych utworów programowych (*Metopie*, *Mity*, *Maski*).

Źródło Aretuzy z cyklu Mity

fragment
Karol Szymanowski

Karol Szymanowski
Źródło Aretuzy z cyklu Mity

Na jakie instrumenty kompozytor przeznaczył to dzieło muzyczne?

Atma – willa w Zakopanem, w której w latach 1930–1936 mieszkał Karol Szymanowski; obecnie Muzeum Karola Szymanowskiego

Ignacy Jan Paderewski (1860–1941) był wielkim polskim pianistą i kompozytorem. Koncertował w wielu krajach Europy, obu Ameryk i Australii, zdobywając sławę oraz uznanie publiczności i krytyków. Do jego najznakomitszych dzieł zalicza się m.in.: *Koncert fortepianowy a-moll*, *Fantazję polską* na fortepian i orkiestrę, *Krakowiaka fantastycznego* z *Humoresek koncertowych*, operę *Manru*, pieśni do słów Adama Mickiewicza i Adama Asnyka. Paderewski z pobudek patriotycznych podjął działalność polityczną i społeczną.

Myśli o muzyce

*Zabraniano nam Słowackiego, Krasińskiego, Mickiewicza. Nie zabroniono Chopina. A jednak w Chopinie tkwi wszystko, czego nam wzbraniano (...)
Wszak on był i tym przemytnikiem, co w zwitkach nut niewinnych, rodakom po kresach rozsianym rozwoził zakazaną polskość.*

Ignacy Jan Paderewski

Ignacy Jan Paderewski
Menuet G-dur

1. Wysłuchaj utworu Ignacego Jana Paderewskiego *Menuet G-dur*, następnie zagraj na instrumencie jego fragment.

Menuet G-dur

fragment

Ignacy Jan Paderewski

moderato

mf

Mieczysław Karłowicz (1876–1909) odegrał znaczącą rolę w muzyce symfonicznej przełomu XIX i XX wieku. W historii muzyki wpisał się przede wszystkim jako twórca wspaniałych poematów symfonicznych (*Powracające fale*, *Odwieczne pieśni*, *Rapsodia litewska*, *Smutna opowieść* i inne), które są muzycznym odzwierciedleniem wewnętrznych przeżyć artysty, jego przemyśleń i rozterek.

Karłowicz komponował też pieśni do tekstów znanych poetów, np.: Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Marii Konopnickiej, Adama Asnyka. Jego *Koncert skrzypcowy A-dur* stanowi pomost między wirtuozowskimi koncertami Henryka Wieniawskiego a nowatorskimi koncertami Szymanowskiego i do dziś wykonywany jest przez wybitnych skrzypków polskich. Mieczysław Karłowicz zmarł tragicznie w górach w wieku 33 lat.

2. W jaki sposób kompozytorzy Młodej Polski nawiązywali do narodowych tradycji?

Mieczysław Karłowicz
Serenada na smyczki, op. 2

Wysłuchaj fragmentu muzycznego, następnie wymień instrumenty smyczkowe grające w orkiestrze symfonicznej.

Stanisław Ignacy Witkiewicz *Wiosna w górach*, 1932

3.2 Jazzowe improwizacje

Podejmij temat

* big-band – duży zespół jazzowy (12–20 osób), złożony z dwóch głównych sekcji: rytmicznej (perkusja, fortepian, kontrabas, gitara) i dętej (z podsekcjami: trąbek, puzonów, saksofonów)

- Wymień instrumenty występujące w big-bandzie jazzowym* [czyt. big bendzie dżezowym] w sekcji rytmicznej i dętej.

Big-band jazzowy

Tadeusz Makowski Jazz

Jazz [czyt. dżez] powstał w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX wieku w wyniku syntezy elementów muzyki zachodnioafrykańskiej i amerykańsko-europejskiej. Nowy gatunek muzyczny odznaczał się pulsacją rytmu, improwizacją oraz indywidualnym kształtowaniem materiału dźwiękowego przez wykonawców jazzowych.

Za miejsce narodzin jazzu uznaje się Nowy Orlean, dokąd przez długie lata przybywali emigranci z różnych stron świata. Do jego ukształtowania przyczyniły się prawdopodobnie pieśni czarnych niewolników przywożonych z Czarnego Lądu do Ameryki Północnej.

Niewolnicy wykonywali pieśni pracy, **work songs** [czyt. łerk songs] i pieśni religijno-mistyczne – **negro spirituals** [czyt. negro spiriczuals], oparte na tekstach biblijnych. Work songs i negro spirituals w połączeniu z innymi pieśniami murzyńskimi oraz folklorem amerykańskim stworzyły gatunek muzyczny zwany **blues** [czyt. blus].

Morning blues

marszowo

Autor nieznany

Z początkiem lat dwudziestych ośrodkiem największej koncentracji muzyków jazzowych w Stanach Zjednoczonych stało się Chicago [czyt. szikago]. Kolejny bardzo ważny etap rozwoju jazzu związany był z Nowym Jorkiem.

W rozwoju jazzu można wyróżnić trzy etapy: okres **jazzu tradycyjnego** (do 1930 roku), okres **swingu** (lata 1934–1945), okres jazzu nowoczesnego – **modern jazzu** (po 1945 roku). W Europie muzyka jazzowa pojawiła się dopiero w 1920 roku, natomiast w Polsce – po II wojnie światowej.

Ciekawe!

Nazwa blues pochodzi prawdopodobnie od koloru blue [czyt. blu] – z angielskiego „niebieski”, symbolizującego u wielu ludów smutek i żal. Teksty bluesów opowiadały o życiu człowieka, miłości, samotności, a później stały się swoistą krytyką wydarzeń politycznych w Ameryce.

Bessie Smith, nazywana „cesarzową bluesa”

Scott Joplin
Ragtime The Entertainer

Wysłuchaj utworu charakteryzującego się specyficznym sposobem gry na fortepianie. Spróbuj określić główne cechy utworu, np. metrum, tempo, dynamikę, nastrój.

Krzysztof Komeda

Kołysanka

w wykonaniu Leszka Możdżera

Ciekawe!

W Polsce organizowanych jest wiele festiwali promujących muzykę jazzową. Wśród nich światową renomę zyskał Międzynarodowy Festiwal Jazz Jamboree i Warsaw Summer Jazz Days [czyt. łorsoł samer dżez dejs] organizowane w Warszawie.

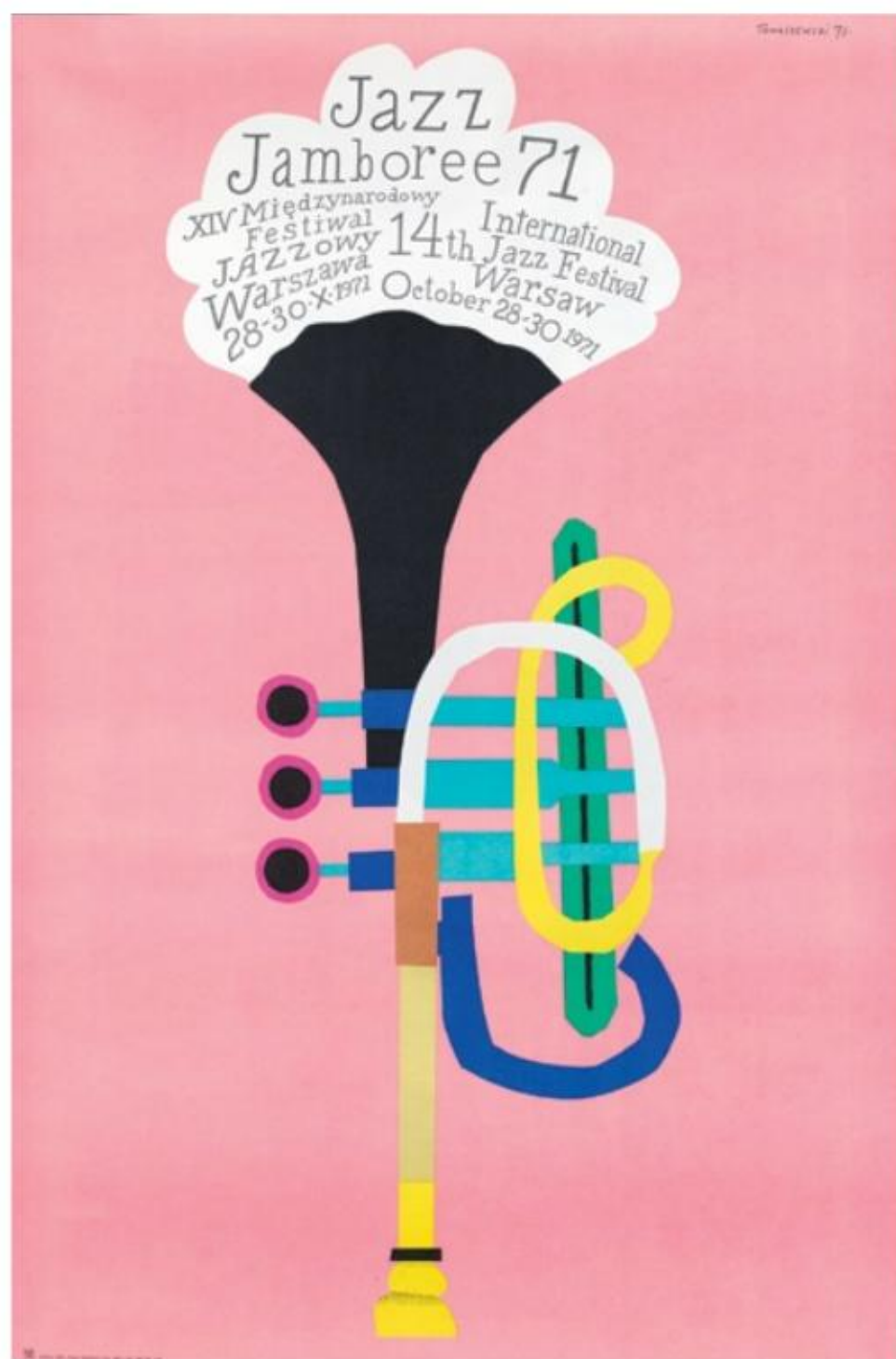
George Gershwin

Błękitna rapsodia

Wsluchaj się w słynne glissando rozpoczynające utwór. Na jakim instrumencie jest ono wykonywane?

Na muzykę jazzową miały wpływ wielkie indywidualności muzyczne, które w niepowtarzalny sposób kształtowały dźwięk, zachwycały techniką wykonawczą. Należeli do nich m.in. trębacze jazzowi – Louis Armstrong [czyt. luis amstrong] i Miles Davis [czyt. majls dejwis], saksofoniści – Charlie Parker [czyt. czarli parker] oraz Stan Getz [czyt. gec], śpiewaczki jazzowe – Bessie Smith [czyt. bessi smit], Ella Fitzgerald [czyt. ella fitdżerald], kierownicy słynnych orkiestr jazzowych – Duke Ellington [czyt. diuk elington], Benny Goodman [czyt. beny gudmen], Glenn Miller.

Czołówkę polskiego jazzu stanowi m.in. Krzysztof Komeda, Zbigniew Namysłowski, Tomasz Stańko, Jan Ptaszyn Wróblewski, Adam Makłowiec, Michał Urbaniak, Leszek Możdżer.

Plakat Międzynarodowego Festiwalu Jazz Jamboree

Jazz w muzyce artystycznej

Kompozytorzy muzyki klasycznej i awangardowej często wplatali do swoich utworów elementy jazzu. Utalentowanym twórcą, który nie tylko łączył jazz z muzyką poważną, ale uczynił go wręcz fundamentem kilku swoich utworów symfonicznych o nieprzemijającej wartości był **George Gershwin** [czyt. dżordż gerszłin] – amerykański pianista, kompozytor piosenek, muzyki do przedstawień teatralnych i filmów. Sławę i fortunę zyskał już w wieku lat dwudziestu dzięki piosence *Swanee* [czyt. słoni]. Jednak miejsce wśród najwybitniejszych kompozytorów XX wieku przyniosła mu skomponowana w 1924 roku *Błękitna rapsodia* na fortepian i orkiestrę. Do innych znaczących dzieł Gershwi-

na zalicza się *Koncert fortepianowy F-dur*, fantazję *Amerykanin w Paryżu*, operę *Porgy and Bess* [czyt. porgi end bes], preludia na fortepian.

Elementy jazzu spotyka się też w twórczości innych kompozytorów, m.in.: **Claude’a Debussy’ego, Igora Strawińskiego, Dariusza Milhauda** [czyt. milo].

Połączenia jazzu z muzyką artystyczną dokonał również **Rolf Liebermann** [czyt. lieberman] w utworze *Koncert na zespół jazzowy i orkiestrę symfoniczną*, w którym big-band [czyt. big bend] w składzie cztery trąbki, cztery puzy, pięć saksofonów i grupa instrumentów perkusyjnych gra partię concertino (czyt. koncertino) z towarzyszeniem orkiestry symfonicznej.

1. Wyszukaj w internecie informacje o festiwalu Jazz Jamboree i wymień nazwiska kilku współczesnych muzyków jazzowych.
2. Zagraj fragment utworu George’a Gershwina *Somebody loves me*.

Rolf Liebermann
Koncert na zespół jazzowy i orkiestrę symfoniczną

Somebody loves me

moderato

George Gershwin

mf

3.3 Musical – teatr muzyczny XX wieku

Podejmij temat

- Zagraj na dzwoneczkach lub zanuć fragment melodii z musicalu *Skrzypek na dachu*.

Gdybym był bogaty

Jerry Bock

umiarkowanie

mf

Musical [czyt. mjuzikal] nazywany jest muzycznym spektaklem XX wieku. Ma amerykański rodowód i jest zbliżony do europejskiej operetki, ale w jego budowie występuje większa swoboda. Występujący w nim artyści – słowem, piosenką i tańcem opowiadają widzom akcję sceniczną. Treść musicalu nawiązuje czasami do znanych powieści lub sztuk teatralnych. Współcześni autorzy piszący libretta (musicalowe scenariusze) poświęcają je historiom rozgrywającym się w czasach teraźniejszych. Musical może być przedstawieniem scenicznym lub filmowym.

Andrew Lloyd Webber, Trevor Nunn
Memory z musicalu *Koty*
w wykonaniu Barbry Streisand

Scena musicalu *Koty*

Korzenie tego gatunku sięgają XIX wieku, ale jego rozkwit nastąpił w latach 20. XX wieku. W dużym stopniu przyczynili się do niego amerykańscy twórcy muzyki rozrywkowej m.in.: Irving Berlin [czyt. erwin berlin], Jerome Kern [czyt. dżerom kern], George Gershwin, Richard Rodgers [czyt. riczard rodżers] i Cole Porter [czyt. kol poter]. Nadali oni musicalowi nowy kierunek rozwoju i zrewolucjonizowali produkcje Broadwayu [czyt. brodłēju] – słynnej nowojorskiej dzielnicy teatrów. Poznaj wybrane dzieła ze „złotej listy” światowych musicali.

My Fair Lady

Akcja musicalu *My Fair Lady* [czyt. maj fer lejdi] rozgrywa się w XIX wieku i oparta jest na fabule komedii *Pigmalion* George’a Bernarda Shawa [czyt. dzordża bernarda szoła]. Językoznawca, profesor Higgins, zakłada się z przyjacielem, że w krótkim czasie przeistoczy prostą kwiaciarkę w wielką damę o wykwintnych manierach, mówiącą nieskazitelną angielszczyzną. Nie przewidział jednak, że sam stanie się największą ofiarą zakładu. Choć eksperyment udał się, to jego uczucie i silne przywiązanie do dziewczyny nie pozwalało mu już na życie w samotności.

Musical *My Fair Lady* wylansował wiele światowej sławy przebojów, takich, tj.: *Przetańczyć całą noc*, *Tę uliczkę znam*, *Jeden szczęścia tutaj*.

Zespół teatrów wzdłuż ulicy Broadway w Nowym Jorku

Frederick Loewe
Przetańczyć całą noc

Wysłuchaj piosenki ze słynnego musicalu *My Fair Lady* śpiewanej przez główną bohaterkę spektaklu. Przypomnij, jakie znasz rodzaje żeńskich głosów.

Scena z musicalu *My Fair Lady*

Scena z musicalu *Skrzypek na dachu*

Skrzypek na dachu

Na dachu domku mleczarza Tewjego siedzi skrzypek i gra melodię. Tewje tłumaczy publiczności: *Skrzypek na dachu. Wygląda dziwnie, co? Ale w naszej małej wiosce, Anatewce, każdy z nas – można by rzec – jest takim skrzypkiem na dachu, starając się wydobyć z życia dźwięczny, prosty ton, nie łamiąc przy tym karku. Niełatwa to sztuka! Możecie zapytać, dlaczego tu mieszkamy, skoro to niebezpieczne? Mieszkamy tu, ponieważ Anatewka jest naszym domem. A co pozwala nam przez tyle lat zachowywać w tej niewygodnej pozycji równowagę? Mogę wam odpowiedzieć jednym słowem: tradycja...*

Akcja musicalu rozgrywa się w 1905 roku w małej rosyjskiej wiosce Anatewka. Biedna żydowska rodzina boryka się z trudami codziennego życia. Główny bohater Tewje stara się przestrzegać zasad swojej religii, ale to nie jest łatwe. Musi dokonać trudnego wyboru między szczęściem rodziny a poszanowaniem tradycji. Wkrótce Żydzi, na wniosek władz, muszą opuścić wioskę. Ich odejściu towarzyszy tęskna melodia wiejskiego skrzypka *Sunrise, sunset*.

Na motywach musicalu *Skrzypek na dachu* powstał film (1971) o tym samym tytule, w którym główną rolę Tewjego odegrał Chaim Topol. Fabuła filmu jest ekranizacja sztuki opartej na powieści Szolema Alejchema *Dzieje Tewjego Mleczarza*. Twórcy filmu w 1972 roku otrzymali nagrodę Oscara za najlepszą adaptację i najbardziej oryginalny dobór piosenek.

1. Zagraj fragment melodii *Sunrise, sunset* z musicalu *Skrzypek na dachu*.

Sunrise, sunset

andante

Jerry Bock

mf

Kadr z filmu Miloša Formana *Hair*

Hair

Hair [czyt. her] jest tzw. love-rock-musicałem. Spektakl przedstawia historię chłopaka Claude'a [czyt. kloda] Bukowskiego, który przyjechał do Nowego Jorku, aby zaciągnąć się do wojska i wyjechać na wojnę w Wietnamie. Na miejscu poznaje grupę hippisów, z ich przywódcą Berrgerem, i piękną Sheilę. Spotkanie to całkowicie odmienia życie chłopaka z Oklahomy. Młodzi ludzie manifestowali swoją niezależność wobec świata poprzez wygląd, łamanie zasad społecznych i moralnych oraz ignorowanie rad dorosłych.

Spektakl wzbogacała nowoczesna bitowa muzyka, a wiele utworów zyskało światową popularność. Na podstawie musicalu *Hair* słynny reżyser Miloš Forman [czyt. milosz forman] nakręcił w 1979 roku film muzyczny pod tym samym tytułem.

2. Obejrzyj adaptację filmową wybranego musicalu. Zastanów się, jaką rolę w tym dziele pełni muzyka.

Ciekawe!

Teatr Muzyczny Roma w Warszawie posiada w swym repertuarze spektakl *Ale musicale!*, na który składają się wielkie przeboje musicalowe, m.in.: *Koty*, *Akademia Pana Kleksa*, *Mała Syrenka*, *Jesus Christ Superstar*, *Grease*, *Deszczowa piosenka*, *Upiór w operze*, *Notre-Dame de Paris*, *Król Lew*, *Chicago*, *Mamma Mia!*

Ciekawe!

Oparty na powieści Gastona Leroux *Upiór w operze* musical Andrew Lloyd Webbera stał się najbardziej dochodowym przedsięwzięciem teatralnym i filmowym w historii. Od dnia premiery na londyńskim West Endzie 9 października 1986 roku spektakl wystawiono w 18 krajach, a obejrzało go 80 milionów widzów. Wystawiany od stycznia 1988 roku na Broadway'u *Upiór w operze* jest drugim najdłużej grany musical w historii (po *Kotach*, także autorstwa Andrew Lloyd Webbera), a jego najnowsze angielskie i amerykańskie produkcje nadal zdobywają pochwały krytyków i biją rekordy popularności. Adaptacja filmowa musicalu w reżyserii Joela Schumachera w ocenie samego kompozytora jest „nadzwyczaj udanym dokumentem spektaklu”: *Choć film nie odstaje znacząco od tekstu źródłowego, pogłębia jego emocjonalną wymowę. Inscenizacja i strona wizualna są bogatsze od wersji teatralnej, ale w swej istocie historia pozostaje niezmienną. O niczym więcej nie mogłem marzyć.*

Metro w Nowym Jorku

Jedynym polskim musicaliem, który został wystawiony na Broadwayu, było *Metro* z muzyką Janusza Stokłosa, librettem Agaty i Maryny Miklaszewskich, choreografią i reżyserią Janusza Józefowicza. Fabuła utworu opowiada o młodych ludziach, którzy szukają różnych dróg życiowych, wierząc w to, że spełnią się ich marzenia o szczęściu, miłości i karierze. Perony podmiejskiego metra stają się dla nich sceną teatralną, na której wystawiają spektakl dla pasażerów. W tym miejscu rodzi się romantyczna miłość głównych bohaterów Anki i Janka.

Wieża Babel
z musicalu *Metro*

Choć *Metro* nie odniosło w Nowym Jorku wielkiego sukcesu, to w Polsce pobiło wszelkie rekordy oglądalności. Spektakl do 2019 r. wystawiano ponad 2200 razy. W rolę Anki i Janka wcielało się wielu znakomitych artystów, m.in.: Edyta Górniak, Natasza Urbańska, Katarzyna Groniec, Michał Milowicz, Robert Janowski, Dariusz Kordek.

3.4 Polska muzyka współczesna

Podejmij temat

- Wykorzystując nietypowe źródła dźwięku, tj.: szmery, stuki, odgłosy wydawane przez przedmioty codziennego użytku, skomponuj własny utwór *Muza*. Postaraj się przedstawić go w formie graficznej, używając np.: kropek, linii, plam, figur geometrycznych.

Utwory polskich kompozytorów współczesnych weszły na stałe do repertuaru muzyki światowej, wywierając wpływ na jej kształt i rozwój. Wysoki poziom i trudna do przecenienia wartość artystyczna muzyki polskiej jest zasługą wybitnych indywidualności kompozytorskich. Należy do nich **Witold Lutosławski** (1913–1994), laureat wielu znaczących nagród i wyróżnień.

Utwory Lutosławskiego odznaczają się oryginalną techniką kompozytorską i mistrzowską instrumentacją. W swej twórczości artysta stale poszukiwał nowych środków wyrazu i wypracował własny styl kompozytorski. Początkowo nawiązywał do neoklasycyzmu, później zwrócił się w stronę polskiego folkloru. Przykładem innowacji technicznych jest czteroczęściowe dzieło *Paroles tisse'es* [czyt. parol tise] na tenor, smyczki, harfę, fortepian i perkusję. Do innych ważnych kompozycji Lutosławskiego zalicza się utwory orkiestrowe (np. *Gry weneckie*, *Muzyka żałobna*), kameralne, fortepianowe, pieśni na głos i fortepian, piosenki dziecięce oraz muzykę radiową, filmową i teatralną.

Witold Lutosławski

Mała suita, część Hurra polka

Wysłuchaj utworu i powiedz, czy kompozytor przedstawił polkę w formie oryginalnej czy stylizowanej. Uzasadnij swoją wypowiedź.

Witold Lutosławski

Wariacje na temat Paganiniego na dwa fortepiany

Witold Lutosławski

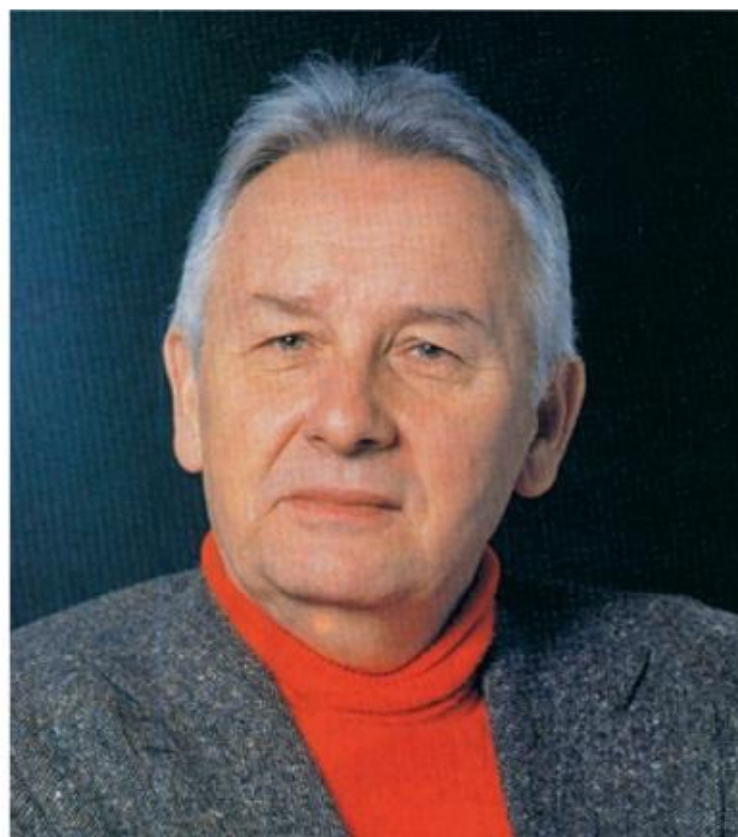

Wojciech Kilar
Polonez z filmu *Pan Tadeusz*

Wojciech Kilar
Orawa

Na jaką grupę instrumentów zostało napisane to dzieło?

Henryk Mikołaj Górecki

Henryk Mikołaj Górecki
III Symfonia pieśni żałosnych, op. 36

Wojciech Kilar przy fortepianie

Wojciech Kilar (1932–2013) zdobył światową sławę jako kompozytor utworów orkiestrowych, wokально-instrumentalnych i kameralnych, ale przede wszystkim jako twórca muzyki do ponad stu filmów polskich i amerykańskich (m.in. do: *Lalki*, *Pana Tadeusza*, *Żemsty*, *Draculi* [czyt. drakuli], *Pianisty*). W dorobku kompozytorskim Kilara znajdują się utwory nawiązujące do różnych stylów, wykorzystujące m.in. pierwiastki folkloru i jazzu. Ważny jest też nurt muzyki religijnej.

Jego utwory są pełne ekspresji. Najbardziej znane kompozycje Wojciecha Kilara to: *Krzesany*, poemat symfoniczny *Kościelec* na orkiestrę (poświęcony pamięci Mieczysława Karłowicza), *Orawa* na 15 instrumentów smyczkowych, *Bogurodzica* na chór i orkiestrę oraz inne.

Orawa jest jedynym utworem, w którym nie zmieniałbym żadnej nuty, choć przeglądałem go wielokrotnie (...). Spełnia się w niej to, do czego dążę, aby być jak najlepszym Kilarem – tak o swoim utworze, w jednym z wywiadów, mówił kompozytor. Dzieło jest zwieńczeniem „tatrzańskiego” cyklu utworów, do którego zalicza się też takie kompozycje jak *Kościelec 1909*, *Krzesany*, *Siwa mgła*.

Kompozycje **Henryka Mikołaja Góreckiego** (1933–2010) cechuje bogaty ładunek emocjonalny, duża ekspresja, logika i precyzja operowania materiałem dźwiękowym w oparciu o zasady serializmu i innych technik kompozytorskich. Ważniejsze dzieła Góreckiego to m.in.: *II Symfonia „Kopernikowska”* na sopran, baryton, chór i orkiestrę, *III Symfonia (Symfonia pieśni żałosnych)* na sopran i orkiestrę, *I Kwartet smyczkowy „Już się zmierzcha”*, *Małe requiem dla pewnej Polki* na fortepian i 13 instrumentów, *Przybądź Duchu Święty* na chór a cappella, *Koncert na klawesyn i orkiestrę smyczkową*, *Ad Matrem* na sopran, chór i orkiestrę (dedykowane matce kompozytora).

Krzysztof Penderecki podczas próby koncertowej

Wśród kompozytorów współcześnie żyjących największą światową sławą cieszy się **Krzysztof Penderecki** (urodzony w 1933 roku). Jego utwory odkrywają przed słuchaczami niespotykany wcześniej świat dźwięków. Niezwykłe efekty brzmieniowe i kolorystyczne kompozytor uzyskuje np.: przez pocieranie dłonią pudła instrumentu smyczkowego, stukanie w niego smyczkiem lub palcami, uderzanie dłonią w struny. Przykłady takich oryginalnych brzmień można odnaleźć w utworach: *Tren Ofiarom Hiroszimy* na 52 instrumenty smyczkowe, *I Kwartet smyczkowy*, *Polymorphia* [czyt. polimorfa] na 49 instrumentów smyczkowych, *Kanon* na orkiestrę smyczkową i 2 taśmy magnetyczne. Penderecki wprowadzał też inne sposoby artykulacji: we *Fluorescencjach* można usłyszeć stukot kłapek instrumentów dętych, odgłosy maszyny do pisania, szelest pergaminu, a w *Wymiarach czasu i ciszy* cztery głosy chóru wykonują równocześnie, ale w różnej kolejności spółgłoski: g, r, k, b, d, p.

W późniejszych utworach kompozytor zwrócił się w kierunku stylizacji i tradycji. Jego ważniejsze kompozycje to m.in.: *Psalm Dawida* na chór i perkusję, *Psalmus* – kompozycja elektroniczna, *Stabat Mater* na 3 chóry a cappella, *Kosmogonia* na głosy solowe, recytatora, 3 chóry mieszane i orkiestrę, *Polskie Requiem* na głosy solowe, chór i orkiestrę, *Pasja według św. Łukasza*, *Te Deum* dedykowany papieżowi Janowi Pawłowi II, opery: *Diabły z Loudun* [czyt. lude], *Ubu Król*, *Raj utracony*, *Czarna Maska*.

1. Jakie nowe środki wyrazu i rodzaje brzmień wykorzystywał w swoim warsztacie muzycznym Krzysztof Penderecki?
2. Sformułujcie własne poglądy na temat polskiej muzyki współczesnej. Które spośród poznanych utworów zainteresowały Was i dlaczego?

Krzysztof Penderecki
Tren ofiarom Hiroszimy
 na 52 instrumenty smyczkowe

Opowiedz, w jaki sposób kompozytor wyraził muzyką i efektami brzmieniowymi przejmujący dramatyzm dzieła.

3.5 Piosenka poetycka

Podejmij temat

- Zaśpiewajcie piosenkę *Dni, których jeszcze nie znamy* pochodzącą z repertuaru Marka Grechuty.

Dni, których jeszcze nie znamy

Muzyka: Jan Kanty Pawluśkiewicz

Słowa: Marek Grechuta

umiarkowanie, rytmicznie

mf

1. Ty - le by - ło dni do u - tra - ty sił, do u - tra - ty tchu
gdy ża - łu - jesz tych, z któ-rych nie masz nic, je - dno war - to znać,

ty - le by - ło chwil, 1. D 2. D
je - dno tyl - ko wiedz, że...

Wa - żne są tyl - ko te dni____, któ - rych je - szcze nie zna -

my, waż - nych jest kil - ka tych chwil__

____ tych, na któ - re cze - ka - my.

p

Jak roz-po - znać lu - dzi, któ-rych już nie zna - my?
Jak roz-po - znać lu - dzi, któ-rych już nie zna - my?

Jak po - zbie - rać my - śli z tych nie-po - skła - da - nych?
Jak po - zbie - rać my - śli z tych nie-po - skła - da - nych?

Jak od - dzie - lić na - gle ser - ce od ro - zu - mu?
 Jak od - na - leźć na - gle ra - dość i na - dzie - ję?

Jak u - sły - szeć sie - bie po - śród śpie - wu tłu - mu?
 Od - po - wie - dzi szu - kaj, cza - su jest tak wie - le.

mf a Wa - żne są tyl - ko te dni____, któ - rych je - szcze nie zna - my,

G a C D e C D wa - żne jest kil - ka tych chwil, tych, na któ - re cze - ka - my.

1. Tyle było dni, do utraty sił,
 do utraty tchu, tyle było chwil,
 gdy żałujesz tych, z których nie masz nic,
 jedno warto znać, jedno tylko wiedz, że...

3. Jak rozpoznać ludzi, których już nie znamy?
 Jak pozbierać myśli z tych nieposkładanych?
 Jak oddzielić nagle serce od rozumu?
 Jak usłyszeć siebie pośród śpiewu tłumu?

Refren:

Ważne są tylko te dni,
 których jeszcze nie znamy,
 ważnych jest kilka tych chwil,
 tych, na które czekamy. } bis

4. Jak rozpoznać ludzi, których już nie znamy?
 Jak pozbierać myśli z tych nieposkładanych?
 Jak odnaleźć nagle radość i nadzieję?
 Odpowiedzi szukaj, czasu jest tak wiele.

Refren:

Ważne są tylko te dni (...)

Refren:

Ważne są tylko te dni (...)

* bard – celtycki poeta i pieśniarz, w znaczeniu przenośnym „poeta, wieszcz”

Leonard Cohen
Hallelujah

Bob Dylan
Blowin' In the Wind

W drugiej połowie XX wieku na muzycznej scenie zaistnieli artyści, w twórczości których bardzo ważną rolę odgrywała poezja m.in.: **Jacques Brel** [czyt. żak brel], **Bułat Okudźawa**, **Włodzimierz Wysocki**, **Bob Dylan**, **Leonard Cohen** [czyt. koen]. Obdarzeni niepowtarzalną charyzmą, komponowali oni piosenki o specyficznym nastroju, głęboko zapadające w serca słuchaczy. Wykonawców tego rodzaju muzyki nazywa się współczesnymi bardami*. Najczęściej koncertują w kameralnych miejscach otoczeni wrażliwą publicznością.

Leonard Cohen (1934–2016) to znany na całym świecie kanadyjski poeta, pisarz i piosenkarz. W latach 80. XX wieku artysta zyskał w Polsce ogromną popularność za sprawą nastrojowych kompozycji i niepowtarzalnej barwy głosu. Jego utwory *Suzanne*, *Hallelujah*, *Dance Me to the End of love*, *In My Secret Life*, *I'm Your Man*, *Everybody Knows* stale zajmują czołowe miejsca na światowych listach przebojów.

Bob Dylan (urodzony w 1941 roku), właściwie Robert Zimmerman [czyt. cimerman], to balladzysta, poeta i kompozytor. Słynne są jego protest songi*, w których zawarł swoją filozofię życiową i poglądy na wiele spraw społecznych i politycznych. Dylan ostro występował przeciwko rasizmowi, mieszczańskiej obyczajowości i obłudzie politycznej. Był wyrazicielem niepokojów młodego pokolenia. Wśród jego najbardziej popularnych utworów znalazły się: *Odpowiedź niesie wiatr*, *Specjaliści od wojny*, *Będę wolny*, *Kiedy się zbudzicie?*, *Ballada o Hollisie Brownie*. Amerykańska młodzież uznała piosenkę *Blowin' In the Wind* (*Odpowiedź niesie wiatr*) za swój hymn. Twórczość Dylana została nagrodzona prestiżowymi nagrodami, m.in.: Grammy, Oscarem, Nagrodą Pulitzera, a w 2016 roku nagrodą Nobla w dziedzinie literatury.

Włodzimierz Wysocki

Leonard Cohen

Bob Dylan

Modlitwa

Muzyka i słowa: Bułat Okudźawa

Przekład: Andrzej Mandalian

dość wolno *mp* a d G

Do - pó - ki nam zie-mia krę - ci się_____, do - pó - ki____ jest tak czy
siak_____, Pa - nie, o-fia - ruj każ - de - mu z nas, cze - go mu w ży - ciu
brak_____: mędr - ca ob - da - ruj gło - wą____, tcho - rzo - wi dać ko - nia
chciej____, sy - pnił gro - sza szczę-ścia-rzom... I mnie w o - pie - ce swej miej____. Do -

1. Dopóki nam ziemia kręci się, dopóki jest tak czy siak,
Panie ofiaruj każdemu z nas, czego mu w życiu brak:
mędrca obdaruj głową, tchórzowi dać konia chciej,
sypnij grosza szczęściarzom... I mnie w opiece swej miej.

2. Dopóki ziemia kręci się, o Panie nasz, na Twój znak -
tym, którzy pragną władzy, niech władza pójdzie w smak,
daj szczodrobliwym odetchnąć, raz niech zapłacą mniej,
daj Kainowi skrucę... I mnie w opiece swej miej.

1. Zaśpiewaj fragment pieśni Bułata Okudźawy *Modlitwa*. Do jakiego gatunku muzycznego przypisałbyś ten utwór?

Bułat Okudźawa (1924–1997) sławny gruziński balladzista, poeta, kompozytor i piosenkarz stworzył niepowtarzalną kreację twórczą. Był autorem muzyki do własnych wierszy, głównie o tematyce społecznej, miłosnej, wojennej. Artysta wykonywał swoje piosenki sam z akompaniamentem gitary, magnetyzując chropowatym, zniekształconym głosem miliony słuchaczy na świecie. Najpopularniejsze utwory Bułata Okudźawy to m.in.: *Piosenka o żołnierskich butach*, *Lońka Król*, *Balonik*, *Katarynka*, *Piosenka o piechocie*, *François Villon* (*Modlitwa*).

Bułat Okudźawa

Marek Grechuta
Niepewność

Czesław Niemen
Dziwny jest ten świat

Wojciech Jarociński, Wojciech Bellon
Piosenka wiosenna
z repertuaru zespołu
Wolna Grupa Bukowina

* Maurice de Vlaminck (1876-1958) – francuski malarz, którego obrazy charakteryzują się mocno nasyconymi barwami.

Poezja śpiewana zaczęła rozwijać się w Polsce w latach 60. XX wieku i szybko zyskała duże grono zwolenników. Do czołowych przedstawicieli tego gatunku muzycznego należą m.in.: **Marek Grechuta** (1945–2006) – piosenkarz, kompozytor, autor przebojów muzycznych, np.: *Korowód*, *Będziesz moją panią*, *Nie dokazuj*, *Tango Anawa*, *Niepełność*, *Świecie nasz*; **Czesław Niemen** (1939–2004) twórca niezapomnianych piosenek, tj.: *Dziwny jest ten świat*, *Pod papugami*, *Czy mnie jeszcze pamiętasz?*; **Ewa Demarczyk** (urodzona w 1941 roku) – piosenkarka nazywana Czarnym Aniołem, która interpretowała muzycznie wiersze wybitnych poetów. Poezję śpiewaną włączali do swojego repertuaru także inni wykonawcy, np.: Magda Umer, Przemysław Gintrowski, Jacek Kaczmarski, Elżbieta Adamiak, Grzegorz Turnau, a także takie zespoły jak: Stare Dobre Małżeństwo i Wolna Grupa Bukowina.

Piosenka wiosenna (fragment)

słowa: Wojciech Bellon

Zagram dla ciebie na każdej gitarze świata,
Na ulic fletach, na nitkach babiego lata.
Wyśpiewam, jak potrafię, księżycy na rozstajach
i wrześnie, i stycznie, i maje,
i zagubione dźwięki, i barwy na płótnach Vlamincka* [czyt. włameńka]
i słońce wędrujące promienia ścieżynką.

Graj nam, graj, pieśni skrzydlata,
wiosna taniec nasz niesie po łąkach,
zatańczymy się w sobie do lata,
zatańczymy się w sobie bez końca...

Czesław Niemen

Marek Grechuta

Ewa Demarczyk

3.6 W marszowym rytmie

Podejmij temat

- Słuchając *Marsza torreadora* z opery *Carmen*, wyklaskuj miarowo rytm.

Marsz (z języka francuskiego *marcher* [czyt. marszą] – iść, maszerować) jest w muzyce artystycznej samodzielnym utworem lub częścią większej formy muzycznej, np.: sonaty, symfonii, opery, baletu. Zazwyczaj posiada prostą melodię, parzyste metrum, stale powtarzane schematy rytmiczne, wyraźnie zaznaczone akcenty metryczne. Marsze w przeszłości historycznej często towarzyszyły muzyce w różnych ceremoniach i uroczystościach, np. podczas parad wojskowych czy przemarszach wojsk w czasie działań wojennych. Ich rytm wzmacniany był brzmieniem instrumentów, np. trąbek i kotłów.

Georges Bizet
Marsz torreadora z opery *Carmen*

Filharmonicy wiedeńscy podczas koncertu

Marsz Radeckiego

Jednym z najbardziej znanych i lubianych przez melomanów marszów jest utwór Johanna Straussa (ojca) *Marsz Radeckiego*. Zadeedykowany został feldmarszałkowi Josephowi Radetzkiemu, jednemu z najwybitniejszych dowódców austriackich XIX wieku, który przewodził m.in. w bitwie pod Custozą w 1848 roku. Ten bohaterski przywódca w znaczący sposób przyczynił się do klęski Napoleona. *Marsz Radeckiego* współcześnie grany jest podczas uroczystych imprez niepodległościowych oraz wieńczy swoją muzyką Wiedeński Koncert Noworoczny. W czasie jego wykonywania publiczność pod kierunkiem dyrygenta wyklaskuje z różną dynamiką marszowy rytm.

Johann Strauss
Marsz Radeckiego

Zagrajcie na instrumentach perkusyjnych akompaniament do melodii *Marsza Radeckiego*.

Marsz Radeckieao

MUSZ KODECKIEDU

The musical score is written for four staves in 4/4 time. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, trills, and triplets. The score is organized into three systems, each containing four staves. The first system concludes with a repeat sign (§). The second system features trills and triplets. The third system begins with a 'D.C. al' instruction and ends with a double bar line.

Marsz pułkownika Bogey'a

Jeden z najbardziej znanych współczesnych marszów pochodzi z filmu wojennego *Most na rzece Kwai*, w reżyserii Davida Leana [czyt. dejwida lina]. Stanowi on motyw przewodni filmu, a jedna ze scen ukazuje maszerującą kompanię brytyjskich jeńców wojennych wracających z ciężkich robót do obozu, którzy gwizdzą melodię marsza i wytupują głośno jego rytm. Choć rażąca melodia drastycznie kontrastuje z obozową rzeczywistością, jest ona symbolem ich niezależności i wiary w odzyskanie wolności.

Film *Most na rzece Kwai* został nagrodzony przez Amerykańską Akademię Filmową wieloma Oscarami, m.in. za najlepszą muzykę, której twórcą był kompozytor Malcolm Arnold [czyt. malkolm].

1. Zagraj melodię z filmu *Most na rzece Kwai*.

Scena z filmu *Most na rzece Kwai*

Marsz Pułkownika Bogey'a

Frederick Joseph Ricketts

marsz C G

G C G D⁷ G

C G

G C D⁷ G C

Marsz weselny

Marsz

Feliks Mendelssohn-Bartholdy

Jeden z wybitnych niemieckich romantyków muzycznych Feliks Mendelssohn-Bartholdy [czyt. mendelson bartoldy] skomponował w 1842 roku *Marsz* do swojej *Uwertury orkiestrowej*. To dzieło symfoniczne powstało, kiedy artysta skończył 17 lat, ale wiele lat później kompozytor dopisał kilka scenicznych części muzycznych, aby dopełnić dzieło zamówione przez króla Prus, Fryderyka Wilhelma IV na urodziny monarchy. Była to uroczą komedia oparta na sztuce Williama Szekspira *Sen nocy letniej*, która ukazywała historię romantycznej miłości i nawiązywała do angielskiego folkloru i antycznych legend. Akcja sztuki rozgrywała się w świecie realnym pomieszanym ze światem fantastyki i baśniowości pełnym leśnych elfów i wróżek. Muzyka Mendelssohna wspaniale oddała żartobliwy charakter i lekki klimat utworu. W późniejszym czasie wybrane muzyczne części dzieła zebrane zostały w suitę. Królowa Wiktoria, wielbicielka muzyki Mendelssohna, zachwyciła się *Marszem z Uwertury* i postanowiła wykorzystać go w oprawie muzycznej ślubu swojej córki. Po dzień dzisiejszy utwór ten grany jest podczas uroczystych ceremonii ślubnych.

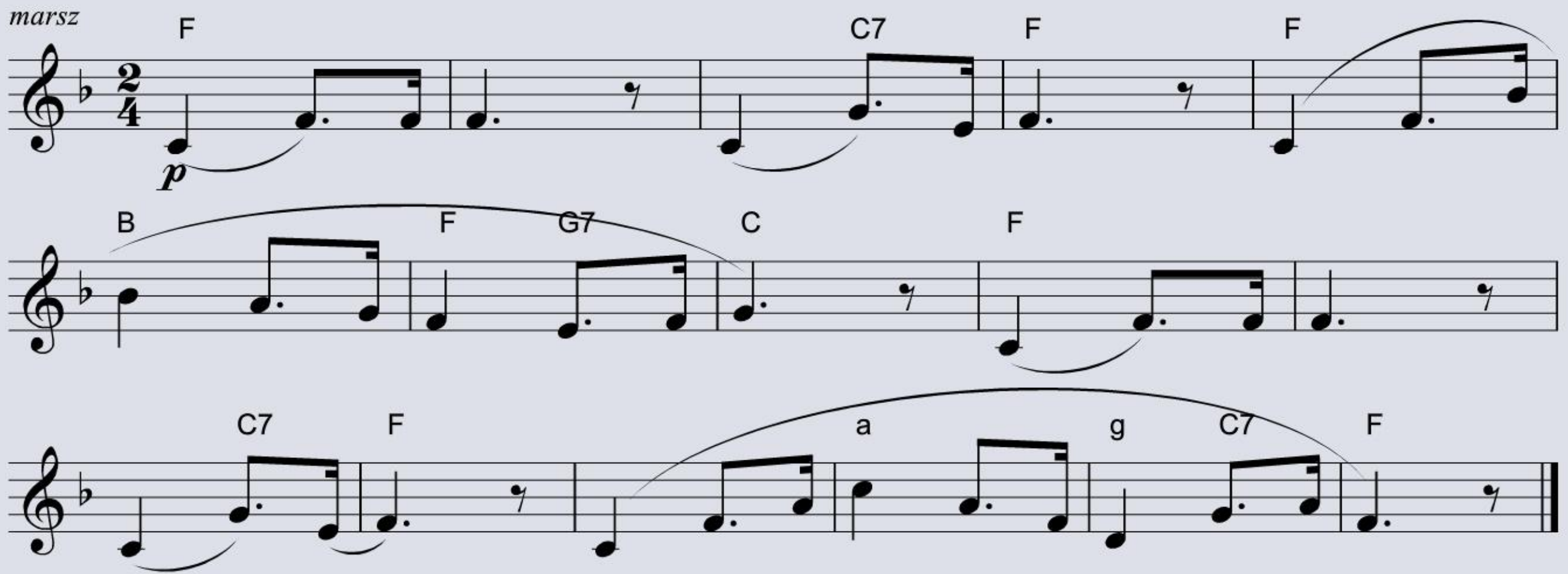
Feliks Mendelssohn-Bartholdy
Marsz z Uwertury do Sen nocy letniej

Jaki instrument gra uroczyste fanfary
na rozpoczęcie utworu?

Scena ze sztuki Williama Szekspira *Sen nocy letniej*

Marsz weselny

z opery Lohengrin
Ryszard Wagner

2. Zagraj fragment *Marsza weselnego* z opery Ryszarda Wagnera *Lohengrin*.

Marsz Rakoczego

Dużą popularnością melomanów cieszy się *Marsz Rakoczego* oparty na węgierskiej melodii ludowej, którą podobno bardzo lubił książę Franciszek II Rakoczy, przywódca antyaustriackiego powstania w latach 1703–1711. Skomponował go francuski kompozytor romantyczny Hector Berlioz. Utwór jest częścią kantaty dramatycznej *Potępienie Fausta* opartej na dramacie Johanna Wolfganga Goethego [czyt. getego]. Wzbudził też zainteresowanie innych kompozytorów, np. Franciszek Liszt opracował melodię marsza w formie wariacji i umieścił w swojej XV rapsodii węgierskiej. *Marsz Rakoczego* jest najpopularniejszym marszem na Węgrzech i uchodzi tam za utwór o charakterze patriotycznym. Grany jest niemal przy każdej uroczystości państwowej.

O wschodzie słońca błądzi Faust po węgierskiej równinie. Samotność przerywa mu gromada wieśniaków, którzy śpiewają i tańczą. Wesoly nastrój wnet się mąci – pojawiają się sylwetki zbrojnych żołnierzy, niebo w oddali zabarwia się tęgą pożaru, słychać sygnały trąb wzywających naród do walki o wolność. Rozbrzmiewa pełna życia bohaterska melodia „Marsza węgierskiego” („Marsza Rakoczego”).

Józef Kański, Przewodnik operowy

Hektor Berlioz
Marsz Rakoczego

Wysłuchaj fragmentu utworu, następnie porównaj swoje wyobrażenia na jego temat z programem pozamuzycznym zamieszczonym powyżej.

3.7 Muzyka w kadrze

Podejmij temat

● Zagraj na instrumencie popularny leitmotiv* z filmu *Love story*.

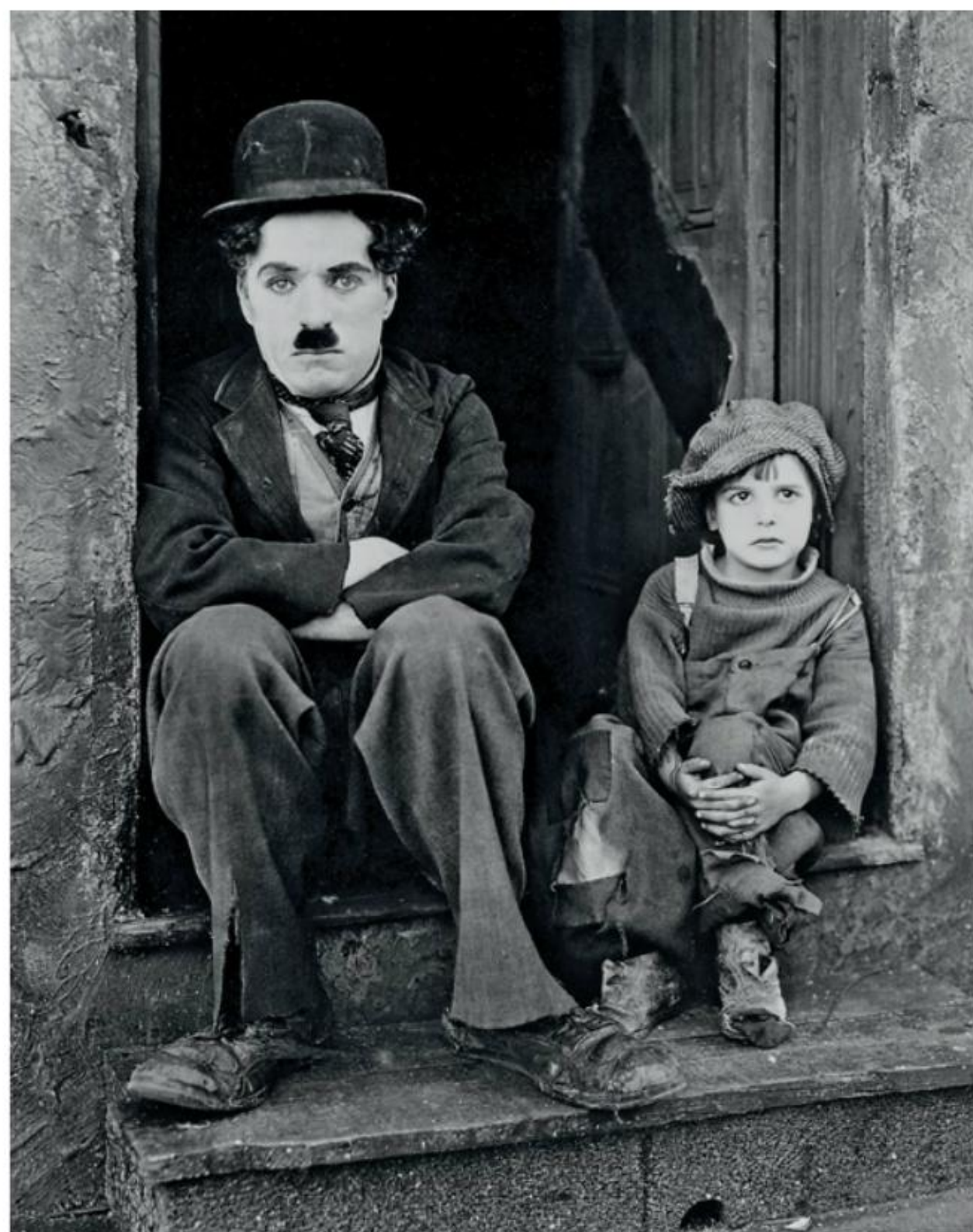
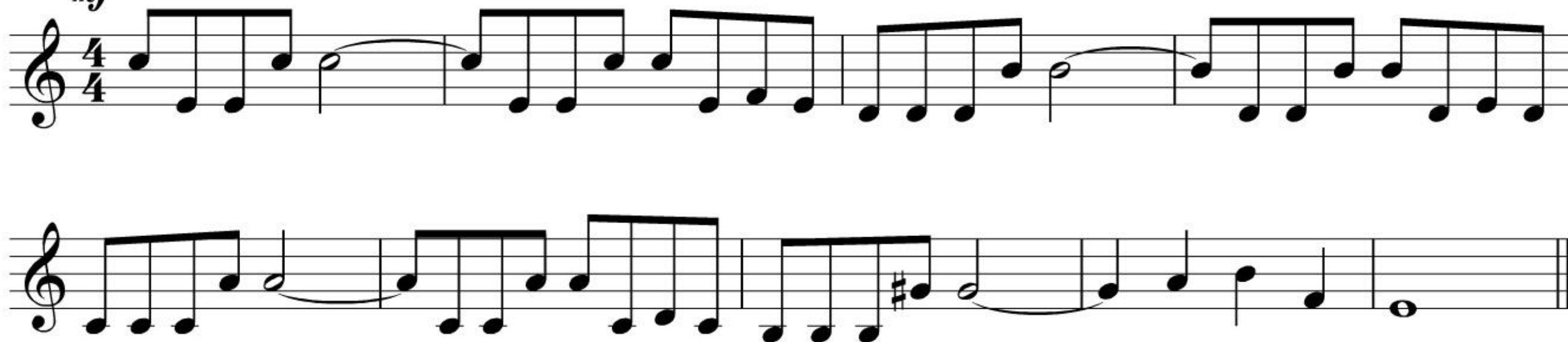
* leitmotiv [czyt. lajtmotiw] –
powracający motyw muzyczny w filmie

Love story

Francis Lai

umiarkowanie

mf

Muzyka jest ważnym elementem dzieła filmowego. Towarzyszyła mu od samego początku, już w **epoce kina niemego**. Wtedy to nieprzerwanie podczas projekcji filmu orkiestra lub pianista, tzw. **taper** grali melodie o różnym nastroju i charakterze. Czasami tło do filmów stanowiły fragmenty utworów symfonicznych, innym razem popularne szlagiery. Muzyka grana podczas filmu podkreślała akcję rozgrywającą się na dużym ekranie oraz zagłuszała terkot projektora.

Z czasem coraz lepiej udawało się zsynchronizować obraz z muzyką. Do filmów zaczęto dobierać utwory pod kątem artystycznego wyrazu i pod kątem programowym, powstawał też materiał muzyczny na specjalne zamówienie. Pierwszym filmem dźwiękowym był *Śpiewak jazzbandu* Alana Croslanda (1927). Przy jego produkcji połączono wreszcie na jednej taśmie muzykę, słowo i obraz. Rozpoczęła się wielka **epoka filmu dźwiękowego**.

Kadr z filmu niemego *The Kids (Brzdąc)* z udziałem Charlie Chaplina, 1920

Współczesne studio nagraniowe

Na taśmie magnetycznej dokonano osobno nagrań trzech warstw dźwiękowych filmowego dzieła: dialogów, muzyki i efektów akustycznych (naturalnych odgłosów towarzyszących akcji filmu, jak: szum wiatru, szczekanie psa, warkot silnika samochodowego itp.). Inżynier dźwięku zapisał je synchronicznie z obrazem na taśmę światłoczułą, tworząc **ścieżkę dźwiękową**.

Muzyka filmowa ma charakter montażowy, tzn. nie stanowi spójnej całości, ale jest zestawem różnych fragmentów. Czas jej trwania, tempo i dynamika podporządkowane są dramaturgii dzieła filmowego. Muzyka wchodzi w złożone relacje z obrazem i słowem. Jest zdolna wyrazić stany emocjonalne bohaterów, pomaga widzom wczuć się w nastrój danej sceny, podkreśla przebieg akcji, pomaga lepiej zrozumieć całość ekranowego utworu, czasami wręcz stanowi jego „komentarz”. Nic więc dziwnego, że muzyka filmowa jest odrębnym gatunkiem muzycznym, ocenianym przez twórców jako nie najłatwiejszy. Kompozytor musi często wiernie oddać klimat epoki, w której dzieje się akcja filmu. Poza tym sam wybiera filmowe epizody i odpowiednio umuzycznia każdy z nich.

1. Utwory komponowane na potrzeby filmu stają się często wielkimi muzycznymi przebojami. Zachęcam do zaśpiewania jednej z takich piosenek.

Ciekawe!

Alvernia Studios to największa i najnowocześniejsza wytwórnia filmowa w Polsce. W jej wnętrzach mieści się m.in. studio nagraniowe, którego sale, wyposażone w kompletny zestaw symfoniczny instrumentów perkusyjnych najwyższej jakości oraz światowej marki fortepian Steinwaya, mogą pomieścić 100 osobową orkiestrę i chór. Doskonała akustyka pomieszczeń studyjnych sprawia, że uzyskuje się tu brzmienia o najwyższej jakości dźwięku.

Wojciech Kilar
Moving to the ghetto ze ścieżki dźwiękowej filmu *Pianista*

Ach, jak przyjemnie

piosenka z filmu *Zapomniana melodia*

Muzyka: Henryk Wars

Słowa: Ludwik Starski

allegro

mf

C a7 d7 G7 C a7 d7 G7

Jak mo - żna się nu - dzić, jak mo - żna ma - ru - dzić, że

F d/F e7 A7 D7 D7/5 G7 C a7

świat jest smu - tny, że jest źle, nie ro - zu - miem, nie! Jak mo - żna, fak -

d7 G7 C a7 d7 G7 C a7 E cis

ty - cznie, na świe - cie jest śli - cznie, niech ten co gde - ra, przy - jdzie tu,

H7 E G7 C G7 C C7 F d A7

a ja po - wiem mu tak: Ach, jak przy - je - mnie ko - ły - sać się wśród

d d7 d7 G7 d7 G7 e G7

fal, gdy szu - mi, szu - mi wo - da i pły - nie so - bie w dal.

C G7 C C7 F d A7 d d7 G7 d7

Ach, jak przy - je - mnie ra - do - sny pły - nie śpiew, gdy szu - mi, szu - mi

G7 A7 d7 G7 C E E/Gis A Fis7/Ais

wo - da i mło - da szu - mi krew. I tak u - ro - czo, tak o - cho - czo

H7 E G G/H C A7/Cis D7

ser - ce bi - je w takt, gdy jest po - go - da, szu - mi wo - da, tak nam ma - ło

brak do szczę-ścia. Ach, jak przy - je - mnie ko - ły - sać się wśród fal, gdy
szu - mi, szu - mi wo - da i pły - nie so - bie w dal.

1. Jak można się nudzić, jak można marudzić,
że świat jest smutny, że jest źle, nie rozumiem, nie!
Jak można, faktycznie, na świecie jest ślicznie,
niech ten co gdera, przyjdzie tu, a ja powiem mu tak:
2. Ach, jak przyjemnie kołysać się wśród fal,
gdy szumi, szumi woda i płynie sobie w dal.
Ach, jak przyjemnie radosny płynie śpiew,
że szumi, szumi woda i młoda szumi krew.
3. I tak uroczo, tak ochoczo serce bije w takt,
gdy jest pogoda, szumi woda, tak nam mało brak do szczęścia.
Ach, jak przyjemnie kołysać się wśród fal,
gdy szumi, szumi woda i płynie sobie w dal.

Do grona wybitnych twórców muzyki filmowej zaliczani są m.in.: Georges Auric [czyt. dzordż ołrik], Aram Chaczaturian, Dymitr Szostakowicz, Artur Honegger, Dymitr Kabalewski; w Polsce – Tadeusz Baird [czyt. berd], Wojciech Kilar, Zbigniew Preisner [czyt. prajzner], Kazimierz Serocki, Zbigniew Turski, Krzysztof Komeda, Krzesimir Dębski, Jan A.P. Kaczmarek.

W filmie wykorzystuje się również muzykę, która powstała niezależnie od produkcji filmowej. Dobiera się ją świadomie i przystosowuje do potrzeb ekranizacji. Jest to tzw. **muzyka adaptowana**.

Ścieżki dźwiękowe do filmów oceniane są często na międzynarodowych przeglądach i festiwalach filmowych. Co roku amerykańska Akademia Filmowa nagradza twórców muzyki i piosenek filmowych statuetką Oscara, najbardziej prestiżową z nagród filmowych na świecie.

Do grona nagrodzonych twórców muzyki filmowej należą m.in.: Ennio Morricone [czyt. enio morrikone] *Misja*, John Williams [czyt. dżon ɸiliams] *Gwiezdne wojny*, Hans Zimmer [czyt. cimer] *Piraci z Karaibów*, James Horner [czyt. dżejms] *Avatar*.

Jan A. P. Kaczmarek podczas wręczania statuetki Oscara
za muzykę do filmu *Marzyciel*

Jan A.P. Kaczmarek
Finding Neverland (ścieżka dźwiękowa
do filmu *Marzyciel*)

3.8 O muzyce dla mas

Podejmij temat

- Odszukaj w internecie zapis nutowy jednego z największych przebojów zespołu The Beatles *Yesterday* i zagraj fragment na instrumencie.

The Beatles
Yellow Submarine

Terminem **muzyka rozrywkowa** określa się wszelką muzykę, która nie należy do poważnej, folklorystycznej i sakralnej. Obejmuje ona gatunki muzyki współczesnej tworzone z myślą o szerokich masach odbiorców.

Główny nurt muzyki rozrywkowej stanowi **muzyka pop** (skrót od angielskiego słowa *popular*, czyli „popularny”), której dominującym typem jest **muzyka rockowa** [czyt. rokowa]. Podstawową formą muzyki rockowej była piosenka wykonywana przez zespoły wokально-instrumentalne. Typowy zespół rockowy składał się z sekcji rytmicznej (perkusja, kontrabas lub gitara basowa) i sekcji melodycznej (dwie gitary, instrument klawiszowy lub saksofon). Wraz z rozwojem muzyki rockowej zmieniało się instrumentarium zespołu.

Przełomem w muzyce rockowej było powstanie na początku lat 60. zespołu **The Beatles** [czyt. de bitels]. Wspaniali „chłopcy z Liverpoolu”: John Lennon [czyt. dżon], Paul McCartney [czyt. pol makkartnej], George Harrison [czyt. dżordż] i Ringo Star byli przez wiele lat najpopularniejszą angielską grupą na świecie.

Teksty ich piosenek dotyczyły nie tylko „lekkich” tematów młodzieżowych, ale ocierały się również o politykę, potępiały wojnę i przemoc. Styl bycia Beatlesów i ich liverpoolski humor przysporzyły im miliony wielbicieli. Charakterystyczny image [czyt. imidż] Beatlesów naśladowała młodzież na całym świecie. Zapanowała „beatlemania”. Piosenki zespołu nie schodziły z czołowych miejsc światowych list przebojów, a na koncerty przybywały niezliczone tłumy fanów. Najbardziej znane albumy płytowe Beatlesów to: *Please Please Me*, *Sgt. Pepper*, *Lonely Hearts Club Band*, *Let It Be*.

Pod koniec 1969 roku zespół The Beatles został rozwiązany, ale jego członkowie nie zniknęli ze sceny estradowej. Każdy z nich rozpoczął samodzielną karierę muzyczną. Utwory Beatlesów do dziś cieszą się ogromną popularnością. Wiele z nich stało się standardami wykonywanymi nie tylko przez gwiazdy rocka, ale również przez muzyków jazzowych, śpiewaków operowych i orkiestry symfoniczne.

Polska scena rockowa

Czerwone Gitary

Maanam

Budka Suflera

Perfekt

Lady Pank

Dżem

Kwiaty we włosach

Muzyka: Krzysztof Klenczon

Słowa: Jan Krynicz

moderato

mf

Fis7 h A7 D Fis7 h A7 D

Kwia-ty we wło-sach po - tar - gał wiatr. Po co więc wra - casz do tam-tych lat? Zgu -

e A7 Fis7 h G D G D

bio - nych dni nie znaj-dziesz już, choć przejdiesz świat i wszecz, i wzdłuż.

Fis7 h A7 D Fis7 h A7 D

Kwia-ty we wło-sach po - tar - gał wiatr. Da-wno zmie-ni-łaś swych ma - rzeń kształt. I

e A7 Fis7 h G D G D

dzi - siaj ty, i dzi - siaj ja - to dro - gi dwie i szczę- ścia dwa. Ref.: Więc

Fis7 h G D G D

choć z da - le - ka wo - łaś mnie, nie po - wiem tak, nie po - wiem nie. Bez

Fis7 h Fis7 h

wspo-mnień cza - sem ła - twiej żyć, nie wra-ca nic.

Fis7 h A7 D Fis7 h A7 D

Kwia-ty we wło-sach po - tar - gał wiatr. Wy-rzuć z pa-mię-ci o - sta - tni ślad. Bo

e A7 Fis7 h G D G D

dzi - siaj ty, bo dzi - siaj ja - to dro - gi dwie i szczę- ścia dwa. Więc

Fis7 h G D G D
 choć z da - le - ka wo - łaś mnie, nie po - wiem tak, nie po - wiem nie. Bez
 Fis7 h Fis7 h Coda G D G D
 wspo-mnień cza-sem ła - twiej żyć, nie wra-ca nic. szczę-ścia dwa. i szczę-ścia dwa.

1. Kwiaty we włosach potargał wiatr.
 Po co więc wracasz do tamtych lat?
 Zgubionych dni nie znajdziesz już,
 choć przejdziesz świat i wszecz, i wzdłuż.
 Kwiaty we włosach potargał wiatr.
 Dawno zmieniłaś swych marzeń kształt.
 I dzisiaj ty, i dzisiaj ja –
 to drogi dwie i szczęścia dwa.

Refren:

Więc choć z daleka wołasz mnie,
 nie powiem tak, nie powiem nie.
 Bez wspomnień czasem łatwiej żyć, nie wraca nic.

2. Kwiaty we włosach potargał wiatr.
 Wyrzuc z pamięci ostatni ślad.
 Bo dzisiaj ty, bo dzisiaj ja –
 to drogi dwie i szczęścia dwa.

Refren:

Więc choć z daleka [...]

3. Kwiaty we włosach potargał wiatr.
 Wyrzuc z pamięci ostatni ślad.
 Bo dzisiaj ty, bo dzisiaj ja –
 to drogi dwie i szczęścia dwa, i szczęścia dwa.

1. Zaśpiewajcie piosenkę *Kwiaty we włosach*
 z repertuaru zespołu *Czerwone Gitary*.

Bob Marley

Bob Marley
Get Up, Stand Up

Deep Purple
Smoke on the water

W latach 70. XX wieku na Jamajce narodziło się **reggae** [czyt. rege]. Ten nowy rodzaj muzyki pop, nawiązujący do rastafarianizmu (ruchu społeczno-religijnego głoszącego hasła poszanowania ludzi o czarnym kolorze skóry) szybko zyskał popularność na Wyspach Karaibskich. Na świecie muzykę reggae rozpowszechnił Bob Marley [czyt. marlej] – jamajski wokalista, gitarzysta, kompozytor i autor tekstów piosenek.

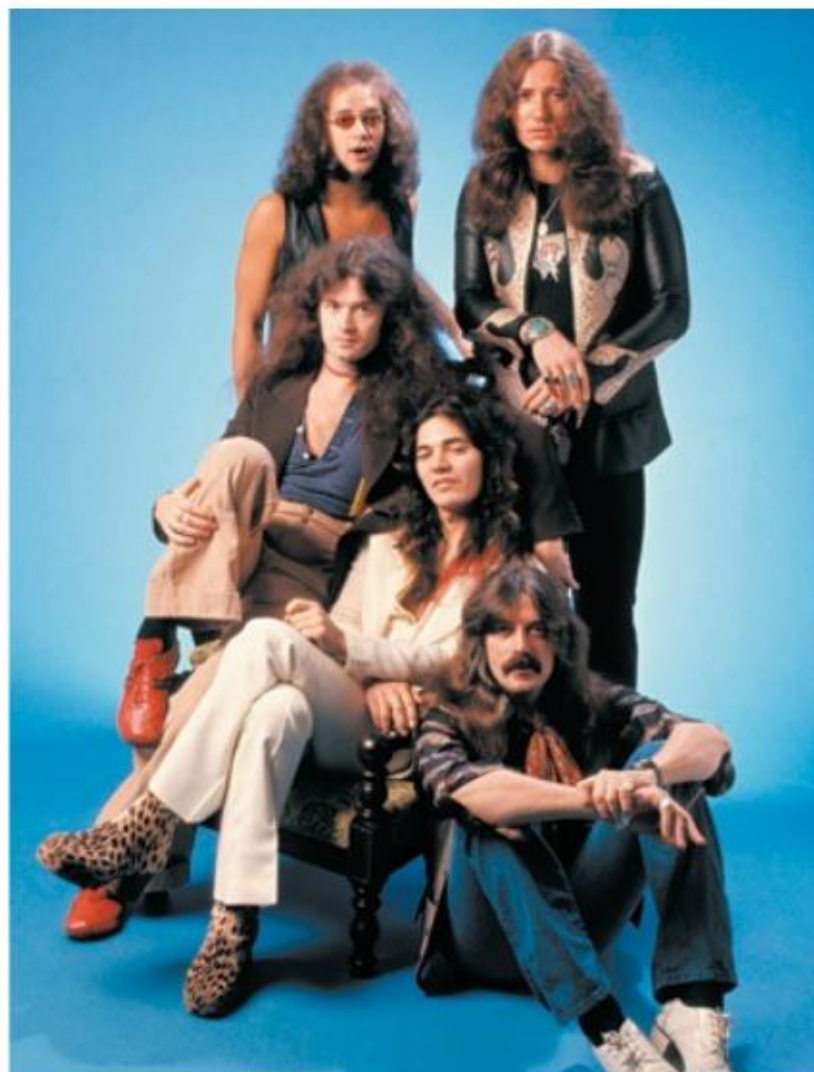
Muzyka reggae ma charakterystyczny rytm z akcentem na drugą i czwartą miarę taktu. Wiele utworów reggae zawiera w tekstach przesłania filozoficzno-religijne i ideologiczne.

Muzyka reggae miała wpływ na ukształtowanie się w drugiej połowie lat 70. nowego stylu muzycznego – **punk rocka** [czyt. pank roka].

Za pionierów punk rocka i związanej z tym nurtem subkultury młodzieżowej uznaje się angielski zespół The Sex Pistols. Charakterystyczny dla członków tej grupy był wystylizowany image [czyt. imidż]: zmierzwione, krótkie włosy, postrzępione koszulki, spięte agraftkami dziury w ubraniu i często skandalizujące zachowanie na scenie.

W latach 1969–1970 wraz z ukazaniem się płyt zespołu Led Zepplin [czyt. let ceplin], Black Sabbath [czyt. blek sabat] i Deep Purple [czyt. dip parpl] powstał styl rockowy **hard rock**, wywodzący się z bluesa i rock and rolla, który cechował się mocnym brzmieniem gitar elektrycznych, energiczną grą sekcji rytmicznej (gitar basowa, perkusja) oraz ostrym śpiewem wokalistów.

W połowie lat 80. wykształciła się jego odmiana – **heavy metal** [czyt. hewi metal]. Gatunek ten charakteryzował się ekspresyjną interpretacją oraz brutalnym, agresywnym brzmieniem instrumentów i wokalu.

Deep Purple

The Sex Pistols

2. Przygotuj prezentację lub wykonaj muzyczne portfolio Twojego ulubionego zespołu muzycznego lub wokalisty.

3.9 Galeria megagwiazd

Podjmij temat

- Przedstaw krótko historię kariery i dyskografię swojego ulubionego zespołu muzycznego lub wokalisty, który w Twojej ocenie zasługuje na miano megagwiazdy.

The Rolling Stones

Angielska grupa **The Rolling Stones** [czyt. roling stouns] powstała w 1962 roku jako antyteza dla „grzecznych”, grających melodyjne przeboje Beatlesów. Liderami zespołu byli Mick Jagger [czyt. mik dżeger] i Keith Richards [czyt. kif riczards]. Członkowie grupy mieli długie włosy i nosili niedbałe stroje, a na scenie często zachowywali się prowokacyjnie. Ich muzyka odbiegała od ogólnie przyjętych standardów – rhythm and bluesowy charakter piosenek zastąpili surowszym i hałaśliwszym brzmieniem. Muzyka Stonesów z upływem lat ulegała przeobrażeniom, ale ciągle zachowuje swój łatwo rozpoznawalny charakter.

Tina Turner [czyt. terner] (urodzona w 1939 r.) rozpoczęła karierę piosenkarską w zespole rhythm and bluesowym Ike’a Turnera [czyt. ajka terner]. Jako małżeństwo stworzyli wiele popularnych przebojów. W latach 80. piosenkarka rozpoczęła karierę solową. Jej doskonałe warunki wokalne i estradowe, perfekcjonizm wykonawczy oraz staranny dobór repertuaru i współpracowników sprawiły, że zyskała wyjątkową pozycję w światowym przemyśle rozrywkowym. Wśród wielu albumów płytowych Tiny znajdują się m.in. *Wildest Dreams* (1996), *All the Best* (2004) oraz *Tina* (2008) – zawierające najpopularniejsze utwory piosenkarki.

The Rolling Stones
(I Can't Get No) Satisfaction

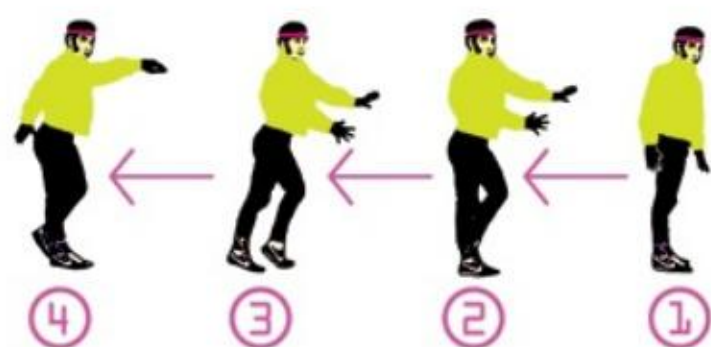
Tina Turner
Simply The Best

Tina Turner

Michael Jackson
Billy Jean
Smoothe Criminal
Thriller
Black or White
Earth Song

Moonwalk

Madonna
La Isla Bonita
Frozen

Madonna

Michael Jackson

Michael Jackson (1958–2009) rozpoczął karierę w show-biznesie, kiedy miał zaledwie sześć lat. Początkowo występował w rodzinnym zespole The Jackson Five [czyt. de dżekson fajw] jako najmłodszy z piątki Jacksonów. W 1971 roku rozpoczął samodzielną karierę muzyczną. Albumy płytowe: *Off the Wall* (1979), *Thriller* (1982), *Bad* (1987), *HiStory* (1995), *Invincible* (2001) wyniosły go na szczyty popularności. Michael Jackson był nie tylko znakomitym wokalistą, ale również doskonałym tancerzem. Wideoklipy z jego udziałem zachwycają skomplikowanymi układami choreograficznymi, w których artysta wykonuje charakterystyczne dla siebie figury taneczne, a wśród nich słynny moonwalk [czyt. munłok].

Madonna (urodzona w 1958 roku) to najpopularniejsza piosenkarka muzyki pop. Każdy jej koncert to wielkie show, w którym zachwyca fanów talentem wokalnno-tanecznym i szokuje niekonwencjonalnymi kostiumami. Nieustanny rozwój artystyczny Madonny sprawia, że z upływem lat jej popularność nie słabnie. Jest laureatką wielu muzycznych nagród, w tym siedmiu nagród Grammy. Najpopularniejsze albumy płytowe piosenkarki to m.in. *Madonna* (1983) ze słynnym przebojem *Holiday*, *True Blue* (1986) z hitem *La Isla Bonita*, *Ray of Light* (1998), za który otrzymała liczne wyróżnienia, *Confessions on a Dance Floor* (2005) zawierający największy w karierze piosenkarki przebój *Hung up*, *Hard Candy* (2008). Madonna wystąpiła również w kilku filmach. Duże uznanie przyniosła jej tytułowa rola w musicalu *Evita*.

Metallica [czyt. metalika] to amerykański zespół heavy metalowy, który został założony w 1981 roku przez gitarzystę i wokalistę Jamesa Hetfielda [czyt. dżejmsa hetfilda], oraz perkusistę Larsa Urlicha. W obecnym składzie zespołu grają jeszcze Kirk Hammett (gitara) i Robert Trujillo (gitara basowa). Zespół zadebiutował albumem *Kill'Em All* i od razu został okrzyknięty twórcą nowego stylu w muzyce metalowej. Sukces grupy ugruntowały kolejne albumy, m. in. *Master of Puppets* (1986) – uznany za najlepszy album heavymetalowy oraz *Metallica* (1991), który osiągnął status platynowej płyty. Ich muzyka cieszy się ogromnym powodzeniem na całym świecie, czego dowodem jest sprzedaż ponad 100 milionów płyt. W 2006 roku MTV sklasyfikowało Metallicę na trzeciej pozycji Najlepszych Zespołów Metalowych Wszech Czasów.

Metallica

1. Zbierz informacje na temat programów telewizyjnych i radiowych prowadzących muzyczne listy przebojów. Zredaguj własny ranking piosenek. Czym kierowałaś się, dokonując takiego wyboru utworów?

Metallica
Nothing Else Matters

Słowniczek muzyki rozrywkowej

hard rock – styl rockowy powstały w latach 1969–1970, który cechuje potęgą brzmienia i ekspresją wykonania

heavy metal – odmiana hard rocka powstała w połowie lat 80.

punk rock – styl muzyki rockowej nawiązujący do brzmienia wczesnego rocka. Jego melodie są grane agresywnie i śpiewane przez tzw. rockersów

reggae – jeden ze stylów współczesnej muzyki rozrywkowej wywodzący się z Wysp Karaibskich

rock – ogólne określenie muzyki popularnej stanowiącej syntezę amerykańskiej muzyki murzyńskiej (blues i spirituals), dwudziestowiecznego folkloru i rock and rolla

rock and roll – jeden z najważniejszych gatunków współczesnej muzyki rozrywkowej. Narodził się w Stanach Zjednoczonych na przełomie lat 40. i 50. XX wieku, stał się głównym nurtem młodzieżowej muzyki tanecznej. Z rock and rolla wykształciło się wiele odmian muzyki rockowej

show-biznes – przemysł rozrywkowy, produkcja programów rozrywkowych

szlagier – piosenka, melodia modna w określonym czasie; przebój

Podsumowanie działu 3

1 Którzy kompozytorzy tworzyli w okresie Młodej Polski? W jakiej epoce usystematyzujesz pozostałych artystów?

Ignacy Jan Paderewski

Krzysztof Penderecki

Mieczysław Karłowicz

Witold Lutosławski

Wojciech Kilar

Karol Szymanowski

Henryk Mikołaj Górecki

2 Wyjaśnij muzyczne terminy.

taper

big-band

reggae

fonograf

rock

3 Jak nazywa się widowisko muzyczno-sceniczne przedstawione na zdjęciu poniżej?

4. Cztery pory roku – lato

1. W jaki sposób można zapisać i odtworzyć muzykę?
2. Jakie kabarety popularyzowały polską piosenkę?

4.1 O tym, jak się zapisuje i odtwarza dźwięk

Podejmij temat

- Wykorzystując dostępne urządzenia rejestrujące dźwięk, nagraj piosenkę *Chodź, pomaluj mój świat*. Możesz zaśpiewać ją samodzielnie lub poprosić kogoś o jej wykonanie.

Chodź, pomaluj mój świat

Muzyka: Janusz Kruk
Słowa: Marek Dutkiewicz

moderato

mf a d G a

Pi-szesz mi w li - ście, że kie - dy pa - da, kie - dy nas-tur-cje na desz-czu mok - na,

C G d E7 a

sia-dasz przy sto - le, wyj-mu - jesz far - by i ko - lo - ro - we o - twie-rasz ok - no.

a d G a

Tra-wy i drze - wa są ta - kie sza - re, bar - wę po - pio-łu przy-bra-ły nie - ba.

C G d E7 a

W ci - szy tak ci - cho szep - ce ze - ga - rek o cza - sie, co mi go nie po - trze - ba.

a C d F C

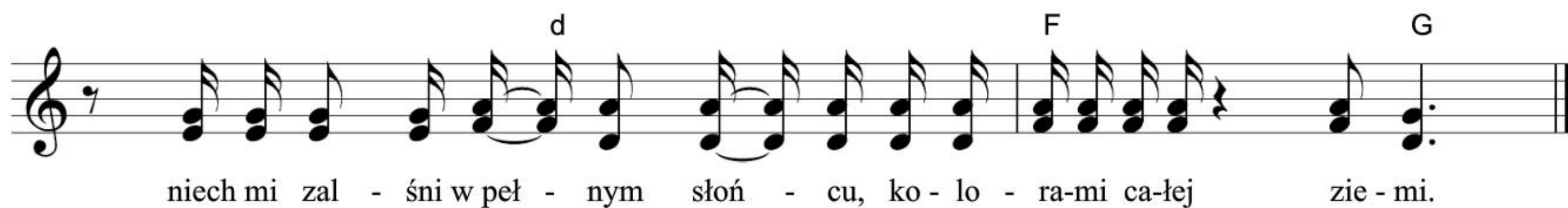
Ref.: Więc chodź, po-ma-luj mój świat na żół-to i na nie - bie _____ sko _____,

d F G

niech na nie - bie sta - nie tę - cza ma - lo - wa-na two-ją kred - ką. Więc

C d F C

chodź, po - ma-luj mi ży - cie, niech świat mój się za - ru - mie _____ ni _____,

1. Piszesz mi w liście, że kiedy pada,
kiedy nasturcje na deszczu mokną,
siadasz przy stole, wydajesz farby
i kolorowe otwierasz okno.
Trawy i drzewa są takie szare,
barwę popiołu przybrały nieba.
W ciszy tak cicho szepce zegarek
o czasie, co mi go nie potrzeba.

Refren:

Więc chodź, pomaluj mój świat
na żółto i na niebiesko,
niech na niebie stanie tęcza
malowana twoją kredką.
Więc chodź, pomaluj mi życie,
niech świat mój się zarumieni,
niech mi załśni w pełnym słońcu,
kolorami całej ziemi.

2. Za siódmą górą, za siódmą rzeką,
swoje sny zamieniasz na pejzaże.
Niebem się wlece wyblakłe słońce,
oświeśla ludzkie wybladłe twarze.

Refren:

Więc chodź, pomaluj mój świat....

Gramofon z tubą

W 1878 roku Tomasz Edison, amerykański wynalazca, opatentował **fonograf** (urządzenie do utrwalania i odtwarzania dźwięku). W fonografie dźwięk zapisywany był przy pomocy igły (rylca), która żłobiła w obracającym się walcu, pokrytym woskiem, spiralny rowek o różnej głębokości. Odtwarzanie dźwięku odbywało się przez prowadzenie drugiej igły wzdłuż wyżłobionego na cylindrze rowka, a jego zmienna głębokość powodowała drgania membrany.

Urządzenie Edisona odeszło w przeszłość za sprawą Emila Berlinera, który w 1887 roku skonstruował **gramofon**, będący rozwinięciem idei fonografu. Tak rozpoczęła się idea płyt gramofonowych.

Płytę gramofonową początkowo wykonywano z wosku, następnie z szelaku (uszlachetnionej wydzieliny żywicznej azjatyckich owadów), a po II wojnie światowej z winylu (tworzywa sztucznego). Sygnał na płycie zapisywano mechanicznie w postaci spiralnego rowka biegnącego od brzegu płyty do jej środka. Przy odtwarzaniu dźwięku rowek wprowadzał w drgania umieszczoną w nim cienką igłę. Drgania te były następnie przetwarzane na sygnały elektryczne pobudzające głośnik.

Po II wojnie światowej skonstruowano inne urządzenie do zapisu i odtwarzania dźwięku – **magnetofon**. Najważniejszą jego częścią była głowica, od której parametrów zależała jakość dźwięku. Magnetofon dawał możliwość przegrywania nagrań w warunkach domowych, dlatego taśma magnetyczna stała się masowym nośnikiem dźwięku.

Gramofon

Magnetofon szpulowy

Magnetofon kasetowy

Płyta winylowa

Taśma na szpuli

Kaseta magnetofonowa

Radioodtwarzacz płyt CD

Do przenośnych odtwarzaczy MP3 należy iPod.

Do przenośnych odtwarzaczy MP3 należy iPod.

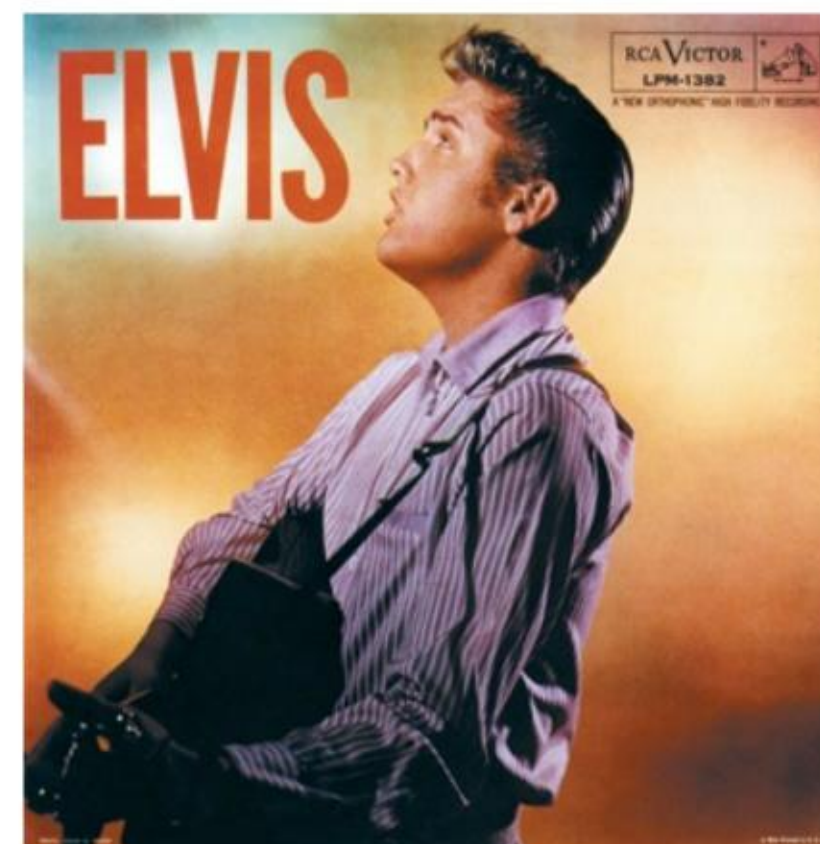
Obecnie powszechnym rozwiązaniem technologicznym jest nagrywanie dźwięku w postaci cyfrowej na płytach kompaktowych (CD – *compact disc*). W **odtwarzaczach płyt kompaktowych** rolę igły gramofonowej pełni promień laserowy. Sygnał dźwiękowy zapisywany jest na powierzchni metalizowanej płyty w postaci mikrowgłębień, które odbijają promień lasera. Odbierany ciąg impulsów świetlnych przetwarzany jest na sygnał elektryczny, pozwalający na odtworzenie zapisanego dźwięku. Urządzenie do odtwarzania płyt CD przekazuje też szereg informacji o odtwarzanej płycie: całkowity czas nagrania, łączną liczbę nagrań, numer odtwarzanego nagrania i czas jego trwania.

W ostatnich latach ogromną popularność zdobyły odtwarzacze **MP3**, które umożliwiają katalogowanie i odsłuchiwanie plików dźwiękowych zapisanych w cyfrowym formacie. Format MP3 pozwala na zastosowanie wysokiego stopnia kompresji danych dźwiękowych, dzięki czemu pliki mają stosunkowo niewielkie rozmiary i zachowują wysoką jakość brzmienia.

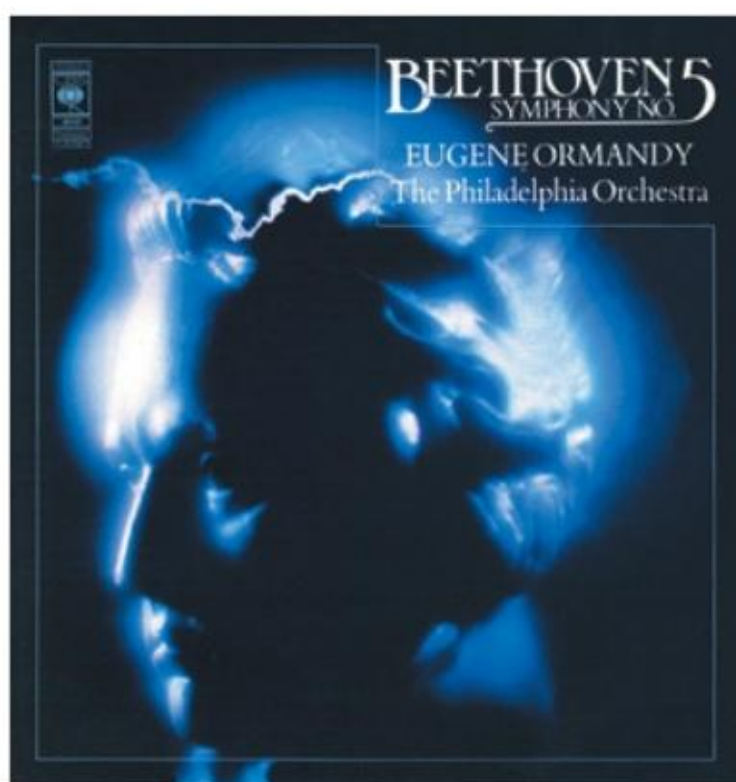
MP4 – urządzenie MP3 posiadające ekran, na którym możliwe jest oglądanie zdjęć i filmów zapisanych w odpowiednich formatach.

Rynek fonograficzny

Przemysł fonograficzny to ważna dziedzina działalności gospodarczej wielu krajów. Do lat 50. XX wieku rozwój fonografii nie był związany z określonym gatunkiem muzyki. Sytuacja ta zmieniła się pod wpływem ogromnej popularności amerykańskiego piosenkarza Elvisa Presleya. Zapotrzebowanie na nagrania tego idola było tak wielkie, że każda jego płyta rozchodziła się w milionach egzemplarzy. Rynek fonograficzny zwrócił się też w kierunku popularnego musicalu i muzyki filmowej. Wszelkie rekordy kasowe – sześć milionów sprzedanych płyt pobił musical *My Fair Lady* z Julie Andrews [czyt. dżuli endrus] i Rexem Harrisonem.

Okładka płyty winylowej z piosenkami Elvisa Presleya

Okładki płyt winylowych z nagraniami utworów muzyki klasycznej

Ciekawe!

Przeciwnikiem nagrywania dzieł kompozytorów na płyty długogrające był słynny dyrygent Arturo Toscanini [czyt. toskanini]. Pod koniec kariery muzycznej zgodził się jednak na nagranie płyty z *IX Symfonią* Ludwiga van Beethovena. Jej nakład osiągnął rekordową liczbę około 150 tysięcy egzemplarzy.

Dużym zainteresowaniem wytwórni fonograficznych cieszyły się również utwory wielkich mistrzów muzyki poważnej. Powstało np.: 45 wersji *Pasji wg św. Mateusza* Jana Sebastiana Bacha, 10 wersji *Koncertu fortepianowego D-dur* Wolfganga Amadeusza Mozarta, 21 fantazji *Romea i Julii* Piotra Czajkowskiego. Gwiazdami fonografii stawali się dyrygenci, a o powodzeniu płyty często decydowało nazwisko kierownika zespołu.

W obecnych czasach rynek fonograficzny wywiera ogromny wpływ na kształtowanie kultury masowej, promowanie wykonawców i utworów muzycznych (nierzadko o wątpliwym poziomie artystycznym). Nadrzędnym celem producentów jest jak największy dochód ze sprzedaży płyt. Mniejsze zyski przynoszą nagrania muzyki poważnej z uwagi na wysokie koszty ich przygotowania (rozbudowany skład orkiestry, specjalne studia realizacji).

Artyści za ilość sprzedanych płyt otrzymują od wytwórni fonograficznych wyróżnienia w postaci złotych, platynowych i diamentowych płyt. W Polsce złotą płytę otrzymują wykonawcy muzyki rozrywkowej, którzy osiągnęli 15 000 nakład sprzedanych egzemplarzy, platynową płytę – 30 000, zaś diamentową płytę – 150 000.

Należy pamiętać, że wszystkie nagrania muzyczne polegają ochronie praw autorskich, a ich nielegalne rozpowszechnianie, czyli udostępnianie publiczne grozi sankcjami karnymi. Legalnie kupioną płytę można przeznaczyć tylko na własny użytek i skopiować ją dla własnych potrzeb. Nie wolno kopiować nagrań wielokrotnie i użyczać ich innym, gdyż narusza się w ten sposób prawa autorskie twórcy.

Nagranie studyjne z udziałem orkiestry symfonicznej

1. Jakie znasz rodzaje urządzeń do zapisu i odtwarzania dźwięku?
2. Dlaczego stosuje się kompresję plików dźwiękowych?
3. Czy dostrzegasz różnicę między słuchaniem muzyki z płyt i „na żywo” podczas koncertu? Uzasadnij swoją wypowiedź.
4. W jaki sposób Twoim zdaniem można ograniczyć zjawisko piractwa fonograficznego?

4.2 Śpiewające kabarety

Podjmij temat

- Zaimprovizuj własną melodię do fragmentu utworu *Piosenka jest dobra na wszystko* z repertuaru Kabaretu Starszych Panów.

Piosenka jest dobra na wszystko, piosenka na drogę za śliską.
Piosenka na stopę za niską, piosenka podniesie ci ją. Pa, ra, ra, ra, ra.
Piosenka to sposób z refrenikiem na inną, nieładną piosenkę,
Na ładną, niewinną panienkę, piosenka to song, la chanson.*

*czyt. la szansę tzn. piosenka

Jeremi Przybora, *Piosenka jest dobra na wszystko* (fragment)

Kabaret jest formą sztuki widowiskowej, na którą składają się scenki satyryczne, monologi, skecze. Ważną rolę odgrywa w nim piosenka, która tworzy rodzaj pewnej kreacji podpartej często rekwizytem lub kostiumem. Utwór zazwyczaj ma różnorodny charakter, budzi refleksje, jego tekst niesie jakiś przekaz bądź stanowi sceniczną puentę. Wiele piosenek pisanych do kabaretu na przykład przez Zygmunta Koniecznego, Jana Kantego Pawluśkiewicza, Krzysztofa Kmitła zajmują ważne miejsce w historii piosenki polskiej. Zatrzymajmy za kurtynę pierwszych polskich kabaretów.

Zielony Balonik to pierwszy polski kabaret o charakterze elitarnym (na wieczory artystyczne obowiązywały zaproszenia), założony w 1905 roku przez poetów, pisarzy i plastyków, prezentujący swoje występy w kawiarni artystycznej w Krakowie, zwanej Jamą Michalikową. Improwizacyjny program satyryczno-piosenkarski przybrał wkrótce formę kukiełkowej szopki i w takiej postaci pozostał do końca istnienia kabaretu.

Ciekawe!

Kabaret ma swoje korzenie w Paryżu, a słowo *cabaret* [czyt. kabare] w języku francuskim oznacza gospodę. Pierwszym kabaretem był Le Chat Noir [czyt. le sza nuar], co oznacza Czarny Kot. To tu spotykali się wielcy artyści: kompozytorzy, np. Claude Debussy, malarze, m.in. Edgar Degas, Edouard Manet [czyt. edłar manet] i pisarze, tj. Victor Hugo [czyt. wiktór igo] czy Alexander Dumas [czyt. aleksandr dima] i tworzyli niezwykłą atmosferę tego miejsca. Pierwsze przedstawienia kabaretowe były efektem artystycznych improwizacji.

Wnętrze najstarszej w Polsce kawiarni artystycznej

Henryk Wars, Julian Tuwim
Miłość ci wszystko wybaczy

Ciekawe!

W Piwnicy Pod Baranami występowało wiele zespołów jazzowych, co spowodowało cykliczną realizację Letnich Festiwalu Jazzowych w siedzibie kabaretu.

Julian Tuwim, Zygmunt Konieczny
Grande valse brillante

Grzegorz Turnau
Bracka

Kabaret Qui Pro Quo

W okresie dwudziestolecia międzywojennego działał w Warszawie w latach 1919–1931 teatrzyk kabaretowo-rewiowy **Qui Pro Quo** [czyt. kwi pro kwo]. Jego założyciele wraz ze znakomitym zespołem aktorów i aktorek (Adolf Dymśa, Eugeniusz Bodo, Kazimierz Krukowski, Hanka Ordonówna, Zula Pogorzelska) oraz wybitnymi literatami i kompozytorami tworzyli widowiska na wysokim, europejskim poziomie artystycznym. Ze sceny Qui Pro Quo rozpowszechniały się piosenki nazywane szlagierami, które prezentowane były w półfinale i finale widowiska.

Piwnica Pod Baranami to krakowski kabaret działający od 1956 roku do dnia dzisiejszego, założony z inicjatywy Piotra Skrzyneckiego, który przewodniczył mu przez 41 lat, stając się uosobieniem piwnicznego stylu i jedną z największych osobowości Krakowa. Piwnica jest najśłynniejszą sceną kabaretową w Polsce posiadającą niepowtarzalny klimat stworzony przez wykonawców i ich słuchaczy. Na jej deskach występowali znaczący artyści polscy, m.in. Ewa Demarczyk, Leszek Długosz, Marek Grechuta, Jacek Wójcicki, Grzegorz Turnau, Beata Rybotycka.

Piotr Skrzynecki

Grzegorz Turnau

Kabaret Starszych Panów

Kabaret Starszych Panów to autorski kabaret poety Jeremiego Przybory i kompozytora Jerzego Wasowskiego, którzy tworzyli cykliczne występy rozrywkowe emitowane przez Telewizję Polską w latach 1958–1966. Panowie ubrani w eleganckie fraki i cylindry prowadzili program, wykonując dowcipne skecze, dialogi i wspaniałe piosenki. Mimo upływu lat *Kabaret Starszych Panów* wciąż ma wielu fanów, a jego piosenki, np.: *Wesołe jest życie staruszka*, *Już czas na sen*, *Kaziu, zakochaj się*, *W czasie deszczu dzieci się nudzą*, *Piosenka jest dobra na wszystko*, *Przeklnij mnie*, *Addio pomidory* wciąż cieszą się dużym powodzeniem.

W latach 90. XX wieku na polskiej scenie estradowej dużą popularnością cieszył się kabaret **OT.TO** w składzie: Wiesław Tupaczewski, Andrzej Tomanek, Andrzej Piekarczyk, Ryszard Makowski. Zespół ceniono za bezpośredni kontakt z widzami, doskonałą konferansjerkę oraz żartobliwe i dowcipne skecze. Serca publiczności młodego i starszego pokolenia podbiły też śpiewane przez nich piosenki. W repertuarze kabaretu znalazły się takie utwory, jak: *Wakacje*, *Święty Mikołaj*, *To już lato*, które cechowały się zabawnym tekstem i wpadającą w ucho melodią.

W Polsce odbywa się wiele przeglądów piosenki kabaretowej, np.: Konkurs Piosenki Kabaretowej im. Jeremiego Przybory (Warszawa), Ogólnopolskie Spotkania z Piosenką Kabaretową (Ostrołęka), Ogólnopolski Festiwal Piosenki Kabaretowej O.B.O.R.A. (Poznań).

1. Zaśpiewaj piosenkę *Wakacje* (s. 140) z repertuaru kabaretu OT.TO.

Jerzy Wasowski, Jeremi Przybora
Piosenka jest dobra na wszystko

Kabaret OT.TO

Wakacje

Muzyka i słowa: Wiesław Tupaczewski

moderato

mf

D A7 D G D A7 D G

Cho - dzę do szko-ły, róż - ne sto-pnie zbie-ram: szós - tki i pią- tki, i je-dyn-ki nie-raz.

G A7 D A7 G A7 D A

U - czę się dziel-nie od nie-dzie-li do so-bo-ty, lecz cią - gle po gło-wie mi cho-dzi ta - ki mo-tyw,

że je-szcze tyl - ko wrze-sień, paź-dzier-nik, li - sto-pad, gru-dzień, sty-czeń, lu-ty,

D G A7

ma-rzec, kwie-cień, maj, czer-wiec i... Ref.: Wa - ka - cje, znów bę - dą wa-

D G h A7 D

ka - cje, na pe - wno mam ra - cję, wa-ka-cje bę - dą znów!

1. Chodzę do szkoły, różne stopnie zbieram:
szóstki i piątki, i jedyńki nieraz.
Uczę się dzielnie od niedzieli do soboty,
lecz ciągle po głowie mi chodzi taki motyw,
że jeszcze tylko wrzesień, październik, listopad,
grudzień, styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec i...

2. Chodzę do szkoły tydzień za tygodniem,
często jest mi dobrze, czasem niewygodnie...
Niewygodnie wtedy, gdy się nauczyć trzeba,
lecz ciągle po głowie mi chodzi taki temat,
że jeszcze tylko listopad, grudzień,
styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec i...

Refren:

Wakacje, znów będą wakacje,
na pewno mam rację, wakacje będą znów!

Refren:

Wakacje, znów będą wakacje,
na pewno mam rację, wakacje będą znów!

3. Chodzę do szkoły miesiąc za miesiącem.
Zaraz będą święta, a w święta jest dobrze.
Potem już półrocze – stopnie każdy widzi.
No więc czemu tata chodzi i się dziwi,
że jeszcze tylko styczeń, luty, marzec, kwiecień,
maj, czerwiec i...

Refren:

Wakacje, znów będą wakacje,
na pewno mam rację, wakacje będą znów!

4. Chodzę do szkoły i chodzę z Agatą,
wiosna już przyszła, nie ma rady na to...
Uczyć mi się nie chce, no, ale się przymuszam.
Po głowie mi chodzi myśl, która ciągle mnie wzrusza,
że jeszcze tylko kwiecień, maj, czerwiec i...

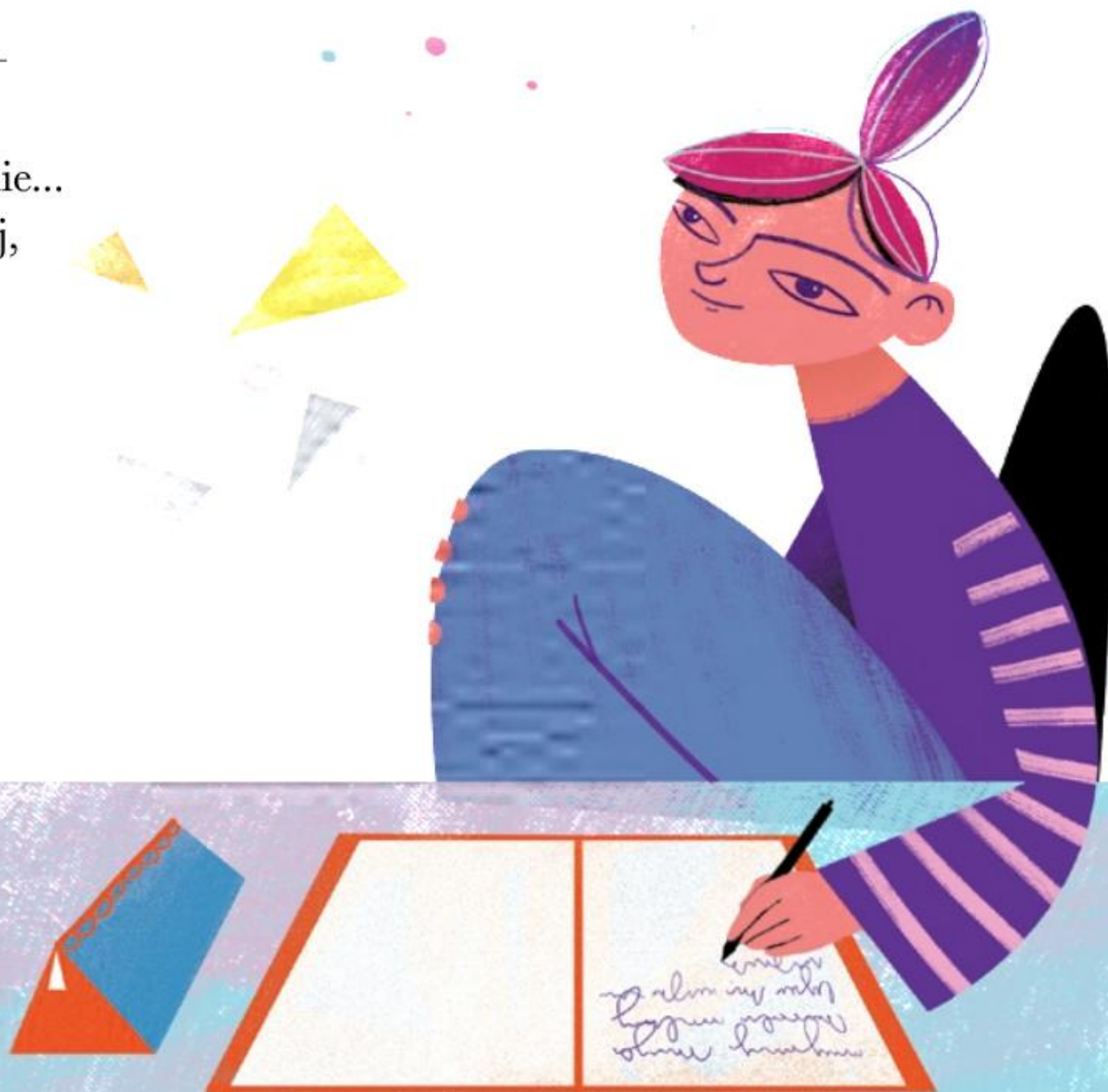
Refren:

Wakacje, znów będą wakacje,
na pewno mam rację, wakacje będą znów!

5. Chodzę do szkoły, bo każdy gdzieś chodzi –
starsi do pracy, a do szkoły młodzi.
Często jest mi dobrze, a czasem niewygodnie...
Wciąż ta myśl, nie mogę się uwolnić od niej,
że jeszcze tylko maj, czerwiec i...

Refren:

Wakacje, znów będą wakacje,
na pewno mam rację wakacje będą znów!

Słowniczek muzyczny

Basy	ludowy smyczkowy instrument muzyczny przypominający kształtem wiolonczelę, o niskim brzmieniu. Używany jest do basowania, czyli towarzyszenia skrzypcom. Znany jest też pod nazwą basetla, maryna.
Big-band	duży zespół jazzowy złożony z sekcji rytmicznej i dętej.
Dudy	instrument dęty stroikowy, popularny w wielu regionach Polski. Składa się z jednej lub kilku piszczałek i skórzanego worka – zbiornika powietrza. Dźwięk wydobywa się za pomocą piszczałki melodycznej z otworami, tzw. przebierki.
Folklor	twórczość ludowa: literatura (podania, baśnie, przysłowia), obrzędy, muzyka, tańce, pieśni, rzemiosło, tradycje, zwyczaje.
Folk muzyka	muzyka inspirowana muzyką ludową, wykonywana z zastosowaniem współczesnych środków wyrazu.
Fonograf	jedno z najstarszych urządzeń do zapisu i odtwarzania dźwięku, wynaleziony przez Thomasa Edisona.
Glissando	płynne przejście od jednego do drugiego dźwięku w obrębie danej skali instrumentu.
Gramofon	urządzenie do odtwarzania dźwięku z płyty winylowej, następca fonografu.
Hard rock	styl muzyki rockowej, który powstał na przełomie lat 60. i 70. XX wieku, charakteryzujący się mocnym brzmieniem gitar elektrycznych, sekcji rytmicznej i wokalistów.
Heavy metal	odmiana hard rocka, która powstała w połowie lat 80. XX wieku, stawiająca na agresywne brzmienia instrumentów i wokalu oraz ekspresyjną interpretację utworu.
Kabaret	forma sztuki scenicznej, na którą składają się scenki satyryczne, monologi, skecze i piosenki.
Kapela	zespół wykonujący muzykę ludową.
Magnetofon	urządzenie do zapisu i odtwarzania dźwięku na taśmie magnetycznej.
Marsz	w muzyce artystycznej samodzielny utwór lub część większej formy muzycznej, np. sonaty, symfonii, opery, baletu, w którym elementem dominującym jest rytm.
Meloman	miłośnik muzyki.
Miniatura instrumentalna	gatunek muzyki powstały w XIX wieku, krótki utwór instrumentalny wzorowany na pieśni, często opatrzony programowym tytułem.
Musical	muzyczny spektakl teatralny o amerykańskich korzeniach, który integrował dialogi, muzykę, piosenki i taniec.
Ligawka	dęty instrument ludowy, wykonany z drewna w kształcie wygiętego rogu. W zależności od regionu kraju jego odpowiednikiem jest np. bazuna na Kaszubach, trombita na Podhalu.

Operetka	sceniczny utwór muzyczny o charakterze komediowym. Składa się z części muzycznych (uwertura, arie, duety, partie chóralne, tańce) oraz niemuzycznych (monologi, dialogi i sceny zbiorowe).
Passo doble	hiszpański żywiołowy taniec towarzyski w metrum $\frac{2}{4}$ oddający atmosferę walki torreadora z bykiem na arenie.
Poemat symfoniczny	instrumentalna forma muzyczna, o nieokreślonej budowie uzależnionej od treści pozamuzycznych, czyli tzw. programu.
Punk rock	gatunek rocka powstały w latach 70. XX wieku w Wielkiej Brytanii, charakteryzujący się buntowniczymi tekstami i agresywną, głośną muzyką.
Reggae	styl muzyki rozrywkowej powstały na Jamajce w latach 60. XX wieku, rozpowszechniony w twórczości Boba Marleya.
Rock	gatunek muzyki rozrywkowej powstały w Stanach Zjednoczonych w połowie XX wieku. Podstawową jego formą była piosenka wykonywana przez zespoły wokально-instrumentalne.
Salsa	towarzyski taniec latynoamerykański o pochodzeniu karaibskim, wykonywany w żywym tempie, z dużą ekspresją ruchów.
Swing	kierunek muzyki jazzowej, powstały w latach 30. w USA, oparty na rytmie synkopowanym.
Tango	taniec towarzyski mający swe korzenie w muzyce afrokubańskiej.
Trojak	popularny śląski taniec ludowy, znany również pod nazwami zagrodnik, ogrodnik tańczony w grupach trzyosobowych.

Wykaz dysponentów praw autorskich do obrazów i zdjęć zamieszczonych w publikacji:

Grupa MAC S.A.
ul. Witosza 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8108-674-5

9 788381 086745

indeks 881459